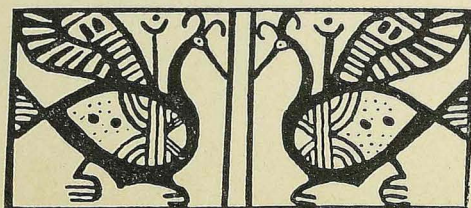

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Δ. ΛΙΠΕΡΤΗΣ - ΓΡ. ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

32

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Λήδρας 114, Λευκωσία.

Έτησίο συνδρομή £ 1,250 μίλς
Έτησίο συνδρομή έξωτερικού £ 1,500 μίλς
Τιμή τεύχους £ 0,125 μίλς

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται Κλισέ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

† Ἀρχιεπισκόπου ΜΑΚΑΡΙΟΥ: Ὁμιλία εἰς τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς Λιπέρτη	σ. 269
Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙ: Προσφώνησις εἰς τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς Λιπέρτη	270
Δ. ΛΙΠΕΡΤΗ: Τὰ μαῦρα ἑμμάδκια (ποίημα)	271
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Μιά ἐπιστολή τοῦ Δ. Λιπέρτη μιᾶ γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη	272
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ Γρ. Ἀῦξεντίου	273
ΧΡ. ΚΑΡΜΙΟΥ: Ἐλευθερία (ποίημα)	273
Ι. ΑΡΒΑΝΙΤΗ: Ποίημα γιὰ τὸν ἥρωα Ἀῦξεντίου	274
Θ. ΣΑΜΨΩΝ: Γρηγόρη! (ποίημα)	275
Ξ. ΛΥΣΙΩΤΗ: Ἡ μπαλλάντα τοῦ Γρηγόρη Ἀῦξεντίου	276
Κ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ: Στὸν Γρηγόρη Ἀῦξεντίου (ποίημα)	279
ΧΡ. ΠΑΠΑΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ: Στὸν ἀπὸ τοῦ Μαχαιρᾶ (ποίημα)	281
Α. ΠΕΡΝΑΡΗ: Ὁδὴ στὸ Γρηγόρη Ἀῦξεντίου	281
ΣΤ. ΣΚΙΑΔΑ: Γρηγόρης Ἀῦξεντίου (ποίημα)	282
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Ἡ Κύπρος καὶ ἕνα γράμμα τοῦ Κ. Οὐράνη	284
Κ. ΚΟΥΤΣΟΚΟΥΜΝΗ: Ὁ ὁδηγὸς (ποίημα)	286
ΝΑΤ. Γ. ΡΩΣΣΙΔΗ: Ὁ νέος μὲ τὸ σκυλλὶ (διήγημα)	291
Ι. ΚΟΥΤΣΑΚΟΥ: Ὁ ἀποξενωμένος ἄνθρωπος (δοκίμιον)	292
★ (μετ. Κ. Μιχαηλίδη): Ἡ μπαλλάντα τοῦ Γρ. Ἀῦξεντίου	295

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ: Κ. Σπυριδάκι: Χαιρετισμὸς — Προσφώνησις πρὸς τιμὴ τοῦ πρυτάνεως καὶ τῆς συγκλήτου τοῦ Παν. Θεσσαλονίκης — Φρ. Βράχα: Προσφώνησις πρὸς τὴν σύγκλητον τοῦ Παν. Θεσσαλονίκης — Φρ. Πετρίδη: Προσφώνησις πρὸς τοὺς συγκλητικούς — Ἀ. Περνάρη: Εἰσαγωγικὴ Ὁμιλία γιὰ τὸν Παλαμᾶ καὶ ποίημα «στὸν Παλαμᾶ» — Γ. Κτωρίδη: Ἐπιστολὴ γιὰ τὸ Λιπέρτη — Κ. Χρυσάνθη: Ἡ προτομὴ τοῦ Δημ. Λιπέρτη, Δελτίον Εἰδήσεων τοῦ ΡΙΚ, Οἱ μεταφράσεις τοῦ Γρυπάρη, ΕΚΣΚ καὶ ΟΘΑΚ — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Κ. Κύρρη: Δημ. Δεμερτζή καὶ Σπύρου Κοκκίνη «Τὸ Εἰκοσιένα στὴν Εἴβοια» — Ἀ. Χριστοφίδη: Ὀλγας Βότση «Πρώτη εἶξα», Μελη Νικολαΐδη «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ...», Ν. Σακελλαρόπουλον «Ἀντίλαοι», Μαρίας Παττίχη «Λυρικά ξεσπάσματα». Ἀ. Λυκαύγη «Σχεδιάσμα γὰ ἄνθρωπον», Νίκης Λαδάκη «Ἄτονα» — Κ. Χρυσάνθη: Π. Μαρζάκη «Κώστας Οὐράνης» — Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ — Ἀ. Χρυσόχοῦ: Ἐκθεση ἐννεα συγχρόνων Ἑλλήνων ζωγράφων — ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ — Κ. Χρυσάνθη: Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆ θάλασσα, Ὁ ἀνάξιος — ΘΕΑΤΡΟ — Π. Περσιάνη: Κ. Χρυσάνθη «Γρηγόρης Ἀῦξεντίου».

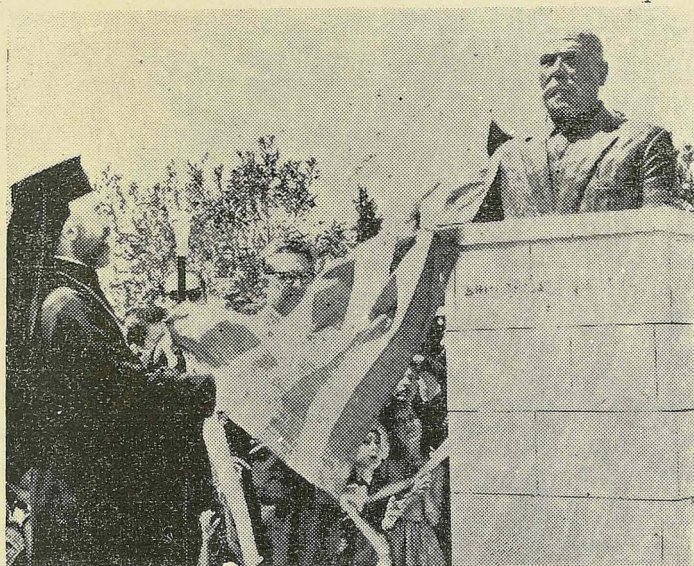
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική Όμάδα : ΦΡ. ΒΡΑΧΑΣ, Κ. ΜΟΝΤΗΣ, Τ. ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Γραμματέας : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Γ'

ΜΑΗΣ 1963

ΑΡ. 32

ΟΜΙΛΙΑ ΤΗΣ Α. Μ. ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ κ. ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗΝ ΤΩΝ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΟΜΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΛΙΠΕΡΤΗ

Λευκωσία 21.4.1963.

Ὁ Ἑλληνικὸς Κυπριακὸς λαὸς, τοῦ ὁποῦν μὲ τόσην ἀπλοϊκότητα ἀλλὰ καὶ σαφήνειαν ὁ Δημήτριος Λιπέρτης ἐξέφρασεν εἰς στίχους τοὺς λογισμοὺς καὶ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας, ἀνταποδίδει σήμερον πρὸς τὸν ποιητὴν τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὸν ὕμνον του. Ἡ προτομή, τὴν ὁποῖαν ἀξιεπαίνως πρωτοβουλία τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου ἱδρυσε, ἀποτελεῖ τὴν ἔνυλον ἐξωτερικέουσιν τῶν αἰσθημάτων μας πρὸς τὸν ποιητὴν τῆς Κυπριακῆς ψυχῆς.

Ὁ Λιπέρτης, εἴτε ὡς βάρδος ἐθνικὸς εἴτε ὡς εἰδυλλιακὸς ποιητὴς εἴτε ὡς ἠθογράφος τραγουδιστής, εἰσέδυσσε βαθύτατα εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυπριακὴν ψυχὴν καὶ συνέλαβε τοὺς πλέον μυχίους κραδασμοὺς καὶ στοχασμοὺς τῆς. Τὰ ποιήματά του εἶναι προϊόντα ἀγάπης πολλῆς καὶ κατανοήσεως διὰ τὸν λαὸν καὶ τὸν τόπον αὐτόν, ὁ ὁποῖος διετήρησε τὴν παναρχαίαν ἀγνότητα καὶ τὸ κάλλος, τὸν ἰδεαλισμὸν καὶ τὴν πρωταρχικὴν ἀπλότητα. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα συνθέτουν τὸ μεγαλεῖον, τὸ ὁποῖον εἶναι συνυφασμένον μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ λαοῦ μας. Εἰς τὴν ποίησίν του ὁ Λιπέρτης περιέκλεισε μαρμαρυγὰς τοῦ μεγαλείου τούτου. Δι' αὐτὸ οἱ στίχοι του ἀποτελοῦν ἀπήχησιν καὶ ἀπεικονίσιν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ζωῆς καὶ εἶναι τοιοῦτοτρόπως προωρισμένοι νὰ μὴ λησμονηθοῦν ποτέ. Τὰ ποιήματα τοῦ Δημητρίου Λιπέρτη ἀπεικονίζουν τὴν ποίησιν τῆς Κυπριακῆς ψυχῆς.

Ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς Κυπριακὸς λαὸς μετέχει νοερώς τῆς σημερινῆς ὥραίας τελετῆς καὶ ἐκφράζει πρὸς τὸν ποιητὴν τὴν ἀγάπην του. Ὡς ἔκφρασις ἀγάπης καὶ ἐκτιμῆσεως τοῦ ἔργου τοῦ Λιπέρτη εἶναι καὶ ἡ ἰδρυθεῖσα αὕτη προτομή του, τὴν ὁποῖαν τὴν σαγγὴν αὐτὴν ἀποκαλύπτω καὶ παραδίδω εἰς τοὺς Ἕλληνας Κυπρίους, διὰ νὰ παράγῃ πάντοτε εἰς τὰς καρδίας των, ὅπως καὶ οἱ στίχοι τοῦ ποιητοῦ, αἰσθημάτων μουσικότητος, εὐκρινείας καὶ ἁρμονίας.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ
 ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΚΥΠΡΟΥ
 ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗΝ ΤΩΝ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ
 ΙΔΡΥΘΕΙΣΗΣ ΠΡΟΤΟΜΗΣ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΛΙΠΕΡΤΗ
 ΤΗ 21. ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1963 ΩΡΑΙ 11.30 Π.Μ.

Μακαριώτατε,

Ὁ Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὅμιλος Κύπρου παραδίδει σήμερον εἰς τὸν δημοτικὸν κήπον τῆς ἀρχαίας ταύτης περιοχῆς τῆς Λευκωσίας εἰς κοινὴν θέαν ἰδρυθείσαν ὑπ' αὐτοῦ, κοινῇ συνδρομῇ καὶ πλείστων φιλομούσων, προτομὴν τοῦ ποιητοῦ Δημητρίου Λιπέρτη. Ἡ τιμὴ πρὸς τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, οἵτινες ἀφιέρωσαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν κοινῶν εἴτε εἰς ἡρωϊκοὺς εἴτε εἰς πνευματικοὺς καὶ κοινωνικοὺς ἀγῶνας, εἶναι κοινὸν χρέος πάντων τῶν πολιτῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως τοῦ ποιητοῦ Λιπέρτη τὸ κοινὸν τοῦτο χρέος λαμβάνει λόγῳ τῆς προσωπικότητος τοῦ τιμωμένου ἰδιάζουσαν δι' ἡμᾶς σημασίαν. Διότι ὁ ποιητὴς Λιπέρτης ὑπῆρξεν ἡ ἐνσάρκωσις πλείστων ἠθικῶν στοιχείων καὶ ἀντιλήψεων περὶ τῆς ζωῆς τῆς Κύπρου, ὁ καλλιεργήσας τὰ ἰδανικὰ αὐτῆς καὶ ὁ μεταλαμπαδεύσας ταῦτα εἰς μὲν τὴν Κυπριακὴν νεολαίαν ὡς διδάσκαλος, εἰς δὲ τὸ κοινὸν ἐν γένει ὡς ἐμπνευσμένος προφήτης, ὡς γενικῶς θεωρεῖται ὁ ποιητὴς.

Δὲν πρόκειται κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην νὰ κάμω οἰανδήποτε ἀνάλυσιν τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Λιπέρτη ἢ νὰ ἐξάρω τὴν ἀξίαν αὐτοῦ εἴτε ὡς τεχνικότης εἴτε ὡς ἐκτιμητὴς του. Ἀρκεῖ μόνον ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο νὰ σημειώσω ὅτι ζῶντα τὸν ποιητὴν ὕμνησε προλογήσας ἕνα τῶν τόμων τῶν ποιημάτων του ὁ κορυφαῖος τῶν νεωτέρων ἑθνικῶν ποιητῶν τῆς Ἑλλάδος, ὁ Παλαμᾶς, αἱ δὲ πνευματικαὶ Ἀθηναὶ ἐτίμησαν τοῦτον ἰδιαίτερος εἰς ἑορταστικὴν συγκέντρωσιν ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του. Ἡ τοιαύτη ἐκτίμησις πρὸς αὐτὸν δὲν ἀπετέλει οὔτε υπερβολὴν οὔτε συνήθη κοινοτυρίαν. Διότι πράγματι ὁ ποιητὴς ἔβαλλε διὰ τῆς διαλεκτικῆς αὐτοῦ ποιήσεως τὴν ἑλληνικὴν Κυπριακὴν ψυχὴν ὀλόκληρον, τὰ ἰδανικὰ, τοὺς πόθους, τὸ ἦθος καὶ τὴν ἐν γένει ἀρετὴν τῆς. Θρησκεία, πίστις, ἔθνος, πατρίς, ἀρετὴ, ζωὴ καὶ ἔθιμα τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου, διδασκαλία περὶ πάντων τούτων καὶ πρὸ παντὸς Ἑλλάδος, ἰδοὺ τὰ βασικὰ στοιχεῖα τῆς ποιήσεως τοῦ Λιπέρτη, δι' ὧν οἷτος ἀναλύει ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ τὴν Κύπρον, τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν ἀξίαν τῆς.

Ὁ Λιπέρτης εἰσέδυσεν ὅσον ὀλίγοι εἰς τὸ βάθος τῆς Κυπριακῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς, ἀνέλυσε καὶ ἀπετύπωσε ταύτην εἰς τὰ ποιήματά του. Διὰ τοῦτο ἡ ποίησις τοῦ Λιπέρτη ὄχι μόνον ἔζησεν, ἐφ' ὅσον ὁ ποιητὴς εὐρίσκετο ἐν τῇ ζωῇ, ἀλλὰ καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ σήμερον, πολλὰ ἤδη ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἡ ἀξία του εὐρίσκεται ἀκριβῶς εἰς τοῦτο, ὅτι ἔτερεψε καὶ ἐδίδαξε τοὺς ὁμοεθνεῖς καὶ ὁμοπατριῶτας του καὶ ζῶν καὶ ἀποθανόν. Ἐδοκιμάσθη οὗτος ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ ἔζησε πέραν τοῦ χρόνου καὶ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν καὶ πέραν τοῦ περιορισμένου τόπου τῆς μικρᾶς αὐτοῦ πατρίδος. Διότι καὶ τὴν μεγάλην πατρίδα, τὴν Ἑλλάδα, ἔτιμα ὡς γνήσιος Ἕλληνα, τοὺς δ' ἐμπροσθέντες αὐτῆς ἐρχομένους εἰς Κύπρον προσεφώνει διὰ τῆς γλυκυλάου αὐτοῦ ποιητικῆς λύρας ὡς ὁμαίμους ἀδελφούς, ἡ παρουσία τῶν ὁποίων ἔκαμνε τοῦτον νὰ δραματίζεται τὴν εὐλογημένην ὥραν, καθ' ἣν ἡ κόρη θὰ ἐξορίσσετο εἰς τὴν ἀγάλην τῆς μεγάλης μητρὸς.

Ἡ ποίησις τοῦ Λιπέρτη, ὡς ἀνωτέρω διεγράφη, εἶναι προϊὸν βαθείας μελέτης τῆς ζωῆς καὶ τῆς ψυχοσυνθέσεως τῶν Κυπρίων, ἰδίως τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου καὶ τῶν γενικῶς θεωρουμένων ὡς λαϊκωτέρων, ἀλλὰ γνησιωτέρων στρωμάτων τῆς κοινωνίας. Ἐκ τούτων καὶ τῆς φιλοσοφίας ἢ θεωρίας τῆς ζωῆς αὐτῶν ἦντλει τὴν δυνάμιν τῆς σκέψεως, τοῦ συναίσθηματος καὶ τῆς βουλήσεως αὐτοῦ, οὕτω δὲ συνέθετε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κοσμοθεωρίαν περὶ ζωῆς, πιστεύων εἰς τὴν ἀξίαν τῆς παραδόσεως, θρησκευτικῆς, ἑθνικῆς καὶ λαϊκῆς καὶ γινόμενος ὁ κῆρυξ τῶν ἀρετῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀπόφρων τῶν λαϊκωτέρων τούτων στρωμάτων.

Τοιοῦτον κρινόντες τὸν ποιητὴν δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν, διατι καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὅμιλος Κύπρου ἐθεώρησεν ὅτι ὄφειλε νὰ στήσῃ ἐν Λευκωσίᾳ μετὰ τὴν προτομὴν τοῦ ὕμνητοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ ἑθνικοῦ ποιητοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ τὴν μορφήν τοῦ Κυπρίου ποιητοῦ, Δημητρίου Λιπέρτη, ὕμνητοῦ τούτου τῆς Κυπριακῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἰδανικῶν τῆς. Ἀκόμη δὲ περισσώτερον δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν, διατι ἡ προτομὴ ἐστήθη εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τῆς Λευκωσίας. Διότι ὁ ποιητὴς ἠσθάνετο μεγαλυτέραν συμπάθειαν πρὸς τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν λιτότητα τῶν ἀπλοϊκωτέρων ὡς πρὸς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν ἀνθρώπων. Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ θὰ ἀγάλλεται, διότι τὸ χάλκινον ὁμοίωμα του θὰ εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, τοὺς ὁποίους κατ' ἐξοχὴν ἠγάπησεν, ὕμνησε καὶ ὕμνησας ἐτίμησεν.

Ἄλλὰ καὶ κάτι ἄλλο θὰ ἤθελον ἰδιαίτερος νὰ ἐξάρω ὅσον ἀφορᾷ τὴν θέσιν, ὅπου ἰδρύνε-

ται ἡ προτομή. Διότι πολλοὶ παρατηροῦν ὅτι ἐστήθη μακρὰν τοῦ κέντρου τῆς πόλεως. Ἐσυνηθίσαιεν δυστυχῶς νὰ θεωρῶμεν ὅτι τὸ μέρος τῆς πόλεως, ὅπου ἡ μεγαλύτερα συγκέντρωσις κόσμου παρατηρεῖται, ἐκεῖνο εἶναι ἄξιον καὶ μόνον, ἵνα ἰδρῶνται ἐν αὐτῷ προτομαὶ καὶ μνημεῖα. Τὸ ἐσφαλμένον τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως ἔρχεται νὰ εἰσηγηθῇ διὰ τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ, ὅπως ἰδρῶθῃ ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἡ προτομή τοῦ λαϊκοῦ ποιητοῦ Δημητρίου Λιπέρτη ὁ Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὅμιλος Κύπρου. Ἰδιαιτέρως αἱ συνοικίαι αὗται, ὅπου πρό τινων ἐτῶν διεδραματίσθησαν τραγικὰ γεγονότα, τὰ ὅποια μετὰ φρίκης θὰ ἀναμνησκόμεθα, εἶναι ἄξιοι νὰ τύχωσιν ἰδιαίτερας προσοχῆς. Ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς ταύτης εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ ἐνθαρρυνθῇ, νὰ συγκερατηθῇ καὶ νὰ ἐνισχυθῇ. Μικρὰν συμβολὴν εἰς τὴν πραγματοποιήσασιν τῶν τοιούτων σκέψεων ἀποτελεῖ ἡ μικρὰ αὕτη προσφορὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὅμιλου Κύπρου.

Καὶ ἐπὶ τοῦτω παρακαλῶ τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον, Ἐθνάρχην καὶ Πρόεδρον τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, ὅπως εὐαρεστούμενος ἀποκαλύψῃ τὸ μνημεῖον εἰς κοινὴν θέαν ὡς αἰώνιον τεκμήριον τῆς ἐκτιμῆσεως ἡμῶν πρὸς τὸν ἄξιον Κύπριον ποιητὴν μὲ τὴν ἑλληνικὴν καρδίαν καὶ τὴν πανελληνιον αὐτοῦ φήμην.

Θρ Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ

ΤΑ ΜΑΤΡΑ ΑΜΜΑΔΚΙΑ

Ἐλα, κορού, νὰ δοῦμεν τὰ μαῦρα σου τ' ἀμμάδκια,
 Ποὺ βιάλλουν τς' εἶν' τὲς γλώσσεσ, ποὺ κάμνει τὸ λαμπρὸν
 Τζι ἂν κάμνουν τὴν καρτιάν μου τὴν ἄχαρην κομμάδκια,
 Νὰ μὲν πλήσσης, χαρῶ σε, τζι ἄφης' τα νὰ τὴν τρῶν.

Μ' ἂν τύσ' ἡ τζι ἐννὰ κρούσω τζιαὶ νὰ γινῶ ποζαῦλιν
 Μπῆξε με στὴν αὐλήν σου, βάρμε σὲ μὴν μερκάν
 Γιατὶ ποὺ τὴν θωρκάν σου ποὺ μὴν μέραν ὡς ἄλλην
 Μπορεὶ τζιαὶ νὰ βλαστήσω, ναῦρω παρηορκάν.

Τζι ὄντας καλοριζώσω τζιαὶ βκῶ ψηλά τζι ἀθθίσω
 Τζιαὶ ποταθρίσω κλώνους, νᾶρτης ποικατωθκίόν,
 Τὰ κάλλη τοὺς ἀθθούς μου γιὰ νὰ σοῦ τὰ ραντίσω
 Γιὰ τς' εἶνεσ τὲς γλυκάδες τῶν δικό σου ἀμμαδκιῶν.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΙΠΕΡΤΗΣ

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΛΙΠΕΡΤΗ ΜΙΛΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Έχω δὴ αρκετὲς ἐπιστολὲς τοῦ διαλεκτικοῦ μας ποιητῆ Δημήτρη Λιπέρτη. Γράμματα μεγάλα, τάξη στὸ γράψιμο, ἀξιοπρέπεια, εὐγένεια, συντομία, ἀλλὰ καὶ τυπικότητα. Σὲ μερικὰ ὑπάρχει μιὰ κάποια διδακτικὴ (τύπου λαϊκῆς ἠθικῆς) διάθεση.

Σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς βρήκα καὶ μιὰ ἀποψή του στὸν κύκλο τῆς λογοτεχνίας. Ἀφορᾷ τὸν Παπαδιαμάντη, τὸν «Ἅγιο τῶν Γραμμάτων μας» ὅπως τὸν χαρακτήρισε ὁ Πέτρος Χάρης (Χριστουγεννιάτικη «Ν. Ἑστία», 1941). Καὶ πάλιν ἡ γνώμη αὐτῆ σύντομη ὡς τὸν ἀφορισμὸ.

Πιθανὸ νᾶχη κάποια φιλολογικὴ σημασία κι' ὁ μεταφρασμένος ἀπὸ τὸν Γουσταῦο Λαφφὸν Ἑθνικός μας Ἕμνος, ποὺ ἀντέγραψε ὁ Δημ. Λιπέρτης ἀπὸ τὰ «Ἀπαντα» τοῦ Γάλλου αὐτοῦ.

Ἡ ἐπιστολή, ὅπως καὶ ἡ ἀντιγραμμένη μετάφραση μὲ τὴν παραπομπή μου δόθησαν γιὰ δημοσίευση ἀπὸ τὸν κ. Γιάννη Κτωρίδη. (Γι' αὐτὸ κοίταξε σχετικὴ ἐπιστολή πιο κάτω).

Παραθέτω τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἐπιστολή τοῦ Δημ. Λιπέρτη:

Λευκωσία τῆ 3)1)35

Ἀγαπητέ μου κ. Κτωρίδη,

Τὴν εὐγενικὴν ἐπιστολήν σου τῆς 25 λήξαντος ἐγκαίρως ἔλαβον καθὼς καὶ τὰς δύο ἐφημερίδας ὅς εἶχες τὴν καλωσύνην νὰ μοὶ πέμψης καὶ εὐχαριστῶ πολὺ.

Δὲν ἠδύνασο νὰ μοὺ κάμης καλύτερον δῶρον. Ἔτσι (ἢ ὅσοι) ἀνέγνωσον τὸ Ἐγγόνι τῆς Στριγγλας ἐδάκρυσον. Ὁ Θεὸς νὰ ἀναπάψῃ τὸν ἀξέχαστον Παπαδιαμάντην.

..... (οἰκογενειακά).

Κλείω τὸ γραπτό μου αὐτὸ μὲ μιὰ παράφραση τοῦ περίφημου ποιήματος τοῦ Δημ. Λιπέρτη «Τὰ μαύρα μάτια», ποὺ τὸν ἀκουσα νὰ μοὺ τὸ ἀπαγγέλλει μὲ τὸν πατριαρχικὸ ἐκείνο τόνο, γεμάτο καλωσύνη, ἕνα πρωτὶ τότε στὰ μαθητικά μου χρόνια.

ΤΑ ΜΑΥΡΑ ΜΑΤΙΑ

(παράφραση)

Ἔλα, μικρή, νὰ δοῦμε τὰ μαύρα σου τὰ μάτια
ποὺ βγάζουν κάτι φλόγες, ὅμοιες μὲ τῆς φωτιάς,
κι' ἂν κάνουν τὴν καρδιά μου τὴν ἄχαρη κομμάτια,
ἄφῃσ' τα νὰ τὴν τρώνε καὶ μὴ βαρυγνώμᾳς.

Κι' ἂν τύχει καὶ μὲ κάψουν κι' ἀπόδαυλο ἀπομείνω,
μπῆξε με στὴν αὐλή σου κάπου σὲ μιὰ μεριά,
γιατὶ ἀπὸ τὴ θωριά σου, μέρα τὴ μέρα—κρίνω—
μπορεῖ καὶ νὰ βλαστήσω νᾶβρω παρηγοριά.

Κι' ὄντας καλοριζώσω καὶ βγῶ ψηλὰ κι' ἀνθίσω
κι' ἀπλώσω κλώνους νᾶρτεϊς στὸν ἴσκιο τῶν κλωνιῶν
τὰ κάλλη τοὺς ἀνθούς μου γιὰ νὰ σοὺ τὰ ραντίσω
γιὰ κείνες τὶς γλυκάδες τῶν δυὸ σου τῶν ματιῶν.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

‘Ο Γρηγόρης Αύξεντίου σάν έφεδρος αξιωματικός του Έλληνικού Στρατού.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Οί οίμωγές
 τών άθών
 διέγραφαν
 συντετριμμένους κύκλους
 είς τό στερέωμα
 όταν κατελήφθη
 ή Πόλις
 από τις όρδες
 τών βαρβάρων.
 Τά άγάλματα
 τής ‘Αφροδίτης
 και τής ‘Απτέρου Νίκης
 διεκορεύθησαν
 και οί κτηνώδεις όρμές
 τών κατακτητών
 κοάσματα ταπεινότητος
 καταξέσχισαν
 τήν ήγημονικήν πορφύραν.
 Ένα όχυρό
 άντιστάθηκε
 άντρειωμένα
 μέχρι τέλους
 κι’ έδιωξε τούς βαρβάρους
 και νικήσαμε :
 ‘Η ψυχή μας!

ΧΡ. ΚΑΡΜΙΟΣ

ΕΝΑ ΠΟΙΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΗΡΩΑ ΑΤΕΕΝΤΙΟΥΤ

«Άστραψε φῶς καὶ γνώρισεν ὁ νιὸς τὸν ἑαυτοῦ του»

Δ. Σολωμός

Σ' ἄπλωμα μαρμαρόστρωτον ἀντροκυλάει τὸ Χάρο
 ὁ λιονταρόψυχος ὁ νιός, τῆς Κύπρου ὁ ἀντρειωμένος
 — πὺν πέταξε μὲ τοὺς ἀετούς, πῶτρεχε μὲ τὰ λάφια
 κι' ὀλημερὶς σεριάνιζε στοὺς λόγγους μὲ τ' ἀγρίμια
 τῆς ἁγίας γῆς διαφεντευτῆς, βοράστρι γιὰ τοὺς σκλάβους —
 μὰ κειὸς του δὲν ἀποκοτᾶ παλέματα στ' ἄλῳνια,
 μόν' μύριες στένει του χωσιές καὶ δοῦλο κάνει μ' ἄσπρα,
 — π' ἀφορεσμένο ξέρασεν ἡ κόλαση ψοφίμι
 μὲς στὴν αὐγὴ τῆς ἀνοιξῆς, κοράκι μὲς στ' ἀηδόνια —
 κι' ἐπρόδωκε στὸν χάροντα τὸ νιὸ τὸ παλληκάρι.

Κοπάδια νυκτοκόρακες στὸ σπήλιο τὸν ἐξῶσαν,
 — ἀπόγερνεν ὁ γίγαντας σὰν ἐφουντῶναν τ' ἄστρα —
 καὶ τοῦ ἴφραξαν τὸ χάραμα καὶ νύκτωσαν τὴ μέρα.
 Κορακοκράκτης τράνεψε καὶ στὸν Γρηγόρη σκούζει:
 «Ξαματίωτος ἀπ' τὴ σπηλιά, σὰ θεὸς νὰ ζήσης, ἔβγα,
 μὲς τοὺς ἀνθρώπους ἀνθρώπος καὶ νιὸς μὲς τὰ λουλούδια
 τί πάει ὁ Πάνας πέθανε καὶ σώπασαν κι' οἱ Μοῦσες...»
 Φουρτουνιασμένο πέλαγο τὰ στάθια του χογλάζου
 καὶ κόσμος ἄλλος ξάστραψε στὰ λεύτερα του μάτια.
 — Οἱ σύντροφοι τὸν χαιρετοῦν καὶ βγαίνουν ἕνας - ἕνας —
 Ὁ Ὅμηρος τραγουδιστῆς, ὁ Πίνδαρος λυράρης
 τοῦ Εἰκοσιένα ἢ Κλεφτουριά κι' ὀλόπρωτα χορεύει
 καὶ τραγουδαίει τὴ Λευτεριά καὶ χαιρέται ἡ πλάση
 ὁ Λεωνίδας στὰ Θερμά, στὴν Πόλη ὁ Κωνσταντῖνος
 σ' ἀσπροσπαρμένη πλατωσιά καὶ τὸ χορὸ νὰ σέρνουν
 — σὰν φέρνει ὁ ἀγέρας τὸ σκοπὸ σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση.

Τ' ὄριο Νησι τ' ἀφρόλουστο κρυφὸ τῷχει καμάρι.
 Οἱ νυκτοκόρακες λυσοῦν, φωτιά ξεροῦν κι' ἀτσάλι
 καὶ σκάφτουν ὀλοτρόγυρα τὰ Τάρταρα ν' ἀνοίξουν
 νὰ ρίξουν μέσα τὸ θεριὸ πὺν περγελάει τὸ Χάρο.
 Σεισμός τὸ σπήλιο ραίξει καὶ τὸ βουνὸ κουνάει,
 στὴν ἐκκλησιά τοῦ Μαχαιρᾶ ν' ἀχολογᾶ ἡ καμπάνα
 καὶ τ' ἀντρειωμένου τὸ κορμὶ χίλια κομμάτια γίνῃ,
 φίλια νὰ δώση Λευτεριάς στῆς μάνας γῆς τὸ χῶμα.
 Ὁ χάροντας μικρογεῶ, θάρρεψε πὺς τὸν πῆρε...
 μ' ἀπ' τὸ γαῖμα του τρανό, στοιχειὸ θεριεύει ὡς τ' ἄστρα,
 ὁ Διγενής... καὶ μάχεται καὶ δρασκελάει τὰ ὄρη,
 τὰ πέλαγα, τὰ σύννεφα κι' Ἀνάσταση φωνάζει!...
 Χαράστον πὺν τὸν γέννησες Κύπρο λεβεντομάνα!

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΗ !

Ἄστραψε ἡ Ἀνατολή
καὶ βρόντησεν ἡ Δύση!

Κι' ἦταν ἡ ἀστραπή
θεία Ἐντολή:
Βροντῆστε, γύρω, Οὐρανοί,
καθὼς βροντάει ἡ Γῆ!
Χιλιάδες Βάνδαλοι Ἐχθροὶ
τὸν Αὐξεντίου κύκλωσαν
καί... τὰ ὄπλα τους ξεδίπλωσαν!
Μὰ μέσ' ἀπὸ τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς
— καὶ Μόνος! — θὰ νικήση!...

Τῆς προστασίας Ἄγγελοι
γενῆτε Προμαχῶνας!
Καὶ πολεμάρχοι Ἀρχάγγελοι,
ὁποῦν τίμιος Ἀγώνας,
κτυπᾶτε κάθε Βάρβαρο
Κατακτητὴ τῆς πλάσης,
Ὀνειδιστὴ καὶ Βάνδαλο!...

Τὴν Κύπρο τὴν πολύπαθη
— Γρηγόρη — θ' ἀναπλάσης!
Σύμβολο Σὺ καὶ Μάρτυρας
σ' ὄριο Βωμὸ Θυσίας!...
Τῆς Κύπρου Ἐθνομάρτυρας!
— θῆμα μᾶς Προδοσίας!
Πρῶτος στοὺς πρώτους Ἀρχηγὸς
ἔχεις μὴ θεὶ' ἀποστολή:
Σὰν τοῦ Διγενῆ ὑπαρχηγός,
Τὴν Κύπρο ν' ἀναστήσης!

Κι' ἄστραψε πάλ' ἡ Ἀνατολή
ἐναντία τῆς Δύσης...
Μὲ τὴν ψυχὴ τὴν τολμηρὴ
— Γρηγόρη — θὰ νικήσης!...

Δεῖλια γαντζώνει τοὺς Ἐχθρούς!
— χιλιάδες πρὸς τὸν Ἕνα! —
Ἔξω ἀπ' τοὺς χώρους τοὺς κλειστοὺς
— Γρηγόρη — Τρέξε,... Ἔβγα!...
καὶ παραδότου, γογγυοῦ,
μὲ χέρια ὑψωμένα...
γιὰ νὰ μὴ δῆς τὸ βόλι μας...
μήτε χειροβομβίδα...
Σὲ καρτεροῦμε ὅλοι μας
μ' ὑπόσχεση... κι' ἐλπίδα!
«Ὁχι!» — ἀπαντᾷ ὁ πολεμιστὴς —

θὰ πέσω ἀντρωιωμένα,
περήφανος Ἀγωνιστὴς
γιὰ τὴν γλυκεῖα πατρίδα!
Ζωὴ μου θὰν ὁ θάνατος
μακρὰ πὸ τὴν αἰσχύνη!...
Δίπλα μου κάθε Ἀθάνατος
θὰ νοιώθῃ μὴν ἀνώδυνη,
περήφανην Ὀδύνη!...

— Γρηγόρη, σκέψου, πὼς μπορεῖς
τὸν Ἥλιο ν' ἀντικρύσης
κι' ὅλες τις χάρες τῆς ζωῆς
νὰ τις χαρῆς
καὶ πλέρια νὰ τις ζήσης!...

— Ρίχτω τις πρώτες σφαῖρες μου
σ' ἀπάντησιν μὲ τ' «ΟΧΙ!»
Κι' αὐτὲς οἱ ὄριες μέρες μου
ν' ἀπλώσουν, σὰν ἀπόχη,
τὰ δίχτυα μὲ τις βόμβες μας
νὰ σᾶς σκορπᾶν θανάτους,
μέσ' ἀπ' τις κατακόμβες μας!...

Τιμὴ στοὺς Ἀθανάτους
Πολεμιστὲς τῆς ΕΟΚΑ!...

Καὶ θέριζαν, ἀσίγαστα,
οἱ φωτιὲς ὅλα τὰ «μπλόκα!»

Μὰ πρόβαλε μὲς στοὺς καπνοὺς
ὁ ἦρωας Εὐσταθίου
κι' εἶπε: Στίγμα ἡ ζωὴ στοὺς ἄκαπνοὺς!
Εἶν' οἱ ψυχές μας θρόνος σου!...
Δὲν θὰ σ' ἀφήσω μόνο σοι,
Ἀθάνατε Αὐξεντίου!
— Εἴμαστε, τώρα, Δύο!...
Διπλὲς βροντῆς, διπλὰ πυρὰ
δονοῦνε καὶ θερίζουν
τὴν πράσινη τοῦ Μαχαιρᾶ βουνοσειρὰ
καὶ τοὺς Ἐχθρούς
— Ζῶντες — Νεκροὺς — σκορπίζουν!...
Δέκα ὥρες κρατήσανε
τὴ μάχη Δυὸ Ἡμιθέοι!...
Τὸν πανικὸ σκορπίσανε!...
Φίλοι κι' Ἐχθροὶ ἑμνήσανε
Ἑλλήνων νέα κλέη...
Τρόπαια Νίκης Θαύματος!
— Αἴσχη στοὺς Ἡττημένους! —

Φέγγος τῆς Λευτεριάς τοῦ οράματος!...
Φέγγος στοὺς Σκλαβωμένους!... —

Μά... ὄνειδος εἰς τὸ ὄνειδος
πάντα, ὁ αἰσχροὺς ταιριάζει!...
Κι' ὁ Χάρτιγκ — περιώνυμος
Δῆμος τῆς ἀνθρωπιᾶς — προστάζει:

Ρίξτε βενζίνη!... Κᾶψτε τον!...
— Συγχαίρω τὸν Στρατό μου! —
Κι' ὅ,τι ἀπομείνει θᾶψτε το!
σὰν κίνδυνον... «ἀτόμου!»
Ἐκρηξη ἠφάιστειον στῆ Σπηλιὰ
Γῆ κι' Οὐρανὸν τραντάζει...
Μά... εἶναι, πιά, τόσο ἀργά!...
Τι κι' ἂν ἔχη σθήσει ἡ λαλιά;
Ἡ Λευτεριά φαντάζει
θέαινα ἀρχαία — ἑλληνική
νὰ στέφη Ἀθανάτους,
πὺν κάποια Μοῖρα τραγική
λάμπρυνε τὰ δεινὰ τους!...

Μέσ' ἀπ' τὶς φλόγες ἄτρωτος
βγήκε ὁ Εὐσταθίου
— ἐλεύθερος... μὰ Αἰχμάλωτος! —
φωνάζει: Μέσ' στὶς καρδιὰς ὅλων
ἄς ζῆ τὸ «θαῦμα τοῦ Αὐξεντίου!»

Περόφανο χαμόγελο
τοῦ σφράγισε τὰ μάτια
ψελλίζοντας: Περίγελο
ὁ Χάρτιγκ κι' ὁ στρατός του
— ὁ δουλικὸς καὶ μισθωτὸς —
στῆς αὐτοκρατορίας τὰ πλάτια!...

Μὰ δέξου, Σύ, ἀπόρθητα,
Κύπρο μου, τὰ παλάτια!...

Καὶ ἡ Ἀλήθεια φωτεινὴ
γράφει τὴν Ἱστορία
γιὰ τὰ ὀλοκαυτώματα!...
πὺν μὲ αὐτοθυσία
ἀνάστησαν ὄρια — κλεινὴ
στὴν Κύπρο Ἐλευθερία!...

ΘΕΑΝΩ ΛΙΑΣΙΔΟΥ — ΣΑΜΨΩΝ

Η ΜΠΑΛΛΑΝΤΑ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΗ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

I

Ἄητέ φωτοπερίχυτε,
τῶν οὐρανῶν καμάρι,
ἄητέ πὺν στῆ φτερούγα σου
μᾶς φέρνεις Λευτεριά
ἀπ' τὶς βουνοκορφές τοῦ Μαχαιρᾶ.

Οἱ φλόγες κι' ἂν ἐτύλιξαν
τὰ δροσερά σου νεῖατα,
οἱ φλόγες σου φωτίσανε
τὴ μαύρη τὴ σκλαβιά
ἀπ' τὶς βουνοκορφές τοῦ Μαχαιρᾶ.

Γεῖά σου ἀητέ,
τῆς Κύπρου σταυραητέ,
γιὰ σὲ ποτὲ
ἢ δάφνη δὲ θὰ ξεθωριάσει
— λεβεντονιέ,
τὴ Νίκη τραγουδοῦν
τὰ σπλάχνα πὺν στὸν Ὀλυμπο πετοῦν.

II

Τὸ σάλπισμα σου ἀντήχησε
σὲ κάθε γῆς τὰ μάκρη.
ὦ Δόξα αἰμοστάλαχτη!
τὴν Κύπρο χαιρετᾶς
ἀπ' τὰ ψηλὰ βουνὰ πὺν σεργιανᾶς.

Κι' ἐσὺ πρωτοπαλλήκαρο
τοῦ Διγενῆ ξεφτέρι,
μὲ τὴ ρομφαία ἀσκλάβωτη
στὰ Ἠλύσια φτερουγᾶς,
βροντοφωνῶντας «τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς».

Ἄμυγδαλιά,
χιονάτη ἄμυγδαλιά,
σὰν τὸ ὄνειρό σου
πὰ στὸν τάφο σου θ' ἀνθίσει..
Θεῖα καρδιά
μᾶς φέρνεις τὰ κλειδιά
ν' ἀνοίξουμε γιὰ νᾶμπη ἢ Λευτεριά.

III

Οἱ κάμποι ἀναγαλιάσανε
καὶ τὰ βουνὰ ἐριγῆσαν·
Στοὺς ὀρθρινοὺς δριζόντες
πολεμικὴ ἰαχὴ
τὸ κοιμισμένο ἐξύπνησε Νησί.

Τὰ ρᾶσα εἶν' ἀκατάλυτα,
τὰ νειᾶτα εἶν' φλογισμένα...
Λουλούδια ἐξεφυτρώσανε
στὴν κρύα χειμωνιά·
ὁ Διγενῆς τὸν Χάροντα νικά.

Λόγο Ἱεροῦ
σὲ νέας Γραβιάς χορὸ,
σὲ Θερμοπῦλες,
Ζῆδρο Καπετάνιο σέρνεις,
—κερνᾶς γλυκὸ
σὲ θάνατου σπονδῆ,
ἀθάνατε, τὸ ἀθάνατο κρασί.

IV

Σκιρτοῦνε στὸν πυρρίχειο
τῶν κοριτσιῶν τὰ στήθη.
Σκίζουν τὴ μαύρη σιγαλιά
τραγουδία ἀκριτικά,
στοῦ ξέφατο ἀνεμίζουν τὰ μαλιά.

Μακροῦ! Μεριᾶστε τύρανοι
στοῦ φῶς πού σελαγίζει.
᾽Ὡ πουλημένοι! σκύψετε
τοῦ κόσμου οἱ δυνατοὶ
στοῦ ξίφους τὴν ἀδούλωτην αἰχμῆ.

᾽Ασπρα μαλιά,
κι' ἐσᾶς σκιρτᾶ ἡ καρδιά...
Τὸ ξέχειλο
τοῦ πόνου σπᾶστε πιά ποτῆρι.
Στὴ δοξασμένη
νειότη πού περνᾶ,
τὰ μουχλιασμένα σκίζουμε χαρτιά.

V

Μηδὲ δυνάστη τ' ἄρματα,
μηδὲ προδότη ἀπόχη,
μηδὲ γονιῶν ἀνασασμοὶ
κι' ἀραβωνιαστικιάς,
σ' ἀντίκοψαν στοῦ δρόμο πού τραβᾶς.

Καράβι σιδερόφραχτο
ἢ φλογερὴ ψυχὴ σου.
Σὲ Ἄρμαγεδῶνα ἀλύγιστος
χτυπιέσαι, καὶ χτυπᾶς,
Γρηγόρη μου, τὰ βρόχια τῆς σκλαβιάς.

Ἐύπνησε πειὰ
Πατρίδα μου γλυκειὰ
κληρονομία
Ἑλληνικὴ ξαναφυτρώνει,
Ρήγα ἢ φωνὴ
ἀκούεται ξανά·
Δάφνης κλαδιά, ἀνοίξετε ἀγκαλιά.

VI

Ποιὸς εἶπε πὼς ἐδείλιασες;
᾽Αχ ν' ἀποθάνεις ξέρεις...
᾽Ὡ Καπετάνιε ἀμόλευτε,
ποιὰ Λύρα θὰ βρεθεῖ
τῆ λιονταρίσια σου καρδιά νὰ ὑμνεῖ;

Τὰ στίφη καρτερούσανε...
—«Γρηγόρη, παραδόσου!»
Μ' ἀπ' τῆς φωτιάς τὴν κόλαση
πὸν σ' ἔζωσε καψτή,
τὸ Ἑλληνικὸ «μολὼν λαβέ» θὰ ἤχεῖ.

Γειά σου ἀητέ,
τῆς Κύπρου σταυραητέ,
γιὰ σὲ ποτὲ
ἢ δάφνη δὲ θὰ ξεθωριάσει
—λεβεντονιέ,
τῆ Νίκη τραγουδοῦν
τὰ σπλάχνα πὸν στὸν ᾽Ολυμπο πετοῦν.

VII

Ἐνας δειλὸς ἐφάναξε·
«Στὴ φάκα τὸ ποντίκι!
Πάρτε, ρεπόρτερς, μηχανές
καὶ τρέξετε γοργά,
νὰ ἰδῆτε τῆς ΕΟΚΑ τὴν ντροπιά».

Ἐνας δειλὸς ἐπρόσταξε...
Μ' ἀπ' τ' ἄντρο γύρω ἐχύθη
ὁ βρυχηθμὸς ὁ ἀγέρωχος
πὸν τὴ ζωὴ ἀψηφᾶ—
καὶ σειοῦνται τὰ βουνὰ τοῦ Μαχαιρᾶ.

Χαῖρε τρανέ
ἀτίμητε μου ἀνθέ,

Χαίρε

πὸ τοίχειωσες τῆς Κύπρου τὸ γιοφῦρι...
προγονικὴ
σὲ ζώνει ἀρματωσιά,
τοῦ Μαραθῶνα ἢ δόξα δὲ γερνᾶ.

VIII

Πουλιὰ λαλοῦν πασίχαρᾶ...
—«Γρηγόρη, παραδόσου!»
Ὁ κάμπος πέρα ἀντιφῶνᾶ
τῆς ζήσης τῆ χαρά...
Ἄχ πόσο ἢ ζήση πάντα εἶνε γλυκειά!

Ἄντάρτη! σὲ δραμάτισε
ὁ θάνατος ὁ ὠραίος...
Ἐσένα πειὰ δὲ σὲ μεθᾶ
τοῦ κόσμου ἢ ὁμορφιά:
Χερουβικά σὲ προσκαλοῦν βιολιά.

Μάρτη μυρτιά,
ἀηδόνι, ἀλυγαριά,
στὴν ἀνοιξή
σβύνει τὸ χαίρε τ' ἀντρειωμένου...
Ἔ τῆς τρανής
θυσίας σου ἢ σπονδή!
Φεύγει ἢ ζωή, μὰ πάντα τῆς θά ζῆ.

IX

Γιὰ δέκα ὄρες μονάχος σου
στὸ ἀτρόμητο λημέρι
τοῦ τύραννου ἐκαθίλωσες,
λεβέντικη καρδιά,
τ' ἀσκέρι σιὰ βουνὰ τοῦ Μαχαιρᾶ.

Ποὺς ν' ἀντικρύσει ἐτόλμησε
τ' ἀλάθευτο ντουφέκι;
Βροντᾶ ἢ φωνή, βροντᾶ ἢ ψυχὴ,
τὸ βόλι σου βροντᾶ
καὶ πέφτουν ντροπιασμένα τὰ κορμιά.

Φέρνει, κυλᾶ,
βαρέλια ὄλο φωτιά,
τοῦ Χάρντιγκ
ἢ γενναία οὐρλιάζει μεραρχία—
μὰ στεναγμός,
ἀθάνατη ψυχὴ,
ἀπ' τὰ δικά σου στήθια δὲ θὰ βγῆ.

X

Πόσο γλυκὸς ὁ θάνατος
στῆς Δόξας τ' ἀκρογιάλι!
Ἄπ' τὰ δικά σου κόκκαλα,
πορφυροφόρα αὐγὴ
τῆς Κύπρου μας ἢ Λευτεριά θὰ βγῆ.

Καὶ σένα ἀνθὲ μου πὸ ξυγρες
στὴ μαρμαρένια κρήνη,
τὴν εὐωδιὰ τοῦ ὄνειρου σου
νὰ δρέψω ἀναζητᾶ,
ψηλά, στὸν ἀστερόφωτο οὐρανό.

Γλυκὸ ἢ καρδιά,
τραγοῦδι ἄς τραγουδᾶ:
δάκρυ γιὰ μιὰ
τέτοια ψυχὴ δὲν πάει νὰ τρέξει.
Μόλα καρδιά,
ν' ἀδράξουμε κουπιὰ
—γλυκοχαράζει, σβύνει ἢ τρικυμιά.

XI

Πῶς θὲ νὰ ρέψει ὁ θροῦλος σου
στῶν ἴσκιων τ' ἄγριο ρέμα;
Οἱ μέρες κ' ἂν κυλήσουνε,
οἱ νύχτες κ' ἂν διαβοῦν,
μὲ σένα τὰ παιδιὰ μας θὲ νὰ ζοῦν.

Σὰν πεφταστέρι ἀνάτειλες,
σὰν πεφταστέρι ἐχάθης.
Κι' ἂν μένει ἢ δᾶδα σου ἄσβυστη
στοῦ χρόνου τὶς ρωγμές,
χαρά στον πῶχει τὶς ἀντιφεγγιές.

Στὴ βραδυνὴ
σὰν γέρνει ἀπανεμιὰ
τὸ βλέφαρο
μέσ' τὸ νανούρισμα τοῦ Μάρτη,
ἄχ, τῆ μορφῆ,
γλυκειὰ ὑπνοφαντασιά,
τὴν ἀντρειωμένη φέρνει μας ξανά.

Στῆ γῆ τὴν αἱματόβροχτη,
στὴ γῆ ποῦναι δική μας,
τραγοῦδια θ' ἀντηχήσουνε,
τραγοῦδια ἠρωϊκά,
πὸ διώχνουν τὴν πολυπαθὴ σκλαβιά.

Κι' ἐσὺ λεβέντη πὺν ἔδωσες
 τῆς μουσικῆς τὴ νότα
 μέσ' τὶς γενιᾶς ὁ ἀγέραςτος
 θὲ νᾶσαι στοχασμὸς—
 ἀγέραςτος γιὰ σένα ὁ θαυμασμὸς.

τῆς Κύπρου νέα παιδιὰ,
 Σουλιώτισσες,
 τῆς δάφνης πλέξετε στεφάνια,
 —ἐμπρὸς παιδιὰ
 ἀνοίξετε πανιά,
 αὖρα γλυκειά μᾶς φέρνει ἡ Λευτεριά.

Ἐμπρὸς παιδιὰ,

ΞΑΝΘΟΣ ΛΥΣΙΩΤΗΣ

ΣΤΟΝ ΓΡΗΓΟΡΗ ΑΓΞΕΝΤΙΟΥ

Μὲς τὰ χῶματα
 τὰ ὀλόδροσα τὰ χῶματα
 πὺν δροσερὰ ἀπ' τὸν θάνατο

μὲς τὸν καπνὸ
 τὸν πὺν πικρὸ καπνὸ, πὺν πνίγει
 σὲ γυρισμὸν ἀγύριστο,

στὴ φλόγα,
 πὺν ζώνει τὸ κορμὶ καὶ σβύνει
 τὴ στάχτη τοῦ κορμοῦ σὲ μιὰν ἀγκάλη

ποιὸς εἶναι,
 πὺν σπάει τὸν κύκλο τῆς πνοῆς.
 πὺν σκίζει
 τὴν κορυφὴ τῆς φλόγας, φλόγα
 πὺν δυνατὴ ἀπ' τὴ στάχτη, πὺν τὸν πνίγει;

Κάτω ἀπ' τὶς πέτρες
 μέσα στὴ σηλιὰ
 στὴν πλάκα τοῦ θανάτου πέφτει,
 δὲν πέφτει στέκεται
 καὶ χαιρετάει τὸν θάνατο

μὲ τὴ φωτιὰ τοῦ πολυβόλου μὲς τὰ χέρια
 πνιγμένος μὲς τὸ αἷμα του
 ὁ Γρηγόρης.

Πῶς φεύγει
 τὸ φῶς μὲς τὸ σκοτάδι
 κι' ὁ ἥλιος
 πίσω ἀπ' τὸν ἥλιο χάνεται
 κι' οἱ ἀγνὲς
 μορφὲς ξαναγεννιοῦνται μὲς τὸν χρόνο!

Κι' ἀπ' τὸν μυχὸ τοῦ σκοταδιοῦ, π' ἀνοίγει
 σ' ἄλλο μυχὸ βαθύτερο, πῶς φεύγουν
 οἱ φίλοι ἀπὸ τοὺς φίλους κι' οἱ ἀδελφοὶ
 στὸν ἥλιο ποῦναι ἀπάνω καὶ δὲν βλέπεις.

Μὰ ἐσὺ δὲν εἶσαι
 στοὺς φίλους μέσα φίλος καὶ στοὺς ἀδερφούς,
 δὲν εἶσαι
 μὲς τῆ χαρά, πὺ λάμπει σὰν τὸν ἥλιο!

Στὸ πανηγύρι τὸ πλατὺ
 — γειά σου, χαρά σου —
 χίλιοι σὲ ζώνουν θάνατοι
 γκρομεῖται
 μὲς τὰ μηλίγγια σου ὄλη ἡ γῆς

καὶ χίλιες
 φωτιὲς σὲ πολεμοῦν
 στὸ πανηγύρι
 τοῦ ὠραίου θανάτου σου, πὺ ὀλόγλυκα σὲ κλείνει.

Κ' ἐσὺ σὰ νᾶσουν πρῶτος μὲς τοὺς πρώτους
 στῆ μοναξιά, πὺ σκίζει καὶ τὶς πέτρες
 μὲ τὴν ὄψη,
 πὺ πέφτει μὲς τὴν ἄβυσσο χορεύεις.
 μὲς τὸν καπνὸ, μὲς τὸ καπτὸ λεπίδι.
 στῆ θάλασσα τ' ὠραίου θανάτου σου, π' ἀπλώνει
 μ' ἓνα βαθὺ τρικύμισμα τὸν ἥσκιο,
 γοργὴ ἀστραπὴ τῆς Ἀνοιξῆς, πὺ ξημερώνει.

Ἡ αὐγὴ χαράζει ἀπ' τὰ βουνά.
 στερεὴ ἡ αὐγὴ, πὺ ἀπὸ τὸν ἥλιο παίρνει
 στεφάνι νὰ τοῦ βάλῃ στὰ μαλιὰ
 κ' ἡ μέρα
 μεσουρανεῖ στὸ διάστημα

Κ' ἐσὺ σὰ νᾶσουν
 κάθε στιγμῆς τὸ χτυποκάρδι
 κ' ὁ ἥλιος
 τοῦ πόνου ὁ ἀβασίλευτος
 σὰν νᾶσουν
 μὲς τὸ σκοτάδι πὺ βαθὺ σκοτάδι

στοῦ δροσεροῦ θανάτου πέφτεις τὸ κρεβάτι,
 πὺ ὄλα τὰ καίει θανατερόν ἄξόνι
 τῆς γῆς, πὺ σειέται ἀπάνω σου καὶ λύνει
 σὲ μιὰ ἀστραπὴ τὸ βράχο τῆς σπηλιᾶς σου,
 παιχνίδι τοῦ ἥσκιου μὲ τὴν ἀνοιξη,
 παιχνίδι
 τῆς ζωῆς, πὺ φεύγει μὲς τὸ αἰώνιο ἀνεβασμένη
 στὸ θόλο τῆς δικῆς σου θέλησης,
 στὸ μῦρο,
 πὺ ἀπὸ τὰ θάμνα τοῦ βουνοῦ σου ἀπλώνει,
 χαρὰ εὐωδιᾶς στοὺς κόρφους τοῦ νησιοῦ!

ΣΤΟΝ ΑΗΤΟ ΤΟΥ ΜΑΧΑΙΡΑ

Σίγησε ἡ βροντὴ κι' ἔγειρε ἡ ἀστραπή,
 τοῦ Μαχαιρᾶ τὴν κορυφὴ γονατισμένη,
 Τὸν Ἥρωα — Μαχητὴ ν' ἀφουγκραστῆ πού πολεμᾶ,
 καὶ βλέπει ἡ Παναγία ἀπὸ τὸ θρόνο δακρυσμένη.
 Κι' ἡ Μοῦσα ἡ Καλλιόπη κρούοντας
 στὴ λύρα βροντερόφωνο τραγούδι,
 «σώπασε» λέει ἡ Κλειώ,
 «κυνήγησέ τους, φιδοπλόκαμη Ἑρινύα,
 τοὺς χίλιους, πού ἀμολῆσαν τ' ἄρματα στὴ γῆ,
 κι' ἀνάψαν τὶς μπενζίνες, γιὰ νὰ ζήσουν,
 —Καὶ μιὰ κουφὴ στὴν τρύπα τῆς φυσσομανάει καὶ λέει «ντροπή».—

Ὁ ἀσύγκριτος, πού ἀντίκρου στέκεται,
 καὶ πολεμᾷ ἀτρόμητος μὲ τ' ἄρματα τὸ Χάρο,
 δικός μου· ὁ Λεωνίδας στέλλει με
 ἀπὸ τὶς Θερμοπύλες, πλάϊ του νὰ τὸν πάρω.
 Ἥρωα, πού νερὸ καὶ γῆ δὲν ἔδωκες στὸ βάρβαρο,
 σκύβει τὸ βράδυ τὸ φεγγάρι καὶ ρωτᾷ γιὰ σένα,
 καὶ σιγοτραγουδᾷ τ' ἀγέρι τοῦ βουνοῦ τὸ θρόλό σου
 κι' ἡ Παναγία τοῦ Μαχαιρᾶ τὸ δάκρυ μῦρο,
 σκορπᾷε στὸν τάφο σου τριγύρω.

ΧΡ. ΠΑΠΑΧΡΥΣΟΣ ΣΤΟΜΟΥ

ΩΔΗ ΣΤΟ ΓΡΗΓΟΡΗ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

Χαῖρε Ἐκλεχτέ! Καινούργιε Ἀκρίτη,
 πού μὲ τὸ φῶς σου, φῶς ἀποσπερίτη,
 μὲς στῆς σκλαβιάς τ' ἀπαίσιο ξεροβόρι
 περιίχυσες τοὺς κάμπους μας καὶ τὰ ὄρη.

Στῆς ἱστορίας τὸ πέρασμα ἡ μορφὴ σου
 ἀνάλυσε τὸ ἀτσάλι τῆς ἀλύσου
 ποῦδενε τὸ λαὸ πού ἀγκομαχοῦσε
 γενιὲς γενιῶν κι ἀβάσταγα βογγοῦσε.

Μὲ τὴν καρδιὰ τὴν ἀπλερῆ, πού ἐχώρει
 τὸν πόνο ἐνὸς νησιοῦ βγήκες, Γρηγόρη,
 γιὰ νὰ πυρώσης θαρρετὰ τ' ἄγουρα νάτα
 σὲ μᾶς περὶθρανῆς θυσίας παράτα.

Κοίτα! Περνοῦν μπροστά σου Μαραθῶνες,
 Μπιζάνια, Πίνδοι κι ὄσες οἱ αἰῶνες
 τῆς Λευτεριάς σελίδες χρυσὲς κλειοῦνε
 καὶ τὴ δικιά σου θυσία προσκυνοῦνε!

Ἐνας ἐσύ, καὶ τράνταξες τοὺς χίλιους,
καὶ ὅσες φωτιές, γέννησες τόσους ἡλίους
νὰ λάμπουν πάνωθ' ἡμᾶς, νὰ φωτίζουν
ἐκείνους ποὺ τὴν Ἀνάστασι θὰ χτίζουν.

Στοῦ Μαχαιρᾶ τ' ἀπάτητα ρουμάνια
φτεροκοπᾶ ἡ δικιά σου περηφάνεια.
Τὴ μάχη σου θὰ διαλαλοῦν οἱ αἰῶνες
μὲ τῆς Φυλῆς τοὺς πιὸ ἀψηλούς ἀγῶνες.

Γιὰ τοὺς δειλοὺς δὲν φύτρωσεν ἡ δάφνη.
Τιμὴ σ' ἐκείνον μόνον ὅπου ἀδράχνει
ἀπ' τὰ μαλλιά τὴ Νίκη ὄντας ὀρμάει
στὴ μάχη καὶ μαζί του τὴν τραβάει.

Μόνο ἡ φωτιά τὸν ἥρωα δροσίζει,
καὶ τὴ χαρὰν ἐτούτῃ μόνο τοῦ χαρίζει.
Κ' εἶν' ἀπ' αὐτὴ ποὺ ἀντιλαλοῦν τὰ ὄρη,
Γρηγόρη ἀπέθαντε, Γρηγόρη, Γρηγόρη !

Κούγκι καινούργιο γίνηκε ἡ σπηλιά σου
καὶ τραγουδᾷ τὴ θεία παλληκαριά σου.
Νέος Σαμουὴλ ἐσύ, σὲ Σούλι νέο,
τὸ θάνατο ἔχεις βρῆ στὸν πιὸ ὠραῖο.

Μὰ θρυσομάνα ὀργῆς ποὺ δὲν θὰ λείψῃ
στέρωσες στοῦ θουνοῦ σου ἐκεῖ τὰ ὕψη
νὰ πίνουν οἱ γενναῖοι καὶ νὰ χυμᾶνε
τὴν ἀδικη σκλαβιά νὰ πολεμᾶνε.

Χαῖρε αἰτέ ! Τοῦ Διγενῆ ἐσύ πρῶτο
καὶ πιὸ καλὸ καὶ ἄξιο παλληκάρι,
τὸ χτύπο τῆς καρδιάς σου ὡς ἀγροικῶ το
νωϊόθω περισσὰ νὰ μὲ εὐφραίνῃ χάρη.

Κι ὅλοι τῆς Κύπρου οἱ νιοὶ κ' οἱ νιὲς ἀντάμα
μόν' ἕνα ὀρκίζονται μεγάλο τάμα:
Ἦ τὴν πατρίδα ἐλεύθερη νὰ δοῦνε
ἢ μὲς στὴ γῆ τῆς ὅλοι νὰ θραυτοῦνε.

Α. ΠΕΡΝΑΡΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

Ἄνθυπολοχαγὸ Μίντλτον, ξανθὸ παιδί τῆς Ἀλβιόνας,
μὲ τὰ αἰθέρια μάγουλα, τ' ἀρρόζιαστα χέρια,
σοῦ λέω τὸν ἀριθμὸ τῶν χρόνων τοῦ Γρηγόρη,
εἶναι εἰκοσιεννιά κ' ὅμως θὰ πρέπει νὰ προσθέσεις
καὶ τὶς ὄρες ποὺ ἡ ἀντρεία του θὰ σὲ ντροπιᾶσει.

Ποιὸς ἦσαν πρὶν ἀνθυπολοχαγέ μου; Σίγουρα ὄχι
κανένας μεροκαματιάρης σὰν τὸ Γρηγόρη,
μπορεῖ καὶ νὰ μὴν εἶχες κανένα ἐπάγγελμα
κ' οἱ ὥρες σου νὰ περνοῦσαν μὲ τοὺς στίχους τοῦ Κήτης,
μ' ἓνα γουτίσκυ στὸ χέρι στὴν ἀριστοκρατικὴ σου λέσχη
καὶ τὸ κυνήγι τῆς ἀλεποῦς στοὺς δρυμῶνες τοῦ Κόρνγουολ.

Ἄχ ἡ βραδιά αὐτὴ μ' ἐσένα παντοδύναμο
ἀνάμεσα στ' ἀσκέρι σου καὶ τὰ σκυλιά σου
κι' αὐτὸν μονάχο μὲ τὴν Κύπρο του
καὶ τὴ μεγάλη στιγμή του!
Ὁ θάνατος δὲν δίνεται ἔτσι ἀνθυπολοχαγέ μου,
δίνεται ἡ ἀθανασία.

Ἴσως κάποτε τὸ ἀναθυμηθεῖς αὐτὸ
περιδιαβάζοντας στὸ Χάϊντ Πάρκ ἢ στὸ Πικκαντίλλυ
μὲ τὸ ἡμίμηλο καὶ τὴν ὀμπρέλλα σου.

Δὲς τὸ ρολοῖ σου καπετάνιο μου,
πέρασαν δέκα ὥρες πὺν τὸν πολεμᾶς
μὲ τοὺς «γενναίους» σου πὺν ὁ καθένας τους
μοιάζει μ' ἀποκοψίδι στρατιώτη.

Κι' αὐτὸς δὲν σᾶς προσέχει. Βαδίζει κιάλας
στὴν πλατειὰ ρούγα πὺν χάραξε,
στηρίζοντας τὴ γαλανὴ σημαία στὰ δυνατά του μπράτσα,
φουσκώνοντας τὸ μαλλιαρὸ του στῆθος,
βροντοφωνώντας τὴν ἰαχὴ
«Χαῖρε ὦ χαῖρε Λευτεριά!»

Ἡ ὥρα πέρασε καπετάνιο μου
μὲ χίλιους ἀπ' ἐσᾶς κι' ἓναν αὐτόν.
Βιάσου σύ πὺν δὲν γνώρισες τὴν ὀμορφιά
παρὰ μονάχα στὶς κοσμικὲς ἵπποδρομίες τοῦ Ντέρμπυ.
Ὅ,τι δὲν πέτυχαν τὰ ντροπιασμένα ὄπλα σου
ἔχεις τὴ μπαμπεσιά νὰ τὸ πετύχει.

Ἔτσι κι' ἄλλοιῶς τὸ αὐτοκρατορικὸ
μετάλλιο τῆς βρετανικῆς ἀνδρείας σοῦ ἀνήκει
ἀνθυπολοχαγέ Μίντλτον, ξανθὸ παιδί τῆς Ἀλβιόνας,
μὲ τὰ αἰθέρια, τὰ διάφανα, τὸ κοριτσαίστικα σου χέρια.

ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΣΚΙΑΔΑΣ

Η ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΟΥΡΑΝΗ

Θυμάμαι πώς τότε αρκετά σπάνια αγοράσανε τα φύλλα της αθηναϊκής εφημερίδος «Πρωία», όπου ο Κώστας Ουράνης έγραψε τις εντυπώσεις του και από την Κύπρο. Τα διάβασα κι' εγώ στο σπίτι ενός θείου μου (που δε διάβαζε αλλά θεώρησε υποχρέωσή του ν' αγοράση τις εφημερίδες και να τις δείχνει μάλιστα ως ξεχωριστό απόχρημά του). Στην μνήμη μου μένει ακόμα μια ξεχωριστή «γλυκιά αίσθηση» ώρισμένων φράσεων του Ουράνη. Ήταν τότε άνοιξη του 1933. Η πείση των Άγγλων κυρίαρχων ύστερα από τα Όχτωβριανά του 1931 ήταν στο ψηλότερο της σημείο και δεν επιτρεπόταν ανάρτηση ελληνικών σημαίων, φωτογραφιών αγωνιστών του 21, μολύβια με τα ελληνικά χρώματα (λευκό—γαλάζιο), ή έκτέλεση του εθνικού μας ύμνου... Η παρουσία ενός Έλληνα ποιητή, το πέρασμα ενός προξενικού μας υπαλλήλου, κάτι το ελληνικό δημιουργούσε ατμόσφαιρα.

Έφέτος τόν Άπριλ συμπληρώνονται τριάντα χρόνια από τη μονοήμερη εκείνη επίσκεψη του Κώστα Ουράνη και της γυναίκας του Άλκης Θούλου στην Κύπρο. Ο ποιητής με το θανάτο του πέρασε στην αθανασία των βιβλίων, ίσως την πιο διαρκή Άθανασία. Μιά όμως βιβλιογραφία του ποιητή καωμένη απ' τόν Πέτρο Μαρκάκη, (τονίζω τη μεγάλη χειρονομία της Άλκης Θούλου για συγκέντρωση και προβολή του καθετί που έγραψε ο Ουράνης όπως και της σχετικής βιβλιογραφίας του) μās έφερε ξανά τόν ποιητή στην καθημερινή μας φιλολογική κουβέντα. Μιλώντας για τόν Ουράνη, που είχα κάποτε την επιθυμία να τόν γνωρίσω και προσωπικά μὰ που δέν τó αξιώθηκα, ο ποιητής Γιώργος Μαρκίδης μās εξιστόρησε αρκετά για τήν προσωπική του γνωριμία με τόν ποιητή. Στην κουβέντα μας έπáνω τόν ρότησα αν έχη τίποτα — έπιστολές, ποιήματα κλπ. — του ποιητή για να διανθίσουμε μιά νέα μνήμη του από τις σελίδες της «Πνευματικής Κύπρου». Ο κ. Γιώργος Μαρκίδης προθυμοποιήθηκε να κοιτάξει τὰ χαρτιά του κι' ό,τι βοή να μās τó παραχωρήση έχτελώντας έτσι κι' ένα προσωπικό του προς τόν φίλο του ποιητή πνευματικό μνημόσυνο.

Η έπιστολή, που παραθέτω, έχει σταλή στον κ. Γ. Μαρκίδη από άφορημη κριτικής του για τούς «Γλαυκούς Δρόμους» τού Ουράνη, δημοσιευμένη στα «Κυπριακά Γράμματα» (1948, έτος ΙΓ', σελ. 179). Η σημασία της έπιστολής βρίσκεται στα έξης σημεία: 1) φαίνεται πώς τόν Ιούνιο του 1948 σκόπευε ο Ουράνης ναρθή για ένα περίπου μήνα στο νησί μας. 2) καταφαίνεται μιά άγωνία του στα χρόνια του έμφύλιου σπαραγμού μας.

Ή έπιστολή :

Άθήναι 20 Ιουνίου 948

Φίλε κύριε Γ. Μαρκίδη

Θερμότατα εύχαριστώ για τó άρθρο που εΐχατε τήν καλωσύνη να δώσετε στα «Κυπριακά Γράμματα» για τούς «Γλαυκούς Δρόμους».

Μιλήσατε για τó βιβλίό μου μ' ένα τρόπο που πολύ με τιμά, για μένα όμως εκείνο που έχει μεγαλύτερη άξία είναι ή πρόδηλη φιλική διάθεση που σας υπαγόρευσε τά τόσο άραία και κολακευτικά λόγια. Αύτην κρατώ, έκτιμώ και χαίρουμε — και γι' αύτην σας εύχαριστώ ιδιαίτερα.

Τις εύχαριστίες μου αυτές θα ήθελα να σας τις έλεγα προφορικά στην Κύπρο — όπου σκόπευα να πάω αυτόν τόν μήνα. Δυστυχώς ο πόθος μου να ξαναδώ τó ώραίο νησί σας και να περάσω λίγες βδομάδες μέσα σε μιά ατμόσφαιρα διαφορετική από τη δική μας εδώ (πράγμα που ήταν για μένα μιά μεγάλη ψυχική ανάγκη — δέν πρόκειται να πραγματοποιηθεί — τουλάχιστο τόσο γρήγορα. Παραβλήθηκαν άπρόβλεπτα έμπόδια που με κάνουν ν' αναβάλω τó ταξίδι, — ταξίδι που τó λαχταρώ, και τó σχεδιάζω, άφ' ότου τελείωσε ο πόλεμος! Κατάντησε, έτσι τó ταξίδι μου αυτό στην Κύπρο να μοιάζει με τó «ταξίδι στην Ταορμίνα» — αν έχετε διαβάσει ένα ποίημά μου που επιγράφεται έτσι. Για να καταλάβετε τί έννοώ, αν δέν τó έχετε διαβάσει, σας τó παραθέτω εδώ :

Όλο λέω να φύγω μίαν ήμέρα,
όλο λέω να πάω στην Ταορμίνα...
Σε πέλαο γαλάζιας νοσταλγίας
τ' Όνειρο τραγουδάει σα Σειρήνα :
— Ταορμίνα! Ταορμίνα! Ταορμίνα!

Ἦ κάλεσμα γλυκὸ σὰν τῶν πουλιῶνε
σὲ πρῶινές βραγιές, τὸ Μάη τὸ μῆνα!

Κι' ὄλο λέω νὰ φύγω, κι' ὄλο λέω
τὰ πάντα στὴ ζωῆ μου νὰν τ' ἀφήσω,
νὰ διπλομανταλώσω ὄλες τὶς πόρτες
καὶ δίχως κἄν τὰ μάτια νὰ γυρίσω
μ' ἄτρεμα τὰ φτερά ν' ἀποδημήσω...

Πῶς τρικυμίζει μέσα μου ἡ λαχτᾶρα
ν' ἀφήσω τὴ ζωῆ μου — γιὰ νὰ ζήσω!

Τὰ βράδουα, πλάϊ στὴ λάμπα μου σκυμένος,
ξέχωρους χάρτες ναυτικούς κυττάω,
μπροστά μου ἔχω παμπάλαια βιβλία
ποὺ κάθε τόσο τὰ φυλλομετρώω:
τὸ δρόμο ποὺ θὰ πάρω μελετάω...

Μὰ τὰ χρόνια περνᾶνε κι' ὄλο μένω,
πάντα κάτι τυχαίνει — καὶ δὲν πάω!

Κι' οὔτε θὰ πάω ποτές! Ἡ Ταορμίνα
(κι' ἂν ὑπάρχει) γιὰ μένα θὲ νὰ μένει
τοῦ ἐξόριστου τοῦ ὄνειρου μου ἡ πατρίδα,
σὰ μιὰ εὐτυχία ποὺ μοῦναι ταμένη
καὶ ποὺ ὅ,τι κι' ἂν συμβεῖ μὲ περιμένει,

— ἐνῶ, ἂν εἶχα πάει, τί θᾶχα τώρα
τὴν ἄχαρη ζωῆ μου νὰ γλυκαίνει;

Ἐλπίζω, ὡς τόσο, ὡς πρὸς τὴν Κύπρο, ὅτι δὲν θὰ μείνει, ἴσαμε τὸ τέλος, ἔτσι... Ἡ νοσταλγία εἶναι κάτι βαθύτερο καὶ διαρκέστερο ἀπὸ τὸν πόθο — κι' ἐγὼ ἔχω μεγάλη νοσταλγία τῆς Κύπρου... Καὶ μεγάλη ἀνάγκη νὰ φύγω γιὰ λίγο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὅπου τὸ Homo homini lupus τοῦ Λατίνου ἔχει βρεῖ τὴν — καταπληκτικὴ — ἐφαρμογὴ του...

Μὲ φιλικώτατα αἰσθήματα
ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

Ἡ νοσταλγία τοῦ Οὐράνη γιὰ τὴν Κύπρο ἐπιβεβαιώνεται κι' ἀπὸ ἓνα παλιὸ του γράμμα στὰ 1933, ποὺ ἔστειλε στὴ κα Μαρία Π. Ἰωάννου ὡς εὐχαριστήριο γιὰ τὴν φιλοξενία του στὸ «Λύκειον Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου». Στὸ Λύκειον τότε ἀπάγγειλε κι' ὁ ἴδιος ποιήματά του. Στὸ γράμμα του αὐτὸ ἀναγράφεται καὶ τὸ ἔξης: «...κι' ὅτι θὰ μυρῶνῃ πάντα τὶς ἀναμνήσεις μου ἀπὸ τὴν Κύπρο — τὸ νησι αὐτὸ ὅπου ὄλα εἶναι γλυκὰ: τοπία, φῶς, ἀέρας καὶ ἄνθρωποι...» (βλέπε «Κυπριακὰ Γράμματα», ἔτος ΙΗ', σελ. 468—469, 1953).

Αἰσθάνομαι ὑποχρέωση νὰ εὐχαριστήσω τὸν κ. Γ. Μαρκίδη γιὰ τὴν παραχώρηση τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κώστα Οὐράνη πρὸς δημοσίευση στὸ περιοδικὸ μας «Πνευματικὴ Κύπρος». Μὲ τὶς δημοσιεύσεις αὐτὲς διασώζονται κείμενα μὲ ὁμολογίες, πληροφορίες κλπ. χρέσιμα γιὰ τοὺς μελετητές. Ὁ σχηματισμὸς καὶ ἡ διατήρηση ἀρχείων ἰδιωτικῶν πάντοτε ὀφελεῖ δημιουργῶντας προήνεσ γιὰ μελέτες καὶ σπουδές. Δυστυχῶς τὶς πὺ πολλὰς φορὰς τὰ ἀρχεῖα, ποὺ μαζεύονται μὲ κόπο, κι' ἴσως καὶ μὲ χρεῖμα, σὲ μιὰ ἀτυχή στιγμή μποροῦν νὰ καταστραφῶν. Ἄν ὅμως ἔγγραφα, ἐπιστολὲς κλπ. δημοσιεύονται κατὰ καιροὺς καὶ ἀναλόγως περιστάσεων, τότε παραδίδονται πᾶ στὸ εὐρὸ κοινὸ, κινοῦν ἐνδιαφέροντα καὶ πάντοτε διασώζονται. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ περιοδικὸ κοιτάζει πῶς ν' ἀνεύρη ὅ,τι ἐνδιαφέρει τὸ πολὺ κοινὸ καὶ νὰ τὸ δημοσιεύσῃ στὶς σελίδες του μὲ τὴν αἴσθησι ἐπιβεβλημένου πνευματικοῦ χρέους.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ο ΟΔΗΓΟΣ

(διήγημα)

Ὁ Σοφὸκλῆς ἦταν γύρω στὰ σαράντα του χρόνια. Τὸ ἀδύνατο πρόσωπο καὶ τὰ χροῖα μαλλιά τὸν δείχνανε ἄνθρωπο πενήντα χρόνων. Θὰ ἔχετε ἤδη ἀντιληφθεῖ ὅτι πρόκειται γὰρ βιοπαλαιστή.

Ὁ χαρακτήρας τοῦ Σοφὸκλῆ ἦταν αὐτὸ πού λέμε μάλαμα. Ἡ ψυχὴ του πάντα βαρυσμένη ἀπὸ τὶς ἔγνοιες ἀλλὰ τὸ πρόσωπό του ἔδειχνε πάντα γελαστό. Τὸ πρόσωπο καὶ τὸ χαμόγελο ἦταν καλοὶ φίλοι. Νὰ ἔχεις τὶς ἔγνοιες ἀλλὰ καὶ τὸ χαμόγελο δὲν εἶν' εὐκόλος συνδυασμός.

Τὶ ἀπόκτησε ὡς τὰ τώρα ὁ Σοφὸκλῆς; Ὅχι καὶ πολλὰ πράγματα. Μᾶλλον τίποτα. Γιατὶ νὰ πιστώσουμε τὸν φτωχὸ γιὰ τὸ ὅτι ἀποκτᾷ γυναῖκα καὶ παιδιὰ δὲν εἶναι ὀρθό. Στὸ φτωχὸ τὸ πὸ εὐκόλο ἀπόκτημα εἶναι ἡ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ καὶ μάλιστα πολλὰ παιδιὰ. Τὸν Σοφὸκλῆ πρέπει ὅμως νὰ τὸν πιστώσουμε γιὰ κάτι ἄλλο. Νὰ πῶ τὴ σκληρὴ δουλειά; Θάταν λίγο. Πολλὲς δουλειὲς ἄλλασσε. Ἄλλοτε γιατί τὸν δίδωχανε, ἄλλοτε γιατί ἔπρεπε νὰ κερδίζει περισσότερα. Πολλὲς φορές τὴν ἴδια ἡμέρα ἔφευγε ἀπὸ τὴ μὰ δουλειὰ καὶ πήγαινε στὴν ἄλλη. Τοὺς κανόνες τοῦ φτωχοῦ πὸ ἐνοχλοῦν τοὺς πλούσιους δὲν τοὺς τηροῦσε. Οὔτε ὀκτώωρο οὔτε ξέγνωση στὸ καφενεῖο ἢ στὰ κέντρα. Περιστροφάταν ἡ ζωὴ καὶ ἡ σκέψη του γύρω ἀπὸ ἕνα ἀξονα. Ὁ ἀξονας τοῦ ἕνα ἄκρο ἔγραφε τίμα ζήση τῆς οἰκογένειας καὶ στὸ ἄλλο ἄκρο μόρφωση τῶν τεσσάρων παιδιῶν. Τὸ μεγαλύτερό του μὰ γυναικίᾶ τετραπέρατη κοροῦδα μῆξε ἤδη στὸ Γυμνάσιο. Γιὰ τὸν ἑαυτὸ του δὲν πολυσκοτιζόταν. Δὲν ἄφινε τίποτε. Τοῦ χάριζε ὅμως ὀλίγερο τὸν Παράδεισο σὰν ἔθλεπε ξέγνωση τὴν οἰκογένειά του καὶ χαρούμενα τὰ παιδιὰ του. Τὰ παιδιὰ του ἀγνοοῦσαν τὸ ρῆμα θέλω καὶ ἦταν εὐχαριστήμενα.

Νὰ πιστώσουμε τέλος τὸν Σοφὸκλῆ γιὰ τὴν καλὴ του καρδιά καὶ τὴ ψυχὴ; Δὲν ξέρω γιατί στὰ λογιστικὰ βιβλία τῶν ἀνθρώπων συνήθως δὲν ὑπάρχει τέτοια μερίδα. Τὸ προσὸ τοῦτο τοῦ ἀνθρώπου τὸ περνοῦμε στὴ μερίδα φθόνος. Ἄς ἐλπίσουμε πὸς ἡ μερίδα τῆς καλῆς ψυχῆς κρατιέται στοὺς οὐρανοὺς. Ἄς ἐλπίσουμε γιατί ἄλλομονο ἂν δὲν ὑπάρχει κ' ἐκεῖ. Θὰ ἔταν τρομερὸ καὶ πρωτάκουστη ἀδικία.

* * *

Ὁ Σοφὸκλῆς κατόρθωσε ὡς τὰ τώρα νὰ οἰκονομήσει διακόσες λίρες. Πρέπει νὰ ἔχει ὁ φτωχὸς κάτι στὴν πάντα. Ποιὸς θὰ γυρίσει νὰ τὸν δεῖ στὴν ἀνάγκη του καὶ ποιὸς θὰ γνοιαστεῖ γιὰ τὴν ἀρρώστειά του.

Μὰ νὰ πὸν τὸν βλέπουμε τώρα νὰ κάθεται στὸ τιμόνι καὶ νὰ ὀδηγεῖ ἕνα φορητὸ αὐτοκίνητο. Ἦταν δικό του; Ναι καὶ ὄχι. Γιατὶ ἔβαλε αὐτὸς τὶς διακόσες του λίρες ἔβαλε καὶ ὁ Χατζηκωνσταντῆς — ὁ προῦχοντας καὶ τοκο-

γλύφος τοῦ χωριοῦ του — χίλιες λίρες καὶ τὸ πήρανε τὸ φορητὸ. Στὰ κέρδη διὸ ὁ Χατζηκωνσταντῆς καὶ ἕνα ὁ Σοφὸκλῆς. Ὅταν ὑπάρχει ὁ ὑποτακτικὸς καὶ δουλευτῆς φτωχὸς παντοῦ φυτρώου Χατζηκωνσταντῆδες. Γιατὶ ὁ Χατζηκωνσταντῆς ἔβγαλε καλὰ τὸν λογαριασμὸ του. Τὸν ἤξερε τὸν Σοφὸκλῆ. Θὰ ἐργαζόταν εἰκοσιτέσσερες ὥρες στὸ μερόνυχτο καὶ τὸ κέρδος πὸ θὰ παίρνε ὁ Χατζηκωνσταντῆς — ὁ γαλαντόμος καὶ πονετικὸς ἄνθρωπος πὸ ἀγαποῦσε κ' ἤθελε νὰ βοηθήσει τὸν Σοφὸκλῆ (!) — δὲν θὰ ἦταν κέρδος ἀλλὰ τὸ πηκτὸ αἷμα κ' ὁ ἴδρωτας τοῦ Σοφὸκλῆ. Κι' ἐπειδὴ ὁ Χατζηκωνσταντῆς ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλισθεῖ κάπως γιὰ τὰ λεφτὰ του — ἀρκετὴ ἢ καλοσύνη του νὰ βοηθήσει τὸν Σοφὸκλῆ (!) — ἔκαμε συμφωνία πὸς ἔλεγε πὸς ὁ Σοφὸκλῆς θὰ ἦταν ὑπεύθυνος γὰρ κάθε ζημιὰ, ἀτύχημα κ.λ.π. πὸ θὰ γινόταν στὸ αὐτοκίνητο.

Αὐτὲς εἶναι οἱ συνθήκες πὸς ὀδήγησαν τὸν Σοφὸκλῆ ἀπὸ μεροκαματιάση τοῦ ἀγοῦ, ἀπὸ λακκοτρύπη, κλαδευτῆ, ὀδηγὸ τρακτέρ καὶ τόσες ἄλλες δουλειὲς στὸ τιμόνι τοῦ φορητοῦ αὐτοκινήτου. Κι' εἶναι αὐτὸ τὸ τιμόνι πὸς τὸν ἔκαμε ἀγνώριστο. Ἐργαζόταν κυριολεκτικὰ μέρα καὶ νύκτα, τὸν ἔρωγαν οἱ στρατές, ἡ οἰκογένειά του δὲν τὸν ἔβλεπε ὅπως πρὶν καὶ ὅπου τύχαινε ξενοκομιάζουν. Κουραζόταν, ὀσκιζε ἀλλὰ οὔτε τὰ χρήματα τοῦ μεροκαματιάρη δὲν τὰ κερδίζει. Τῶβλεπε καθαρὰ πὸς ὁ κερδοσῆμος ἦταν μόνο ὁ Χατζηκωνσταντῆς. Τόλμησε μὰ μέρα ὁ Σοφὸκλῆς — τὸ κλωθόφερνε καιρὸ στὸ μυαλό του — καὶ εἶπε στὸν Χατζηκωνσταντῆ νὰ μείνη ἡ συμφωνία διὸ— ἕνα στὰ κέρδη ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ἕνα τρίτο τῶν κερδῶν νὰ μὴ εἶναι λιγώτερο ἀπὸ ἕνα λογικὸ μεροκάματο. Τὶ δὲν ἤθελε ν' ἀκούσει ὅμως τότε ὁ Σοφὸκλῆς. Σ' ἔκανα ἄνθρωπο τοῦ πε ὁ Χατζηκωνσταντῆς. Σὲ πῆρα ἀπὸ τὰ χωράφια πὸς μαγλαβιζόσουν ὅλη μέρα καὶ σ' ἔκαμα ἰδιοκτήτη αὐτοκινήτου. Δὲν ντρέπεσαι ἀντι νὰ μ' εὐγνωμονεῖς φαίνεσαι ἀχάριστος καὶ ἀπαιτητικὸς. Δὲ σκέφτηκες ὅτι ἂν τόκιζα τὰ λεφτὰ μου θὰ παίρνα περισσότερα. Ὅλοι ἐσεῖς ὅμως ἔτσι εἰσαστε. Ὄντας φάτε ἕνα κομμάτι ψωμὶ δαγκάνετε ὕστερα ἐκεῖνο πὸς ὅς τὸ δίνει. Βαρέθητε φαίνεται καὶ σκέφτεσαι νὰ τὸ ρίξεις στὴ τεμπελιά καὶ γι' αὐτὸ θέλεις ἐξασφάλιση. Καὶ ὕστερα ὁ Σοφὸκλῆς ἀκουσε καὶ ἀπὸ τὸν Χατζηκωνσταντῆ τὸν μεγάλο λόγο. Διὸ στὰ ἕνα τὰ κέρδη τοῦ πε ἀλλὰ ἔξρω πόσα εἰσπράττεις καὶ πόσα δείχνεις; Ὄς ἀκουσε τὸν λόγο αὐτὸ ὁ Σοφὸκλῆς γίνθηκε θεοῦ. Νὰ τοῦ πεῖ κλέφτη δὲν τὸ περιέμενε. Μὲ μῆς ὅμως σκέφτηκε τὸ κεφάλαιο πὸς εἶχε βάλει, τὴν φυλακὴ ἂν χειροδικοῦσε καὶ προπαντὸς τὴν οἰκογένειά του. Ἐπνίξε τὸν θυμὸ του κ' ἔκαμε πὸς δὲν ἀκουσε καὶ πὸς δὲν κατάλαβε γιὰ πὸς

πήγαινε ὁ λόγος τοῦ Χατζηκωνσταντῆ. Κι' ὕστερα θυμῆθηκε καὶ μιὰ συμβουλή τοῦ δασκάλου του σὰν πήγαινε στὸ Δημοτικὸ σχολεῖο. Σκύψε, τοὺς ἔλεγε ὁ δάσκαλος, σκύψε γιὰ νὰ μορεῖς νὰ σηκωθεῖς. Μικρὸς δὲν τὸν καλοκατάλαβε στὴν ἀρχὴ τὸν λόγο ἀλλὰ τὸν ἔλεγε ὁ δάσκαλος τόσο συχνὰ πὺδ στὸ τέλος ὁ Σοφὸκλης δὲν τὸν ξεχνούσε. Ρῖξωσε καὶ φύτρωσε στὴν καρδιά του καὶ ὁ λόγος καὶ ἡ φυσιογνωμία τοῦ δασκάλου. Μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴ συμπεριφορὰ ἡ καρδιά τοῦ Σοφὸκλη γινώρισε τί θὰ πεῖ μίσος ἀθέλητὰ τὸν μισοῦσε τὸν Χατζηκωνσταντῆ. Ἀπὸ τότε πήρε καὶ ἓνα ἄλλο μᾶθημα. Μὴν ἐνοχλήσεις τοὺς Χατζηκωνσταντῆδες στὸ πουργι γιὰτι ἀπὸ ἀρνὰ πὺδ φαίνονται γίνονται ἀμέσως θεριά.

Φορτωμένο τὸ φορητὸ μὲ ἄμμο τραβοῦσε ὁ Σωτῆρης γιὰ τὴ πρωτεύουσα. Στὸ δρόμο εἶδε ἓναν ἄνθρωπο νὰ τοῦ νεύει νὰ τὸν πάρει μαζί του. Ἡ σκέψη του ὅμως ἦταν στραμμένη στὸν Χατζηκωνσταντῆ. Ἄν ν' ἔβλεπε τὸν ἄνθρωπο νόμιζε πὺς ἦταν οὐκὰ μπροστὰ του. Κάτι σὰν σιᾶχτρο π' ἀνέμιζε τὰ ψεύτικα χέρια του. Ὅταν προχώρησε ἀρχετὰ θυμῆθηκε τὸ νεῦμα. Δυπῆθηκε ἄλλα καὶ ἀδικαιολογήθηκε πὺδ δὲν σταμάτησε. Ποιὸς ξέρει τί ἄνθρωπος εἶναι, εἶπε. Πολλὲς φορὲς θέλεις νὰ κάνεις καλὸ καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνήσυχους καιροὺς σοῦ θγαίνει γ' ἀκακό. Ἀποκλείεται ὁ ἄνθρωπος πὺδ τοῦ ἔνευε νὰ ἦταν λωποδύτης; Κάτι τέτοια σαναπαντήματα τὰ φοβόταν πολὺ ὁ Σοφὸκλης. Καὶ οἱ ἐφημερίδες τοῦ ἐνίσχυναν τὸν φόβον του. Τὶς προάλλες διάβασε ὅτι ἓνας τέτοιος λωποδύτης ἀνάγκασε μὲ τὴν ἀπειλὴ τοῦ ὄλου τὸν ὄδηγὸ νὰ προχωρήσει σὲ δάσος. Ἐκεῖ τὸν ἐρευνῆσε κι' ὅταν δὲ βόηκε λεφτὰ λύσσαξε καὶ τοῦ ἔσπασε ἀπ' τὸ ξύλο καὶ κεφαλὴ καὶ πλευρά. Ὅτερα ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ ὁ Σοφὸκλης φροντίζει καὶ ἔχει σὲς τσέπες του μερικὰ λεφτὰ γιὰ νὰ μὴ θυμώσει κανένα λωποδύτη.

Προχωρώντας εἶδε ἄλλον ἄνθρωπο νὰ τοῦ νεύει. Ἦταν ἀποφασισμένος νὰ μὴ σταματήσει ἀλλ' ἄκουσε νὰ τὸν φωνάζει συνάδελφο κι' ἀμέσως στομάτησε. Ἡ ἀλληλεγγύη μεταξὺ τῶν πονεμένων ἀνθρώπων τῆς ἀσφάλτου εἶναι πράγματι ἀξιοθαύμαστος. Τὸν πήρε μαζί του γιὰ τὴ πρωτεύουσα. Ἦταν ὁ Δημητρός, ἓνας νέος ἄνθρωπος πὺδ τὸν πατέρα του ἤξερε πολὺ καλὰ ὁ Σοφὸκλης. Δὲν προχώρησαν πολλὰ μίλια καὶ γίνηκαν φίλοι. Ἄνοιξε τὴ καρδιά του ὁ ἓνας τ' ἄλλουνοῦ κι' ἀντάλλαξαν ἄς πικρες καὶ τὰ βάσανά τους. Ὁ Δημητρός ἀεργος πήγαινε στὴ πρωτεύουσα γιὰ νὰ βρεῖ δουλειά. Ἀρρώστου κι' εἶχε πάει στὸ χωριό. Δούλεψε σὲ πολλοὺς στὴ πρωτεύουσα. Οἱ πλειστοὶ ἰδιότροποι κι' ἀνικανοποίητοι. Τοῦ ζητοῦσαν νὰ δουλεῖε δώδεκα καὶ δεκαπέντε ὄρες στὸ μερόνυχτο. Ἐγινε ἀγνώριστος ἀπ' τὴν ἐξάντληση καὶ τὴν ἀπηνία. Ὅτερα πήρε δουλειά σ' ἓνα ἰδιώτη. Ἐπαιρνε τὸν μᾶστορη ὅπου ἤθελε κι' ὅποιαν ὄραν ἤθελε. Ὁ Δημητρός πάντα στὸ

τιμὸν περιέμενε σὰν σκυλὶ τότε νὰ τελέπει τὴ δουλειά ἢ τὴ διασκέδασή του ὁ μᾶστορης γιὰ νὰ τὸν πάρει ἀπὸ 'κει κάπου ἄλλου. Ἄς ἔμενε κι' ὄρες πολλὲς στὸ τιμὸν νηστικῶς. Ποιὸς νὰ τὸν σκερτεῖ ἢ νὰ γιοιαστεῖ γι' αὐτόν; Ἦταν ὁ ὑπερέτης τοῦ σπιτιοῦ. Ἐκανε τὰ φόνια. Ἐπαιρνε καὶ τὴ κυρία ὅπου ἤθελε συνήθως ὁ μωσ γιὰ παιγνίσχαρο σὲς προσφιλεῖς συγγεντρῶσεις τῶν κυριῶν. Ἦταν τόση ἡ βουβὴ ταπείνωσή του πὺδ ἔφυγε κι' ἀπ' αὐτὴ τὴ δουλειά.

Ἐκεῖ πὺδ προχωροῦσαν κουβεντιάζοντας εἶδαν ἀπὸ ἀπέναντι νὰ τοὺς πλησιάζει σὰν βολίδα μιὰ λιμουζίνα. Ὁ Σοφὸκλης μὲ τὴ δεξιό-τεχνία του ἀπόφυγε τὴ σύγκρουση. Τότε σταμάτησαν καὶ φορητὸ καὶ λιμουζίνα. Ἀπ' τὴ τελε ταῖα κατέβηκε χειρονομώντας ἓνας κύριος μὲ γάντια στὸ χέρι κι' εἶπε: Δὲν γτρέπεσαι βλάκα, ἡλίθιε. Ὁ «κύριος» εἶχε τὴν ἀπαίτηση τὸ βαρυφορτωμένο αὐτοκίνητο νὰ κατέβει ἀπ' τὴν ἀσφαλτο καὶ νὰ δώσει ὄλο τὸν δρόμο στὴ λιμουζίνα. Κι' ἡ δουλειά αὐτὴ ἔπρεπε νὰ γίνε σὲ δευτερόλεπτα γιὰτι ἡ λιμουζίνα ἔτρεχε μὲ ἡλιγγιῶδη ταχύτητα. Στὸ βλάκα καὶ ἡλίθιε τί ν' ἀπαντοῖσε ὁ Σοφὸκλης. Ὁ ἴδιος ὁ «κύριος» δὲ σεβάστηκε τ' ἀρχεῖστα ἔσπρα γάντια πὺδ φοροῦσε. Τὰ σεβάστηκε ὅμως ὁ Σοφὸκλης. Δὲν τοῦ ἀπάντησε. Μᾶτρε στὸ φορητὸ του καὶ ξεκίνησε. Προχώρησαν ἀλλὰ προτοῦ φθάσουν στὴ πρωτεύουσα ἀκόμα ἓνας τοὺς ὕβρισε κι' ἄλλος τοὺς χειρονομῶντας ἀπειλητικά. Σὲ τέτοιες περιπτώσεις ὁ Σοφὸκλης πάντα ρωτοῦσε τὸν ἑαυτὸ του. Εἶναι ἡ ἀγένεια πρὸς; Ἀλήθεια πόσο ἀγνώριστο κάνει τὸν ἄνθρωπο τὸ τιμὸν τοῦ αὐτοκινήτου.

* * *

Στὴν εἴσοδο τῆς πρωτεύουσας κατέβηκε κι' ἀποχαρῆθηκε ὁ Δημητρός τὸν Σοφὸκλη. Ὁ τελευταῖος τοῦ εὐχήθηκε νὰ βρεῖ γρήγορα καλὴ δουλειά καὶ ὁ Δημητρός τοῦ ἔπε: Σοφὸκλη μου ἡ κατάρα εἶναι νὰ γεννηθεῖς φτωχός. Ὅπως εἶμαστε νὰ νικήσεις τὴ κατάρα χίλια στὰ ἓνα. Δὲ λητοῦμα ὅμως. Σφαῖρα ἡ γῆς μορεῖ νὰ ξημερώσει καὶ γιὰ μᾶς μιὰ μέρα. Καὶ χάθηκε στὸ στοίχημο. Γέλασε ὁ Σοφὸκλης. Ἄς εἶναι, κάτι εἶναι κι' ἡ ἐλπίδα, εἶπε.

Τώρα προχωροῦσε σὲ μιὰ λεωφόρο. Ἀπ' ἐκεῖ κι' ἀπ' ἐδῶ στενοὶ πάροδοι. Εἶχε πρὸ ὄλιγου δύσει ὁ ἥλιος καὶ τὸ σκοτάδι πάλευε μὲ τὸ φῶς.

Πάνω στὰ λίγα σύννεφα τ' οὐρανοῦ κάθονταν τὰ μαβιά χρώματα τῆς δύσης. Εἶναι τὰ χρώματα πὺδ θέλει ἡ ψυχὴ σὰν εἶναι στὴν ἐπιφάνεια κι' ὄχι στὴ βαθεῖα σαπίλα τοῦ κορμιοῦ κι' ἀναταράζεται. Βλέπει πρὸς τὰ πάνω καὶ μελαγχολεῖ καὶ παραπονεῖται στὸν Πατέρα γιὰ τὸ πὺδ τὴν ἔρριξε. Εἶναι ὅμως καὶ ἡ ὄρα πὺδ περιμένει ὁ πλοῦσιος νὰ περάσει γιὰτι περιμένει τὸ σκοτάδι πὺδ θ' ἀρχίσει ἡ διασκέδασή του. Μιὰ φυγὴ ἀπ' τὴ πλήξη τῆς ἀδράνειας. Τὸ δειλινὸ τὸ περιμένει καὶ ὁ μεροκαματιάτης γιὰ νὰ σχολάσει καὶ ν' ἀναπνεύσει μακριὰ ἀπ'

τή μούλα και τὰ ὑπόγεια ἢ τὴ σοφίτα τῆς δουλειᾶς.

Τὸ δειλινὸ τὸ 'δε κι' ὁ Σοφὸκλῆς και θυμήθηκε τὴν οἰκογένειά του. Ἦταν σ' αὐτὲς τίς σχέψεις πού 'δε μιὰ λιμουζίνα νὰ βγαίνει σὰ βολίδα ἀπ' τὴ πάροδο χωρὶς νὰ σταματήσει. Ἀστραπαιαία ἔστρωσε τὸ τιμὸν πρὸς τὴ πάροδο ν' ἀποφύγει τὴ σύγκρουση ἀλλὰ δὲν τὸ κατόρθωσε. Χτύπησε στὴ λιμουζίνα κι' ὕστερα βίαια στὸν ἀπέναντι τοῖχο τοῦ σπιτοῦ τῆς παρόδου. Τὸ αὐτοκίνητό του σὲ δευτερόλεπτα μέσα εἶχε γίνει ἓνα μάτσο σίδερα. Ὁ Σοφὸκλῆς εἶχε κτυπήσει στὸ κεφάλι κι' ἔχανε αἷμα. Τὸν τύλιξε τὸ σκοτάδι γιατί ἔχασε τίς αἰσθήσεις του. Τὸ κτύπημα στὴ λιμουζίνα δὲν ἦταν πολὺ σοβαρό. Σταμάτησε τὴ λεωφόρο μὲ τὸν ὀδηγὸ τῆς τραυματιομένου στὰ πόδια. Αὐτὸς ἦταν ἓνας νεαρὸς ἄνθρωπος. Κοντὰ τοῦ ἔτρεξε ἓνας διαβάτης και τὸν ἀναγνώρισε ὅτι ἦταν ὁ γιὸς τοῦ κυρίου Γεωργιάδῃ ἀνώτερου Τμηματάρχη τῆς Κυβέρνησης. Πῆρε τὸν νεαρὸ στὴ πλησιέστερη κλινικῇ. Ἄλλοι διαβάτες φρόντισαν ν' ἀπαγγιστρῶσουν τὸν Σοφὸκλῆ ἀπ' τὰ σίδερα τοῦ φορητοῦ. Μιὰ ἀμμουλα τὸν μεταφέρει σὲ λίγο στὸ Νοσοκομεῖο. Στὴ μεταφορὰ πρόφερε ἀσυνάρτητες φράσεις και μισοτέλειματες λέξεις. Τὶς λέξεις αὐτοκίνητο, Χατζηκωνσταντή, γυναίκα και παιδιά. Αὐτὸς πὸν καθόταν δίπλα του στὴν ἀμμουλα κοίταζε τὸν Σοφὸκλῆ ἀτάραχος. Σὰν νὰ εἶχε μπροστά του ἓν ἄνγκο ἀντικείμενο. Κάθε μέρε ἔβλεπε τὸσους τραυματιομένους και νεκροὺς πὸν πιά τὸ πρᾶγμα κατάντησε γι' αὐτὸν ρουτίνα. Ὁ πόνος τ' ἀλλοιοῦ τὸν ἄφηνε ἀδιάφορο. Ἄν κάποτε ἀποφάσιζε νὰ μιλήσει γιὰ τοὺς τραυματιομένους ἔλεγε πὸς δίκαια τιμωροῦνταν φταίγαν δὲ φταίγαν γιὰ τὸ ἀτύχημα. Ἔτσι θὰ πρόσεχαν ἔλεγε σὲ μέλλο και ὀδηγοῦν φρόνιμα.

Ὁ νεαρὸς τῆς λιμουζίνας ἦταν ἓνας ἀργόσχολος ἄνθρωπος πὸν εἶχαν πολὺ κακομαθημένο οἱ γονιοί του. Προπαντὸς ἢ μῆτέρα του. Ἔπαιρνε τ' αὐτοκίνητό κι' ἔτρεχε σὲν βολίδα στοὺς δρόμους. Ἔβλεπε τοὺς πεζοὺς σὰν κατώτερα ὄντα. Χρησιμοποιοῦσε κλάξον μόνο ὅταν πλησίαζε πολὺ τοὺς πεζοὺς γιατί τὸν εὐχαριστοῦσε νὰ τοὺς βλέπει τότε ν' ἀναπηδοῦν και νὰ τρέχουν ἀλλόφρονα στὸ πεζοδρόμιο γιὰ νὰ σώσουν τὴ ζωὴ τους. Κι' ἂν τύχαινε πεζὸς νὰ 'ναι καμμιά γυναίκα λίγο χονδρὴ και στὰ χρόνια και ἀπὸ χωρὶ τὸν εὐχαριστοῦσε ἰδιαίτερα γιατί τότε ἡ γυναίκα ἔβαζε τίς τσιριλιές, ἀνέμιζε ψηλά και τὰ δυὸ τῆς χέρια και τὸ 'βαζε στὰ πόδια φωνάζοντας ἀλλόφρονη χίνα σὰν τῆς ἐπιθεθοῦν δέκα σκυλιά. Ἐφθανε σὲν πεζοδρόμιο μὲ σύντομες και κομιμένες ἀναπνοὲς και σταματοῦσε κρατώντας τὴ καρδιά τῆς.

Αὐτὸ τὸ δειλινὸ ὁ νεαρὸς εἶχε δεῖ σὲ ποδήλατο πὸν μπροστά του μιὰ κοπέλλα. Θεέ μου, τί αἰθέριο πλάσμα, εἶπε και θέλησε νὰ τὴν ἀκολουθήσει. Ἄλλα αὐτοκίνητα τὸν ἐμπόδισαν και τὴν ἔχασε στὶς παρόδους. Ἐπρεπε ὅμως νὰ τὴ βρεῖ — σὰν νὰ 'ταν κάτι πὸν τοῦ ἄνηκε και τὸ 'χασε — και γι' αὐτὸ ἔμεινε ἀπὸ τὴ μιὰ

πάροδο κι' ἔβγαυε στὴν ἄλλη ἴσως τὴν συναντοῦσε. Εἶναι αὐτὸ τὸ κινηγητὸ πὸν ὀδήγησε σὲ τὸ ἀτύχημα.

Ἡ ἀστυνομία τροχαίας εἰδοποιήθηκε κι' οἱ ἀστυνομικοὶ ἐπισκέφθηκαν τὸ μέρος τοῦ ἀτυχήματος. Σὲ ποῖο σημείο ὅμως τοῦ δρόμου ἔγινε τὸ ἀτύχημα δὲν ἀνακάλυπταν. Οὔτε και κατάλαβαν πὸς ἔγινε. Εἶχαν σχηματίσει κάποιαν ἰδέα ἀπ' τὰ σπασμένα γυαλιά. Δὲν ὑπῆρχαν σημάδια τροχοπέδης στὴν ἄσφαλτο γιατί οἱ ὀδηγοὶ δὲν χρησιμοποιοῦσαν φρένα. Δὲν πρόλαβαν γιατί ἡ σύγκρουση ἦταν ἀστραπαιαία. Ἡ θέση ὅμως πὸν πῆραν τ' αὐτοκίνητα μετὰ τὸ ἀτύχημα ἔδειχνε καθαρὰ ὅτι ἡ λιμουζίνα πρὶν ἀπ' τὸ ἀτύχημα ταξείδευε κατὰ μῆκος τῆς λεωφόρου.

Ὁ νεαρὸς βρισκόταν σὲ ἀπόγνωση. Δὲν ἤξερε τί θὰ 'λεγε ὅταν θὰ συναντοῦσε τοὺς γονιοὺς του. Σ' αὐτὴ του τὴν ἀπόγνωση τὸν ἐπισκέφθηκε στὴ κλινικῇ ὁ ἀστυνομικὸς γιὰ κατάρθεση. Ὁ τελευταῖος εἶχε μάθει ὅτι ὁ νεαρὸς ἦταν ὁ γιὸς τοῦ κ. Γεωργιάδῃ, τοῦ ἀνθρώπου δηλαδή πὸν ἦταν σχεδὸν τὸ δεσμεῖν και τὸ λῦειν στὴ Κυβέρνηση. Τὸ λοιπὸν Κωστάκη — ἔτσι τὸν λέγαν τὸν νεαρὸ — τοῦ 'πε ὁ ἀστυνομικὸς, μὴν ἐνοχληθεῖς. Ἦρθα γιὰ μιὰ κατάρθεση. Τέλος πάντων συνέχισε, αὐτὰ τὰ φορητὰ αὐτοκίνητα βάρθηκαν νὰ ξεκάνουν τὸν κόσμο. Ἔστ' Κωστάκη ταξείδευσε στὴ λεωφόρο δὲν εἶναι; Ἡ θέση τῶν αὐτοκινήτων τὸ δείχνει καθαρὰ. Θὰ μᾶς τὰ πεις ὅλα γιατί δὲν ὑπάρχουν μάρτυρες. Τὸ μυαλὸ τοῦ νεαροῦ δούλεψε γρήγορα. Δὲν ὑπάρχουν μάρτυρες κι' αὐτὸς στὴ λεωφόρο. Νὰ λοιπὸν ὁ ἀπὸ μηχανῆς Θεὸς πὸν θὰ τὸν ἔσωζε ἀπ' τοὺς γονιοὺς. Νὰ πει πὸς ἦταν στὴ Λεωφόρο και πὸς ὑπεύθυνος γιὰ τὸ ἀτύχημα ἦταν ὁ ὀδηγὸς τοῦ φορητοῦ πὸν ἐρχόταν ἀπ' τὴ πάροδο. Ζύγισε τὸ πρᾶγμα κι' ἔδωσε κατάρθεση πὸς ἔφταιγε ὁ ἄλλος. Τὸν ἔπιπε ἡ συνείδησή του; Ἀπολύτως τίποτα. Ἡ συνείδηση εἶναι κάτι πὸν προσαρμύζεται στὶς φυσικὲς και κοινωνικὲς συνθήκες, τὰ ἦθη και ἔθιμα και στὶς παραδόσεις.

Γιὰ κυτᾶστε τοὺς ἀνθρωποφάγους. Μαγειροῦν και τρῶνε ἀνθρώπους και τίποτα δὲν τοὺς βαρύνει τὴ συνείδησή τους.

Ἐνας ἀνθρωποφάγος πῆγε, λέει, πεθαίνοντας σὲν Ἄγιο Πέτρο. Τί καλὸ ἔκανες και θέλεις νὰ μπεῖς στὴ παράδεισο τοῦ 'πε. Σκότωσα ἀπαντὰ κι' ἔφαγα πενήντα ἀνθρώπους. Τίποτ' ἄλλο; Δὲν πρόφτασα Ἄγιε Πέτρο μου νὰ σκοτώσω ἄλλους γιατί οἱ ἔχθροί μου με σκότωσαν και μ' ἔφαγαν νέο. Ἐπρεπε νὰ σκοτώσω περισσότερους; Στείλε με στὴ γῆς νὰ συμπληρώσω τὸν ἀριθμὸ ἐκτός ἀν νομίζεις Ἄγιε Πέτρο μου ὅτι μπορὸ ἔδω πάντα νὰ συμπληρώσω τὸν ἀριθμὸ, και κοντοσυναγόταν τοῦ Ἄγιου Πέτρου. Πρέπει ὅμως νὰ με συμβουλέψεις εἶπε σὲ τέλος, πὸν νὰ τοὺς βρῶ γιατί δὲν ξέρω ἔδω τὰ κατατόπια.

Ὁ ἰδιὸς μας νεαρὸς Κωστάκης ἠσῆχασε τὴ

συνειδήσή του λέγοντας στον εαυτό του πώς ήξερε κι άλλους που έδωκαν ψεύτικες καταθέσεις και πώς όλα σχεδόν σ' ένα ατύχημα λέγουν πώς ο άλλος φταίει κι' όχι αυτοί. Είν' αλήθεια όμως πώς δε γνώριζε μέχρι τώρα ποιόν κτύπησε και τί είχε πάθει αυτός και τ' αυτοκίνητό του. Και να γνώριζε όμως αμφιβάλλω αν θα 'δινε στο τέλος διαφορετική κατάθεση. Κανένα μέχρι σήμερα δεν του 'μαθε τί θα πει φτώχεια, πόνος, μζέρια. Ούτε οι γονιοι ούτε οι φίλοι. Κάποτε ένας φίλος του είχε: Δεν είναι σωστό να τρέχεις και να μη σκέφτεσαι ούτε πεζούς ούτε τους άλλους οδηγούς. Πρόσεχε γιατί θα βρεις τον μελεά σου και με την αστυνομία καμμιάν ώρα και — τὸ ἀπεύχομαι — μπορεί να πάθεις και συ τίποτα. Τί ήταν ἡ ἀπάντηση τοῦ νεαροῦ Κωστάκη πρὸς τὸν φίλο; "Οσο για μένα, τοῦ 'πε πειραγμένος, εὐχαριστῶ για τὸ συγνηθικό σου ἐνδιαφέρο. "Οσο για τὴν "Αστυνομία ἔχουμε βρῆ ἀδερφε (εἰρωνικά τώρα) και μεις κανένα φίλο στή Κυβέρνηση. "Οσο για τὸς πεζούς που τὸς λυπάσαι δεν μου λες μπῆς και γράφτηκες τελευταία και δὲ τὸ ξέρω σὲ κανένα θερησκευτικό σύλλογο;

* * *

Αὐτὸ ἔγινε στήν ἰδιωτικὴ κλινική, ἀλλὰ τί συνέβαινε στὸ Νοσοκομείο; "Ενας ἄνθρωπος, ὁ Σοφὸκλης, πὸν θυσιάστηκε γιὰ νὰ σώσει τὸν νεαρό Κωστάκη πάλευε μὲ τὸν Χάρο. Μὲ κλειστά τὰ μάτια και σὲ ἀφασία μὲ ἐγκεφαλικὴ διάσειση μιά, δύο, τρεῖς μέρες. Πότε στήν αὐλὴ και πότε στοὺς διαδρόμους τοῦ Νοσοκομείου θρισκόταν μιά γυναίκα μὲ τέσσερα παιδιά. Κανένα δὲν ἐνδιαφερόταν γι' αὐτή. "Ελάχιστα λεπτά τῆς ἐπέτρεπαν νὰ δεῖ τὸν Σοφὸκλη. Και ὅταν ἔφρευγε μακριά του ἡ ἀνείπωτη λύπη, ὁ βουδὸς πόνος τῆς πλῆθαιναν. Δὲν μπορούσε νὰ φωνάξει και νὰ κλάψει μπροστὰ στὸν κόσμο. Πότε πότε ἡ γυναίκα πῆγαινε σὲ μιά γωνιά τοῦ κτιρίου, ἄφινε τὰ δάκρυά της νὰ χύνονται ἐλεύθερα. Οἱ συγκαταμένοι λυγμοὶ τράνταζαν τὸ κορμί της. Κι' ἡ σκέψη και τὰ χεῖλη της ἀπευθύνονταν στή Παναγιά. Παναγιά μου, ἔλεγε, μόνο ἐσὺ μὲ καταλάβεις. Μόνο ἐσὺ. Τὸ ξέρω, τὸ ξέρω. Παναγιά μου πῶς εἶπες τὸν Σοφὸκλη. Τί θ' ἀπογίνουμε ἂν τὸν χάσουμε. Τί θ' ἀπογίνουν αὐτὰ τ' ἀθῶα παιδιά. Κουλουριαζόταν στή γωνιά κι' ἔκλαιε ἀσταμάτητα τώρα. Τὰ παιδιά τὴν πλησίαζαν, τυλίγονταν πάνω της χωρὶς μιλιὰ και τὰ μάτια τους θόλωναν κι' ἔτρεχαν. "Αν ὅλοι οἱ νεαροὶ Κωστάκηδες βλέπαν τὴ σκηνὴ αὐτὴ ὄχι μόνο θὰ ὀδηγοῦσαν φρόνιμα στὸ μέλλο ἀλλὰ και θὰ γίνονταν ἄλλο ἄνθρωποι ἀναμφισβήτητα. "Εδωσε ὁ Θεὸς και σὲ δεκαπέντε μέρες ὁ Σοφὸκλης εἶχε γίνει σχεδὸν καλά. Οἱ ζαλάδες και οἱ ἀϋπνίες δὲν τὸν ἐνοχλοῦσαν νὰ σκέφτεται και εἶναι τότε πὸν οἱ ἀστυνομικοὶ τοῦ ζήτησαν στὸ Νοσοκομείο κατάρθεση γιὰ τὸ ατύχημα. "Εγραψαν ὅ,τι τοὺς εἶπε. Οἱ ἀστυνομικοὶ ἀπόφυγαν νὰ συζητήσουν μαζί του γιατί τοὺς τ' ἀπαγορεύει ὁ γιατρός. Μετὰ ἀπὸ δέκα μέρες βγήκε ἀπ' τὸ Νοσοκο-

μείο και τότε οἱ ἀστυνομικοὶ τὸν κάλεσαν ἕνα δειλινὸ στὸ μέρος τοῦ ατύχηματος. Κάλεσαν και τὸν νεαρό Κωστάκη ἀλλ' αὐτὸς προφασίστηκε τὸ τραῦμα του κι' ἔστειλε τὸν δικηγόρο του. Φοβήθηκε ὁ νεαρὸς νὰ παρουσιαστῆ γιατί τὸ ἀδικο χλωμάζει σὰν ἔρθει φάτσα μὲ τὸ δικαιο και τὴν ἀλήθεια. Καλὸς ὁ δικηγορικός θεσμός. Βοηθαίει νὰ λάμψει ἡ ἀλήθεια ἀλλὰ νὰ πὸν και πολλὲς φορὲς τὴ συσκοτίζει μὲ φιλότιμη προσπάθεια και ρητορικὴ ἀπαράμιλλη. Στὸν τόπο τοῦ ατύχηματος τὸν μπερόδεσαν τὸν Σοφὸκλη. "Ο δικηγόρος τὸν 'λεγε. "Εσὺ φταῖς. "Ερχόσουν ἀπὸ πάροδο. Νὰ και οἱ θέσεις τῶν αυτοκινήτων. "Αλλὰ ἐσεῖς τῶν φορητῶν αυτοκινήτων ἔτσι εἴσατε. "Ο Σοφὸκλης ζαλίστηκε κι' ἀπ' τὴ προηγουμένη πάθηση τοῦ νοῦ του κι' ἀπ' τὸ πελώριο ἀδικο πὸν συναντοῦσε. Νὰ φωνάξει δὲν τὸ μπορούσε. Κάθησε ἐξαντλημένος σὲ μιά πέτρα στὸν τόπο τοῦ ατύχηματος κι' οἱ δύο του παλάμες στήριξαν τὸ πρόσωπο και τὸ κεφάλι του πὸν βούϊζαν. Συμπάθησαν τὴ κατάσταση του οἱ ἀστυνομικοὶ και δὲν ἐπέμεναν γιὰ περισσότερες πληροφορίες. "Εργυν ἀφοῦ τοῦ εἶπαν ὅτι τὸ ζήτημά του θὰ πάη στὸ Δικαστήριο κι' ἂν ἔχει δικαιο θὰ τὸ βρεῖ.

"Ο Σοφὸκλης ἔμεινε καθισμένος στή πέτρα του. Σκοτεῖνιασε. Προτοῦ φύγουν οἱ ἀστυνομικοὶ τοῦ ζήτησαν νὰ τὸν μεταφέρουν ὅπου ἤθελε ἀλλ' ἀρνήθηκε. Σιγὰ σιγὰ καθάριζε ὁ νοῦς του. Σκέφτηκε τὴ γυναίκα και τὰ παιδιά του, τὸ αυτοκίνητο και τὸν Χατζηκωνσταντή. Τὰ γεγονότα τοῦ δειλινοῦ. Αἰσθάνθηκε πὸς τὸν πλησίαζε ἕνα πελώριο θεριὸ ἔτοιμο νὰ τὸν καταπιεῖ. Κι' ὡς πῆγε ὁ νοῦς του στὸ Δικαστήριο ἀνατρίχιασε. Πάντοτε φοβόταν τὸ Δικαστήριο ὁ Σοφὸκλης. Κάποτε πῆγε σὲ Κυβερνητικὰ κτίρια, χάθηκε στοὺς διαδρόμους και βοήθησε τυχαία στο χωρὸ τῶν Δικαστηρίων. "Απὸ μιά πόρτα ἀνοικτὴ σὲ μιά ἰδιαίτερη αἴθουσα διάκρινε ἕνα δικαστὴ πὸν γύρα του εἶχε μερικὰ πρόσωπα. "Ο δικαστὴς ἦταν ἕνας μαυριδερός, ψηλὸς ἄνδρας. Κάτι ἔλεγε χειρονομώντας ὅταν στὸ τέλος δὲ κρατήθηκε και φώναξε. Και ὁ λόγος του ἀντιβούησε στοὺς διαδρόμους. Ζητᾶτε δικαιοσύνη ἀπὸ τὰ Δικαστήρια, εἶπε. Πλανέστε. Τὸ αἰσθάνομαι πὸς ἔχετε δικαιο ἔλεγε στοὺς γύρα του ἀλλὰ κλείστε τὴν ὑπόθεσή σας και φύγετε. "Αν αὔριο καθίσω στήν ἐπίσημη ἔδρα μου και φορήσω τὴν περρούκα θ' ἀνοίξω τὸ βιβλίον τοῦ νόμου και μόνο τοῦ νόμου. Εἶμαι ὑποχωρεμένος νὰ κλείσω τὸ βιβλίον τῆς καρδιάς μου. Τότε ἡ ἀπόφασή μου θὰ εἶναι ἐναντίον σας. Τί ἄλλο θέλετε νὰ σᾶς πῶ. Σᾶς συμβουλεύω νὰ πάτε στὸ καλὸ και ν' ἀποσύρετε τὴ πολιτικὴ ἀγωγή.

"Ὡς ἄκουσε αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Δικαστῆ ὁ Σοφὸκλης τρόμαξε. "Ἦταν τέτοιο τὸ ὕψος τοῦ Δικαστῆ, τόσο ὑποβλητικὴ τῶν λόγων του, τόσο ἔβγαιναν τὰ λόγια ἀπ' τὴ ψυχὴ του πὸν ὁ Σοφὸκλης τ' ἀκούει ἀλλὰ τὰ λόγια μέχρι σήμερα. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τώρα φοβόταν πὸς δὲν θὰ ἔβρισκε τὸ δίκιο του. Και μὲ τὴ σκέψη τούτη ἀνοιγόταν βάραθρο μπροστὰ του.

Σε λίγες μέρες ἡ Ἀστυνομία κατηγοροῦσε τὸν Σοφόκλη ὅτι «ὠδήγοῦσε ἀμελῶς καὶ ἐπικινδύνως, δὲν ἐσταμάτησε εἰσερχόμενος εἰς κυρίαν ὁδὸν» καὶ ὅτι «προεκάλεσε σωματικὴν βλάβην εἰς τρίτα πρόσωπα» κ.λ.π., κ.λ.π.

Τὴ μέρα τῆς δίκης πῆγε ὁ Σοφόκλης πρῶτῃ πρῶτῃ στὸ δικαστήριον καὶ περιμένει νὰ τὸν φωνάξουν. Μπῆκε σὲ μιὰν αἴθουσα ὅπου ὁ δικαστὴς δικάζει ἕνα νεαρό πού ὠδήγοῦσε μὲ μεγάλη ταχύτητα. Ὁ νεαρὸς ἔτρεχε πολὺ καὶ εἶχε καταστρέψει ἐν' ἄλλο αὐτοκίνητο καὶ πληγώσει δλόκληρη οἰκογένεια. Ὁ δικαστὴς καταδίκασε τὸν νεαρό νὰ πληρώσει μόνον τρεῖς λίρες πρόστιμο.

Τώρα ἡ σειρά τοῦ Σοφόκλη. Δὲ σκόπευε νὰ βάλει δικηγόρο ἀλλὰ στὴν αὐλὴ τῶν δικαστηρίων τὸν συνάντησε ἕνας κύριος. Ὁ τελευταῖος πού ἦταν δικηγόρος ρώτησε τὸν Σοφόκλη ποιὸς ἦταν, ἀπὸ ποῦ καὶ τί γύρευε στὸ Δικαστήριον. Ὅταν ἔμαθε τὰ γεγονότα ὁ δικηγόρος προσφέθηκε νὰ τὸν ὑπερασπίσει. Ἄρχισε ἡ δίκη καὶ οἱ ἀστυνομικοὶ κατάθεσαν τὰ σχέδια τοῦ αὐτοκινήματος. Μάστιγες δὲν ὑπῆρχαν. Γίνηκε πιστευτὴ ἡ κατάθεση τοῦ γιοῦ τοῦ κυρίου Γεωργιάδη. Δὲν εἶχε τὴ δύναμιν οὔτε καὶ μποροῦσε ὁ νεαρὸς ν' ἀλλάξει τὴ πρώτη κατάθεσίν του. Τί ἔκανε ὁ δικηγόρος τοῦ Σοφόκλη; Σχεδὸν τίποτα γιατί μίλησε μόνον στὸ τέλος κ' εἶπε: «Ζητοῦμεν ἐπιείκεια κύριε Δικαστά. Ὁ κατηγορούμενος εἶναι πολὺ φτωχὸς ἄνθρωπος μὲ ὀκτὼ παιδιά (τὰ τέσσερα τὰ ἕκαν ὀκτὼ γιὰ νὰ σὺγκινήσῃ τὸν Δικαστή). Ὁ ἴδιος πληγώθηκε σοβαρὰ καὶ τὸ αὐτοκίνητό του καταστράφηκε». Τὰ γεγονότα ὅπως παρουσιάστηκαν ἦταν τέτοια ὅμως πού γιὰ τὸν Δικαστὴ δὲν ὑπῆρχε ἄλλη ἀπόφαση ἀπὸ τὴν καταδίκη τοῦ Σοφόκλη. Ἡ ἀπόφασις ἦταν: Δέκα λίρες πρόστιμο ἢ ἕνας μῆνας φυλακὴ καὶ στέρηση τῆς ἀδειας τοῦ Σοφόκλη νὰ ὠδήγει αὐτοκίνητο γιὰ ἕνα χρόνον γιατί δὲν εἶχε ἀσφάλεια. Ὁ δικαστὴς μετὰ τὴν ἀπόφασιν εἶπε: Σὲ καταδικάζω κατηγορούμενε σχεδὸν παραδειγματικὰ γιὰ νὰ φρονιματιστοῦν

καὶ οἱ ἄλλοι ὄδηγοὶ τῶν φορητῶν αὐτοκινήτων. Λέγω σχεδὸν γιατί συμπαθῶ τὴ θέσιν σου (ποιὸς γνώριζε τί φώναζε ἢ καιροῖα καὶ ἡ διαίσθησις τοῦ Δικαστῆ). Ὅσο γιὰ τὴ στέρηση τῆς ἀδειας, συμπλήρωσε, νὰ ἔχεις ὑπ' ὄψην σου κατηγορούμενε ὅτι εἶναι ἔγκλημα νὰ ὠδηγεῖς χωρὶς ἀσφάλεια. Τὸ κράτος ἔκαμε τὸν σχετικὸ νόμον γιὰ νὰ προστατεύει τὰ θύματα τῶν τροχῶν.

Μετὰ τὴν ἀπόφασιν ὁ Σοφόκλης τὰ λόγια τοῦ δικαστῆ π' ἀκολούθησαν τ' ἀκούγε σὰν νὰ ῥχόντουσαν ἀπὸ πολὺ μακριὰ. Τὸν τύλιξε σκοτοδίνη. Τὰ μάτια του ἔμειναν γιὰ λίγη ὥρα καρφωμένα στὸν Ἐσταυρωμένον πού ἦταν στὸν τοῖχο κρεμασμένος καὶ πάλι πάνω ἀπ' τὸ κεφάλαιον τοῦ δικαστῆ κ' ὕστερα λιποθύμησε.

Σὲ λίγες μέρες ὁ Σοφόκλης πῆρε κλήσιν γιὰ ἀγωγή ἀπὸ τὸν κύριον Γεωργιάδη πού ἀπατοῦσε δύο χιλιάδες λίρες γιὰ τὸν τραυματισμὸ τοῦ γιοῦ του καὶ ἄλλη κλήσιν ἀπὸ τὸν πονόψυχο Χατζηκωνσταντῆ πού ἀπατοῦσε χίλιες λίρες, τὸ κεφάλαιον δηλαδὴ πού εἶχε βάλει στὴν ἀγορὰ τοῦ φορητοῦ.

Μέσα σὲ λίγο μόνον καιρὸ ὁ μεροκαματιάρης τώρα Σοφόκλης γίνηκε ἀγνώριστος. Τὸ πρόσωπό του δὲν γελοῦσε. Ἐδειχνε γέρος ἑβδομήντα χρόνων. Τὰ μαλλιά του ἄσπρισαν. Ἡ ἔξυπνη κοροῦδα του δὲ πῆγαινε πιά στὸ Γυμνάσιον. Τὰ παιδάκια του μάραναν κ' ἡ ψυχὴ τους φαρμακώθηκε. Ἦταν τώρα ἀνυπόδητα, χλωμά καὶ κοκαλιάρικα. Ἡ γυναῖκα του κατάντησε σκιά. Ἐνας γιὸς τοῦ κυρίου Γεωργιάδη οὔτε θυμόταν τὸ ἐπεισόδιον. Ἐνας τοκογλύφος Χατζηκωνσταντῆς σκεφτόταν τὸν Σοφόκλη μόνον γιατί ἐξ αἰτίας του ἔχασε λεφτά. Γιὰ τίποτα ἄλλο δὲν τὸν ἔγνωαζε.

Πόσο ἀλίμονο πλήθινε σ' ἐμᾶς τοὺς ἀνθρώπους τὸ καρκίνωμα τῆς φιλαντίας καὶ τοῦ συμφέροντος καὶ πόσο τὸ καρκίνωμα τοῦ ὀφθαλμοῦ μέσα μας τοὺς κρουνοὺς τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον.

ΚΥΠΡΟΣ Σ. ΚΟΥΤΣΟΚΟΥΜΝΗΣ

Ο ΝΕΟΣ ΜΕ ΤΟ ΣΚΥΛΙ

(διήγημα)

Τὸ ἀφεντικὸ σεβόταν τὰ μικροδικαιώματα τοῦ σκυλοῦ κ' ἦταν δίκαιο μαζὶ του. Τὸ σκυλί ἀπὸ τὴν ἄλλη ἦταν ἔξυπνο καὶ τίμο μὲ μὴν αὐτόβουλη ὑποταγί. Ἡμποροῦσε νὰ διαβάσει τὴ σκέψη τοῦ κυρίου του. Σὴμερα ἔνοιωσε πὼς ὁ κύριος ἦταν στενοχωρημένος. Κατάλαβε πὼς ἔφτασεν ἡ ὥρα του. Ἦρτε σιγὰ σιγὰ κοντὰ στὸ κύριο. Ἀκούμπησε τὸ κεφάλι στὰ γόνατά του καὶ τὸν ζύτταξε μ' ἕνα ὄφος σὰ νὰ τοῦλεγε. Μὴ λυτᾶσαι. Ἄν ὄλοι σ' ἐγκατέλειψαν ἐγὼ εἶμαι ἐδῶ γιὰ ν' ἀντικαταστήσω ὄλους τοὺς «φίλους σου» νὰ πολεμήσω ὄλους τοὺς ἐχθρούς σου. Ὁ κύριος κατάλαβε.

—Καμμένο σκυλί, δὲ λυποῦμαι πὸ μὲ καταδίξασαν μὰ νὰ μένουν στὴ δυστυχία τόσα παιδιὰ ἔτσι ἄσπλακα καὶ παράλογα δὲ μπορῶ νὰ τὸ χωρέσω. Ἄπλωσε τὰ δάχτυλά του νὰ χαϊδέψῃ τὸ ζῶο. Στὰ δάχτυλα τὰ νύχια ἦταν σπασμένα. Ἄπλωσε τὰ πόδια πὸν τὸν ποιοῦσαν. Ἦταν τυλιγμένα μ' ἐπιδέσμους. Πληγώθηκε στὴ μακρυνὴ πορεία πούχε κάμει μόνος νὰ βεθῆ χῶρο ἀπόμερο. Ἀπὸ μὴ φαγωμένη χαράδρα κύλαγε ἕνα μικρὸ σέμα «Γνώση». Ἐρχόταν ἀπὸ τὰ βουνὰ τοῦ παρελθόντος. Χανόταν στοὺς βάλτους τοῦ μέλλοντος. Ἀπὸ τίς σκιερὲς γωνιᾶς σηκωθῆκαν κάποιοι «πολύξεροι γέροι» πὸν σ' ὄλη τους τὴ ζωὴ ἀναδιφοῦσαν ἕνα καὶ μοναδικὸ βιβλίο. Αὐτοὶ κατηγοροῦσαν τὸ κύριο. Κεῖνου τὰ μάτια ἀναζήτησαν κείνους πὸν πρὶ λίγο καιρὸ ἦταν φίλοι του. Στὸ βλέμμα τους εἶδε ὀλοκάθαρη τὴν ἀνυπομονησία γιὰ τὴ κατάληψη τῆς θέσης πὸν εἶχε πρὶ κατηγορηθῆ. Ἀναζήτησε πὶς γυναῖκες. Ἰσως αὐτὲς νὰ θυμόντουσαν τὰ μάτια τῶν μάννας του τὰ γεμάτα καλωσίνῃ καὶ νὰ τὸν ὑποστήριζαν. Στὰ πρόσωπα τους εἶδε τὸ φόβο γιὰ τὸ μερίδιο τῆς σοδειᾶς καὶ κατάλαβε. Ἐβριξε τὸ βλέμα στὴ πὸ ἀπόμερη γωνιά, ἐκεῖ πὸν κρυβόταν ὁ θεωρητικὸς ἀρχηγὸς τῶν διπλωματικῶν παρασηκνίων. Εἶδε τὸν ἴσκιο. Κοντό, σκυφτό, φαλακρὸ, μὲ τὸ χέρι σφιγμένο πάνω στὸ κουμπωμένο σάκκο του. Πίεζε νέος Φαρισαῖος, τὸ τίτλο τοῦ πνευματικοῦ μονοπωλίου. Ἐνοιωσε κ' αὐτοῦ τὸ τρόπο. Ἀνίκανος γιὰ νέες πνευματικὲς ἀναζητήσεις, κουρασμένος, βαρυστημένος διαζόταν νὰ τελειώσῃ μὰ ὥρα ἀρχήτερα αὐτὴ ἡ ἀνιαρὴ δουλειά. Μόνο ὁ τίτλος του νὰ μὴ τελειώσῃ. Οἱ κριτὲς ἤθελαν νὰ φανοῦν εὐγενεῖς καὶ πρόσταξαν τὸ κύριο νὰ κάτῃ. Κεῖνος ἀρνῆθηκε. Ἄρχισε φλογερὸ τὸ κατηγορητήριον. Ἀμάχησε ὁ ἀνθρωπος βαρεῖα παραβαίνοντας τὴν ἐπιθυμία «κείνων πὸν ἔξερων». Κεῖνοι πὸν ἔξερων δὲ θέλουν νέους πρωτοπόρους. Φυσικά δὲν εἶχαν διάθεση νὰ τοῦ φερτοῦν ἀπάνθρωπα μὰ ὁ Νόμος τους εἶναι νόμος καὶ γι' αὐτὸ μ' ἐπεισεία τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ τόπο του. Δοκίμασε ν' ἀπολογηθῆ. Τὸν πρόσταξαν νὰ σωπάσῃ μὰ κείνος μίλησε.

—Ἀκούστε με κ' ἐτοιμαστεῖτε νὰ χαρῆτε.

Στὸ τόπο μας ὑπάρχουν φιλόανθρωποι καὶ μορφωμένοι. Εὐσυνείδητοι πὸν καταλαβαίνουν πὼς δὲ μποροῦμε νὰ φορτώνωμε ὄλα στὸ κράτος. Ἦτανοὶ καὶ πρόθυμοι νὰ βοηθήσουν τὰ παιδιὰ μας στὴν ἐκκίνηση καὶ τὴ πορεία καὶ νὰ δεχτοῦν τὸν ἔλεγχο τοῦ κράτους.

Ἐκεῖνοι θύμωσαν. Δὲν ὑπάρχουν φιλόανθρωποι. Οὔτε πὸν μορφωμένοι ἀπὸ μᾶς. Ἦπάρχουν μόνο ματαιόδοξοι καὶ καθυστερημένοι. Ὁ κύριος ἀντέτεινε κ' ἐπέμενε. Ναι ἔξερω πὼς ὑπάρχουν ἄνθρωποι λογικοὶ πὸν βρίσκουν πὸν συμφέρο γιὰ τὸ τόπο ὅ,τι ζοδεύεται σὲ ξένες λέσχες νὰ καταβάλλεται γιὰ παιδικὰ ἰδρύματα καὶ βιβλιοθήκες. Ἦπάρχουν σᾶς λέω καλύτεροὶ μας. Τότε ξεσηκώθηκε ἕνα ἀλαλητὸ ἀπὸ φρίκη. Βλάσφημος κ' ἱεροσόλος. Τολμᾷ νὰ συζητῆ τὸ νόμο μας. Σήκωσαν βαρεῖες κοτρώνες τὰ χέρια τους καὶ τὸν ἀπόδιωξαν...

Ὁ κύριος σηκώνεται παραμερίζει ἀπαλὰ τὸ σκυλί. Καμμένο ζῶακι. Σὲ ποῦ νὰ σ' ἐμπιστευτῶ; Νόμιζα πὼς εἶχα φίλους. Τὸ σκυλί τοῦ γλύφει τὰ πόδια. Ἐκείνος μετρᾷ τὰ λεφτὰ του. Περισεύουν δέκα λίρες δίπλα στὸ ἀεροπορικὸ του εισιτήριον. Ἰσα - ἴσα πὸν φτάνουν γιὰ νὰ τὸ πάσῃ μαζί του. Κυττάει τὸ ρολοῖ στὸ χέρι του. Ὁρα νὰ φύγωμε, σκυλί μου.

Ὁ πνευματικὸς ἀρχηγὸς τῶν διπλωματικῶν παρασηκνίων στὴ δικὴ του κάμαρα βηματίζει κάτω ἀπὸ ἕνα ἐκκοιμημένο. Εἶναι παλιὸ ρολοῖ τοῦ τοίχου μὲ σκαλισμάτα κ' ἰ μὰ πορτοῦλα πὸν σπρώχνει ἕνα πουλάκι νὰ φωνάξῃ κάθε τόσο τὴν ὥρα. Ὁ ἀρχηγὸς εἶναι ἀνήσυχος.

—Λὲς νᾶφυγε; Λὲς νᾶφυγε; Μονολογεῖ.

Οἱ κτύποι τῆς καρδιάς τοῦ Χρόνον ἀκούονται βαρεῖοι μὲς' στὸ κοντὶ τικ-τάκ ἀδιάκοπα. Πρῶτη φορὰ στενοχωροῦν τὸ γέρο τόσο. Κάθε δευτερόλεπτο, κάθε λεπτό, κάθε ὥρα πὸν περνᾷ τοῦ ἐπαναλαμβάνει πὼς γέραςε πιά, πὼς ἡ σκέψη του εἶναι σταματημένη, πὼς ὁ μηχανισμὸς τῆς «προοδευτικῆς ὀμάδας του» πάει γι' ἀποσύνθεση. Μονότονη φωνὴ μὲς' στὸ κοντὶ. Τί πνεῦμα μοχθηρὸ πὸν κρύβεις! Νὰ κοροϊδεύς ἕνα κουρασμένο πὸν νομίζει πὼς μπορεῖ νὰ σταματήσῃ ἢ πρόδοδος! Τικ-τάκ. Οἱ ὄρες περνοῦν. Ἦ πορτοῦλα ἀνοίγει. Τὸ πούλι φωνάζει. Κούκου - κούκου... κούκου - κούκου...

—Καὶ σὺ, λοιπόν, μὲ κοροϊδεύεις; Ἀπελιψεται ὁ γέρος.

Κούκου... συνεχίζει ἀνάλητος ὁ ρυθμὸς τοῦ Χρόνον.

Κι' ὁ γέρος. —Λὲς νὰ κάμαμε καλὸ στὸ Κύριο πὸν διώξαμε; Λὲς νᾶμαστε μεῖς οἱ καταδικασμένοι;

Κούκου... συνέχεια τὸ πούλι.

—Σταμάτα δὲν ἀντέχω. Ἀρπάξει τὰ βαρίδια στὴν ἀρχὴ τῆς ἀλυσίδας. Τὸ πούλι μένει ἔξω ἀπὸ τὸ πορτάκι. Ἀκόμη κοροϊδεύει. Ζαλιζεται ὁ γέρος. Πέφτει... Ὁ νέος μὲ τὸ σκυλί πετοῦν.

ΝΑΤΑΛΙΑ Γ. ΡΩΣΙΔΟΥ

Ο ΑΠΟΞΕΝΩΜΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

(‘Ο Ξένος του ‘Αλμπέρ Καμύ)

α) ‘Η αδιαφορία.

‘Ανησυχίες, φιλοδοξίες, ελπίδες, μόχθοι... όλα σιγά - σιγά πέφτουν, σβύνουν και χάνονται στο σκοτάδι της νύκτας σαν να μην υπήρξαν. Το σκοτάδι έρχεται να αποχρωματίσει όλα τα πράγματα και να τα ρίξει στην αδιαφορία, στο να μη διαφέρουν δηλ. το ένα από το άλλο, αλλά να είναι όλα τα ίδια και κανένα να μην είναι το ίδιο με τον έναυτό.

Το σκοτάδι, η νύχτα, που σκεπάζει τα πράγματα και τα κάνει αδιάφορα, είναι το σύμβολο της αποξενώσεως του Ξένου του ‘Αλμπέρ Καμύ και ο ύπνος επίσης είναι ένα σύμβολο του Ξένου. ‘Ο Ξένος περιμένει ανυπόμονα τη νύχτα να ρθῆ για να παραδοθῆ στον ύπνο. ἀκόμη και την ἡμέρα θέλει να τὴν κάμει νύκτα, γι’ αὐτὸ καὶ κοιμάται στὸ κελλὶ τῆς φυλακῆς του δεκαῆξ ὡς δεκαοκτὼ ὥρες. «Ὅπως τὸ σκοτάδι τὰ ἔχει ὅλα ἀδιάφορα ἔτσι καὶ ὁ Ξένος μετὴν ἀποξένωσὴ του ἀπ’ ὅλα, τὰ ἔχει ὅλα ἀδιάφορα, ὅλα χωρὶς καμιά σημασία. «Τίποτα μὰ τίποτα δὲν εἶναι σπουδαῖο, τίποτα δὲν ἔχει σημασία καὶ γνωρίζω γιατί...» φωνάζει στὸν ἱερέα ὁ Ξένος στὸ κελλὶ του. Θὰ σκεφθῆτε: αὕτη εἶναι ἡ φυσικὴ ἀδιαφορία τοῦ ἀνθρώπου ποὺ καταδικάστηκε σὲ θάνατο καὶ περιμένει τὸ τέλος. Ὅχι. Πολλὸ πρὶν φθάσῃ στὴ φυλακὴ εἶχε κάμει τὴ διαπίστωση ὅτι ὅλα εἶναι χωρὶς σημασία κα’ ὅλα εἶναι ἀδιάφορα. Ἀκριβῶς, μέχρις ἐνὸς μεγάλου βαθμοῦ εἶναι αὕτη ἡ ἀδιαφορία ποὺ τὸν ὠδήγησε στὸ κελλὶ τοῦ μελλοθανάτου. Γι’ αὐτὸ διερωτᾶται κα’ ὁ ἴδιος γιὰ μὰ στιγμή ποὺ ἔσπασε ἢ σιωπῆ τῆς ἀδιαφορίας του καὶ κατὰ ἀναπήδησε μέσα του ὅταν ἄκουσε τὴν ἀνάπτυξη τοῦ κατηγορητηρίου: «μὰ με καταδικάζουν σάν φωνὰ τοῦ Ἀράπη ἢ με καταδικάζουν γιὰ τὴν ἀδιαφορία μου...»

‘Ο ἀνθρώπος γίνεται ἢ συγκροτεῖται ἀπ’ ὅσα τὸν ἐνδιαφέρουν, ἀπ’ ὅσα καὶ ὅσο φιλοδοξεῖ, ἐπιθυμεῖ, σχεδιάζει, νοσταλγεῖ, ἀπ’ ὅσα λατρεύει ἢ ἀηδιάζει, ἀπ’ ὅσα καὶ ὅσο ἀρνείται ἢ καταφάσκει. ‘Ο Ξένος δὲν φιλοδοξεῖ, δὲν ἐπιθυμεῖ, δὲν σχεδιάζει, δὲν νοσταλγεῖ, δὲν λατρεύει, δὲν ἀηδιάζει, οὔτε ἀρνείται, οὔτε καταφάσκει. Σιωπᾶ. Σχεδὸν πάντοτε δὲν ἔχει τίποτα νὰ πῆ. Ὅλα τοῦ εἶναι ἀδιάφορα. Δὲν τὸν ἐνδιαφέρει τίποτα. Δὲν ἀποδέχεται τὴ θέση ἐπὶ προαγωγῆ στὸ Παρίσι γιατί δὲν τὸν ἐνδιαφέρουν οἱ θέσεις· κατὰ τέτοια εἶναι παιδικῆς φιλοδοξίας ποὺ τίς εἶχε ὅταν ἦταν φοιτητῆς· ἀπὸ καιρὸ ἔχει κατανοῆσει πόσο ἀνόητες εἶναι οἱ ἐπιθυμίες γιὰ θέσεις καὶ γιὰ κοσμικὴ ζωὴ. Ἡ φίλη του Μαρία τοῦ ζητᾶ νὰ τὴν παντρευτῆ τῆς ἀπαντᾶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀδιάφορο, εἶναι τὸ ἴδιο παντρευθοῦν δὲν παντρευθοῦν. Ὅταν τοῦ

ξαναζητᾶ τὸ ἴδιο πρᾶγμα δέχεται· δέχεται εἶναι ἀπλῶς ἓνας τρόπος τοῦ λέγειν γιατί εἰς τὴν πραγματικότητά οὔτε δέχεται οὔτε ἀπορρίπτει. Ὅταν ἡ Μαρία τὸν ρωτᾶ ἂν τὴν ἀγαπᾶ τῆς ἀπαντᾶ ὅτι δὲν τὴν ἀγαπᾶ καὶ προσθέτει ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀδιάφορο. Δὲν ἀγαπᾶ κανένα. Δὲν εἶναι ὅμως ἐγωϊστῆς, γιατί δὲν ἀγαπᾶ οὔτε τὸν ἑαυτό του, γι’ αὐτὸ κα’ οὔτε λαμβάνει στὰ σοβαρὰ τῆ δικῆ γιὰ τὸ φόνου ποὺ ἔκαμε ὅπως διόλου τυχαῖα. Ὅταν ἐπανειλημμένως ἐρωτᾶται εἰς τὸ δικαστήριον τί ἔχει νὰ πῆ, ἀπαντᾶ συνήθως: Τίποτα. Δὲν ἔχει τίποτα νὰ πῆ οὔτε γιὰ τοὺς ἀνθρώπους οὔτε γιὰ τὰ πράγματα (ἢ ἴσως πολὺ λίγα γιὰ τὰ πράγματα).

Τὴν ἀδιαφορία του τὴ βλέπουμε νὰ ἀναπτύσσεται, νὰ μεγαλώνει σιγά - σιγά ἀπὸ μιά ἀδιαφορία ποὺ ἀρχίζει ἴσως μετὴν κούραση. Εἶναι μιά καθολικὴ ἀδιαφορία ποὺ περιτυλίγει καὶ τὴ μητέρα του ἀκόμη. Κατ’ ὅταν ἀκόμη ὁ θάνατος πῆρε τὴ μητέρα του ἔμειναν ἀσυγκίνητος, ἀδιάφορος, τόσο, ποὺ κατέπληξε τὸ προσωπικὸ τοῦ γηροκομείου ὅπου εἶχεν ἀποθάνει ἡ μητέρα του. Οὔτε κἀν τὴ κοιτάζει στὸ φέρετρο. Τὴν κηδεῖα τὴν ἀκολούθησε μηχανικὰ κα’ ἀδιαφορᾶ. Τὴν ἐπαύρου τῆς κηδεῖας τῆς μητέρας του πῆγε στὴ θάλασσα, ὅπου τυχαῖα συνάντησε τὴ Μαρία, τὴ δακτυλογράφο τοῦ γραφείου στὸ ὅποιον ἐργαζόταν. Κολύμησαν μαζί, ἐρωτοτρότησαν καὶ τὸ βράδυ πῆγαν στὸν κινηματογράφου σὲ μιά ταινία μετὴν Φερναντέλ, καὶ κατόπιν κοιμηθῆκαν μαζί στὸ σπῆτι. Αὐτὰ τὰ σημεῖα τὰ χρησιμοποίησεν ὁ δημόσιος κατηγορῶς γιὰ νὰ πείσει τοὺς ἑνόχους νὰ τὸν καταδικάσουν. Μετὴν ἀδιαφορία του κάνει ὅ,τι τοῦ ζητᾶ ὁ Ραϊμόνδος, ἓνας συγκάτοικός του στὴν πολυκατοικία, μετὴν ὅποιο συνωμύλησε γιὰ πρώτη φορὰ: ἀπὸ ἀδιαφορία γράφει ἓνα γράμμα καθ’ ὑπόδειξη καὶ λογαριασμὸ τοῦ Ραϊμόνδου γιὰ νὰ παρασύρῃ ὁ τελευταῖος τὴ γυναῖκα του, ποὺ τὸν εἶχεν ἐγκαταλείψει, στὸ σπῆτι καὶ νὰ τὴν ξυλοκοπήσῃ. Καταθέτει ψέματα ὑπὲρ τοῦ Ραϊμόνδου πάλιν ἀπὸ ἀδιαφορία. Ὅλα εἶναι ἀδιάφορα γιατί νὰ μὴ κάμει καὶ τοῦτο κα’ ἐκεῖνο; Ἀπὸ ἀδιαφορία μένει ἐκεῖ ποὺ θρόθηκε στὴν παραλία, μέχρις ὅτου ἡ ὄλη τυχαῖα ἐξέλιξις τῶν πραγμάτων τὸν ὀδηγεῖ εἰς τὸ νὰ πυροβολήσῃ καὶ νὰ σκοτώσῃ τὸν Ἀράπη. Ἀπὸ ἀδιαφορία δὲν ἀπαντᾶ στὸν ἀνακριτῆ, ἀλλ’ ὅταν ἐρωτᾶται ἂν ἔχη νὰ προσθέσῃ κατὰ σχεδὸν πάντοτε ἀπαντᾶ: τίποτα.

Καὶ ὅμως μέσα ἀπ’ αὕτη τὴν ἀδιαφορία του εἶναι σχεδὸν πάντοτε εἰλικρινῆς· εἰλικρινῆς μάλιστα σὲ κρίσιμες στιγμῆς. Ὅταν τὸν ρωτοῦν ἐπανειλημμένως ἂν μετενόησε γιὰ τὴν πράξη του (τὸ φόνου τοῦ Ἀράπη) ἀπαντᾶ: ὄχι. Εἶναι εἰλικρινῆς καὶ μ’ αὕτη τὴν εἰλικρινεία του εἶ-

να συντηρήσει στην αδιαφορία του: αν όλα είναι αδιάφορα γιατί να μετανοιώσει; Κάποτε ξεχρεώνει στην συνειδήσή του μια παράσταση ένοχής, αλλά πάλι δὲ μετανοιώνει: αν όλα είναι αδιάφορα γιατί να μετανοιώσει; Αν όλα είναι τὰ ίδια, κι' αν όλα είναι τυχαία, δὲν είναι τὸ ίδιο, δὲν είναι αδιάφορο είτε μετανοιώσει είτε δὲν μετανοιώσει; Δὲν ὑπάρχει κανένα νόημα στὴ μετάνοια. Ἐκεί πού όλα είναι τὰ ίδια κι' αδιάφορα δὲν ὑπάρχει λόγος να ἀλλάξης τίποτα. Ὁλη ἡ ζωὴ είναι ἀνόητη. Δὲν ὑπάρχουν οὔτε ἀντίθετα οὔτε ὅμοια μόνον τὰ ὅμοια τῆς αδιαφορίας ὑπάρχουν. Γι' αὐτὸ τὰ γιὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους διάφορα ἢ κι' ἀντίθετα στὴ ψυχὴ του είναι ἓνα: ὁ θάνατος τῆς μητέρας του κι' ὁ σεξουαλικὸς ἔρωτας είναι γι' αὐτὸν δυὸ αδιάφορα πὸν μποροῦν σ' αὐτὸν νὰ συνυπάρχουν χωρὶς σύγκρουση. Στὴ ψυχὴ του χωρᾶνε όλα ὅμοια κι' ἀνάθετα, χωρᾶνε τὰ πάντα καὶ τίποτα ἀφοῦ όλα τοῦ είναι αδιάφορα.

β) Ἡ ἀπομόνωση — ἡ βεβαιότης τῆς ἀπελπισίας καὶ ἡ συνειδητοποιήσις τῆς ἀποξένωσης.

Δὲν ὑπάρχει τίποτα πὸν νὰ συνδέη τὸν Ξένο με τοὺς ἀνθρώπους: αν κάποτε φαίνεται να συνδέεται μαζί τους τοῦτο είναι ὑποτυπῶδες καὶ τυχαῖον. Μὲ τὴ Μαρία δὲν συνδέεται καθόλου ψυχικά παρὰ μόνον σαρκικά. Ἡ σαρκικὴ πλευρὰ τῆς ὑποστάσεώς του σὺν νὰ ἀνεοπάσθη ἀπὸ τὴ ψυχικὴ, ὥστε οἱ βιολογικὲς ἀπαιτήσεις, φαγητό, ὕπνος καὶ σέξ, γίνονται (σχεδὸν) μόνες των, σὺν ἀναπόφευκτες ἀνάγκες γιὰ τὲς ὀποιες λίγα ἔχει νὰ πῆ — Ὅτι δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴ βιολογικὴ σφαιρὰ ἀλλ' ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ - πνευματικὴ τὸ ριχνεὶ στὴν αδιαφορία καὶ μὲν γεννηθῆ στὴ ψυχῇ. Κάπου κάποτε βλέπει κάποιος νὰ χαράξῃ κάποιο φῶς, νὰ ὑποφέρῃ κάποια ἀγάπη γιὰ τὴ μητέρα του, ἢ γιὰ τὴ Μαρία ἢ κάποιος σύνδεσμος με τοὺς ἀνθρώπους πὸν ζοῖν ὅμως γεννηθῆ πεθαίνει. Ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς ὑπάρχει μόνος του, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἔτσι ὅμως σὺν νὰ μὴν ὑπάρχῃ. Ἡ αδιαφορία του, πὸν ὀδηγεῖ στὴν ἀπομόνωση καὶ ἀποξένωσή του ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους, δὲν τὸν ἀφήνει νὰ ὑπάρξῃ σὺν ἀνθρώπος, γιατί ἀνθρώπος, ὅπως τὸν ξέρομεν, είναι ἐκεῖνος πὸν κοινωνεῖ με τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, κι' ὄχι ἐκεῖνος πὸν θέτει τὴν ὑπαρξή του ἀπολύτως χωρὶς ἀναφορὰς, θετικὲς καὶ ἀρνητικὲς, εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Καὶ με τὴ μητέρα του ἀκόμη δὲν ἔχει κανένα σύνδεσμο: τὴν ἔκλεισε σ' ἓνα γηροκομεῖο, ὄχι μόνον γιατί θὰ δυσκολευόταν νὰ τὴ συντηρήσῃ με τὸ μικρὸ του μισθό, ἀλλὰ γιατί προπάντων δὲν εἶχαν τίποτα τὸ κοινὸ μεταξὺ των, γιατί ἔλειπε κάθε κοινωνία ἀνάμεσά των.

Ὁ Ξένος δὲν ἔχει συννασθήματα γιὰ τοὺς συνανθρώπους του: οὔτε θετικὰ οὔτε ἀρνητικὰ. Ἡ καρδιά του, ὅπως λέγει ὁ δημόσιος κατήγορος, πρῶτα πὸν τὸν παραδέχεται κι' ὁ Ξένος, εἶναι ἓνα κενό, τὸ ὅποῖον σὺν ἀβυσσος χαίνει νὰ καταπιῇ τὴν κοινωνία. Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ δη-

μοσίου κατηγόρου δὲν ἔχουν κανένα νόημα γιὰ τὸν κατηγορούμενο, γιατί γι' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει κοινωνία: εἶναι πρὸ πολλοῦ ἤδη ἀπομονωμένος. Εἶναι κλειστός στὸν ἑαυτὸ του, σχεδὸν ἀμίλητος. Ἡ γλώσσα, τὸ κατ' ἔξοχον μέσον κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων, εἶναι γι' αὐτὸν κάτι τὸ ἄχρηστον. Δὲν μιλά' στὸ δικαστήριον ἐρωτώμενος λέγει ὅτι δὲν ἔχει τίποτα νὰ πῆ. Γι' αὐτὸ κι' εἶναι ἀκατανόητος: διότι οἱ ἀνθρώποι κατανοοῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἐφ' ὅσον με τὴ γλώσσα ἀνοίγουν μεταξύ των τὸ ἐσωτερικὸ των κι' ἐφ' ὅσον καταφάσκουν ἢ ἀρνοῦνται, καὶ μέσα ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀνοιγμα καὶ τὴν κατάφαση καὶ ἀρνηση βλέπουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο κι' ἀντιλαμβάνονται τὴν ὁμοιότητά των. Κι' ὅμως ὁ Ξένος ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι κι' ὁ ἴδιος σὺν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους!. Τὶ νὰ σημαίνει ἀραγε ὁ παράδοξος αὐτὸς ἰσχυρισμὸς του, ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλὺ λίγους ἰσχυρισμοὺς του; Ὁ ἀνθρώπος, ὁ ὅμοιος με τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ξυπνᾷ μέσα του κάποτε: ὅταν π.χ. θέλει νὰ φιλήσῃ τὸν Celeste γιὰ τὴν καλὴ του κατάθεση, εἶναι ὅμοιος με τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὅμοιος σὲ τοῦτο στὸ ὅτι ἀπεκατέστησε μὴ κοινωνία με τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους: ἐνῶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τοῦ λείπει οἰαδήποτε κοινωνία με τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἔστω καὶ ἀντικκοινωνικῆς κοινωνία.

Ὁ Ξένος ζῆ τελειῶς ἀπομονωμένος κι' ἀποξενωμένος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Στὴ φυλακὴ ζῆ με κάποιες ἀναμνήσεις, ἀλλ' ὄχι με τὲς ἀναμνήσεις τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ με τὲς ἀναμνήσεις τῶν πραγμάτων. Θυμᾶται τὸ σπίτι του καὶ τὰ πράγματά του λεπτομερῶς κι' αὐτὰ στριφογυρίζουν στὸ μυαλό του — Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καμμιὰ ἢ ἐλαχίστη θύμησις καὶ ὀψωδῆρτε: καμμιὰ ἀγάπη.— Διατηρεῖ μὴν ἀγάπη γιὰ τὸν ἦλο, γιὰ τὴ μεροιδιά τοῦ ἀέρα, γιὰ τὴ θάλασσα.— Στὸ τέλος, ὅταν ὡς μελλοθάνατος ἀγωνιᾷ — μερυστά στὸ θάνατο ἢ αδιαφορία του σπάζει κατὰ κάποιο τρόπο, καὶ ἀρχίζει νὰ τρέφῃ ἐλπίδες πρὸς θά. τοῦ χάριζαν ζωὴ — ἀγαπᾷ πάλι τὴ φύση. Καὶ τὴν ἀγαπᾷ περισσότερο ὅταν πιά, ἀφοῦ ἀπερρίφθη ἢ αἴτησις τῆς χάριτος, ἢ τελευταία του ἐλπίδα διελύθη κι' ἔδωσε τὴ θέσις της στὴν ἀπελπισία.

Ὅταν ἡ ἀβέβαιη ἐλπίδα τῆς ζωῆς παραχωρῆ τὴ θέσις της στὴ βεβαιότητα τῆς ἀπελπισίας καὶ τοῦ θανάτου, ὁ Ξένος ἀδελφώνεται με τὴ φύση. Συνειδητοποιεῖ συγχρόνως δραματικὰ τὴν ἀπομόνωση καὶ ἀποξένωσή του: γι' αὐτὸ ἐπιθυμεῖ τώρα νὰ ἔλθουν οἱ ἀνθρώποι στὴν ἐκτέλεσή του γιὰ νὰ νοιώθῃ λιγώτερο μόνος στὴν ἀπομόνωση κι' ἀποξένωσή του: ἄς τὸν δεχθοῦν με τὲς κραυγὰς τοῦ μίσους. Ὡς τώρα ἡ ἀποξένωσή του δὲν τοῦ ἦταν καὶ πολὺ συνειδητὴ οὔτε καὶ τὸν ἐνοχλοῦσε: τὴν ἀποξένωση μεσα στὴν πλήρη του αδιαφορία οὔτε τὴν ἀποδεχόταν οὔτε τὴν ἀπέρριπτε. Τὰ πράγματα ἀκολουθοῦσαν τὸ δικὸ του δρόμο, τὸ δρόμο τῆς αδιαφορίας— γιατί αὐτὸς εἶναι ὁ δρόμος τῶν πραγμάτων. Τώρα ὅμως ὁ Ξένος ἀκολουθεῖ τὸ δικὸ του δρόμο. Ὁ δρόμος αὐτὸς εἶναι δικὸς του, παρ' ὅλον ὅτι συμπίπτει πάλι με τὸ δρόμο

τῶν πραγμάτων, γιατί τώρα ὁ δρόμος αὐτὸς δὲν τοῦ εἶναι ὅπως προηγουμένως ἀδιάφορος ἀλλὰ ἕνας δρόμος τὸν ὁποῖον καταφάσκει. Ἔτσι τώρα ὁ Ξένος, παρ' ὅλον ὅτι πάλι συμπιπτει μὲ τὰ πράγματα ἢ μὲ τὴ φύση, τὴ μεγάλη δέσποινα τῆς ἀδιαφορίας, συγχρόνως αἰρεται ὑπερὸ τὰ πράγματα. — Ἡ συνειδητοποίησις καὶ κατάφασις τῆς ἀδιαφορίας διαφοροποιεῖ τὸν Ξένον ἀπὸ τὰ πράγματα μὲ τὰ ὁποῖα ὡς τώρα συνέπιπτε. Ἡ συνειδητοποίησις καὶ κατάφασις ἀποτελεῖ συγχρόνως μιὰ ἄρση τῆς ἀδιαφορίας.

Μὲ τὴν κατάφασιν τῆς ἀδιαφορίας τοῦ ὁ Ξένος ἔχει συμπιλιωθῆ μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ μὲ τὴ φύση. Ὅταν ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῆς ζωῆς ἔφθασε στὴν πλήρη ἀδιαφορία, σὰν ἐκείνη «τὴν τρυφερὴν ἀδιαφορίαν τῆς φύσεως». Ἴσως γι' αὐτὸ καὶ πρὶν τὸν συγχινοῦσε κάπως ἡ φύσις γιατί κα' αὐτὴ εἶναι ὅπως ὁ ἴδιος ἀδιάφορη. Ἀδελφωμένος τώρα μὲ τὴ φύση, διὰ τῆς κοινῆς ἀδιαφορίας, αἰσθάνεται εὐ νυχῆς γιὰ πρῶτὴ φορὰ.

γ) Ἡ ἀναίρεσις τῆς ἀποξενώσεως καὶ ἡ σημασία τοῦ Ξένου.

Στὸν Καμὺ ἡ ἀποξένωσις εἶναι ἀποξένωσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του κα' ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους του. Ὁ κόσμος, ἡ ζωὴ, ὁ ἄνθρωπος, κα' ὅλα τὰ ἀνθρώπινα εἶναι μιὰ ἀ-νοησία. Μπορεῖ νὰ δίδωμεν ἑμεῖς νόημα στὸν κόσμο, στὴ ζωὴ καὶ στὰ ἔργα μας μέχρις ὅτου μιὰ μέρα ἀποκαλιφθῆ ἡ ἀπατηλότης τοῦ νοήματος κα' ἡ ζωὴ κα' ὁ κόσμος ξεσκεπασθοῦν σ' ὅλη των τὴν πρωτόγονην ἐχθρότητα ἀπέναντί μας. Αὐτὴ ἡ ἀνοησία εἶναι πὸν ὀδηγεῖ στὴν ἀδιαφορία καὶ στὴν ἀποξένωση. Βρισκόμαστε Ξένοι μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, ἀποξενωμένοι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας κα' ἀπὸ τὸν κόσμο.

Ὁ Ξένος προχωρεῖ ὡς τὴν ἔσχατη συνέπεια τῆς ἀποξενώσεως καὶ αἶρει αὐτὴ μὲ τὴ σύμπτωσίν του μὲ τὴ φύση, τὴ μεγάλην ἀδιαφορία. Ἡ ἄρσις τῆς ἀποξενώσεως γίνεται συγχρόνως μὲ τὴν ἄρνησιν τῆς ζωῆς, μὲ μιὰ αυτοκτονία θά ἔλεγε κανεὶς, γιατί ἡ ὅλη ἀδιαφορία τοῦ Ξένου εἶναι στὴ πραγματικότητα μιὰ βαθμιαία αυτοκτονία. Στὸ βάθος αὐτὴ ἡ μέχρι θανάτου ἀδιαφορία του, εἶναι μιὰ βουβὴ διαμαρτυρία κατὰ τῆς ἀ-νοησίας, μιὰ ἀρνητικὴ διαμαρτυρία ἐναντίον τῆς συσύφειας καταδίκης τοῦ ἀνθρώπου. Πρέπει νὰ περιμεινωμε τὸν Ριέ (στὴν Π-νούκλα) γιὰ νὰ δοῦμε τὴ θετικὴ διαμαρτυρία κατὰ τῆς ἀνοησίας καὶ τῆς ἀποξενώσεως. Στὸ Ριέ ἡ ἄρσις τῆς ἀποξενώσεως γίνεται μὲ τὴν κατάφασιν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου, παρὰ τὴν καθαρὴν καὶ ἔντονη συνείδησιν τῆς ἀνοησίας.

Παρ' ὅλην ὅμως τὴν ἀρνητικὴν τοῦ Ξένου ὑπάρχει κάτι τὸ θετικόν: ἡ συνέπεια τῆς ἀδιαφορίας καί, πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ἡ κατάφασις τῆς ἀδιαφορίας. Ἐπὶ τὴν ἄρνησίν του νὰ ὑπερασπισθῆ τὸν ἑαυτὸ του στὸ δικαστήριον μέχρι τῆς ἀποδοχῆς τοῦ θανάτου — ἐκτὸς τῆς ἐπαναστάσεώς του στὸ κελλί κατὰ τὸ διάλογόν του μὲ τὸν ἱερέα — δεῖχνει μιὰ στα-

θερὴ συνέπεια ἀξιοπρόσεκτη καὶ θετικὴ, ὅσο κα' ἂν αὐτὴ ἡ συνέπεια εἶναι ἡ συνέπεια τῆς ἀδιαφορίας. Ἡ ἄκη αὐτῆς τῆς συνεπειᾶς εἶναι ὁ θάνατος.

Μὲ τὸ θάνατό του ὁ Ξένος ἐπισημαίνει τὴν ἀποξένωσίν του καὶ ὀλοκληρώνει τὴν ἄρνησιν τοῦ ἀνθρώπου διότι ὁ ἄνθρωπος ὑφίσταται ὡς ἄνθρωπος μόνον ἐφ' ὅσον συνδέεται μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους· τὸ ὕψιστον στὸν ἄνθρωπο εἶναι ἡ σύνδεσις (ἡ κοινωνία) μὲ τὸς ποικίλους τῆς μορφῆς καὶ διαβαθμίσεις, ἀπὸ τὴ σύ δεση τοῦ ἐγὼ μὲ τὸ σὺ μέχρι τὴ συγχώνευσίν του στὴν ἐθνικὴν ἢ ἄλλην ὀμάδα (ἔθνος — ἐθνικὴ συνείδησις). Ὅταν ἡ σύνδεσις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους παύσῃ νὰ ὑφίσταται τότε φυσικὸ ἐπακόλουθον εἶναι ἡ ἀποξένωσις. Ὁ βιολογικὸς θάνατος σὲ τέτοια περιπτώσιν — κα' αὐτὸ συμβαίνει μὲ τὸν Ξένον — εἶναι μιὰ ἀπλὴ συνέχεια καὶ ὀλοκλήρωσις τῆς ἀρνήσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Φυσικὰ τίθεται τώρα τὸ ἐρώτημα: τί εἶναι αὐτὸς ὁ Ξένος; εἶναι ἕνας τύπος ποὺ ἀνταποκρίνεται σὲ μιὰ πραγματικότητα ἢ μήπως εἶναι ἕνα παράξενον δημιούργημα τῆς φαντασίας τοῦ Καμὺ; Ἡ παρουσία τοῦ Ξένου μᾶς τρομάζει, καὶ ἴσως ὁ τρόμος αὐτὸς ἄς κάμνει νὰ ἀρνηθοῦμε τὴν ὑπαρξὴ του. Κι' ὅμως φαίνεται πὸς ὁ Ξένος λίγο πολὺ ὑπάρχει στὴ ψυχὴ μας. — Ἀπὸ τὴν νὰ ἀρνούμαστε τὴν ὑπαρξὴ καὶ παρουσία του στὴ ψυχὴ μας, ἄς παρηγορούμαστε μὲ τὴ δυνατότητα τοῦ Ξένου νὰ γίνῃ ὁ Ριέ.

Ὁ Ξένος εἶναι τὸ σύμβολον τῆς ἀποξενώσεως τοῦ Εὐρωπαϊοῦ. Ὁ Ξένος εἶναι ὁ σημερινὸς Εὐρωπαῖος ποὺ, ἀποκομμένος ἀπὸ τὴς ρίζες τῆς θρησκευτικῆς καὶ μεταφυσικῆς θεατικότητος, παραδέχεται στὸ πέλαγος τῆς ἀνοησίας, μέσα στὴ συνείδησιν τῆς σχετικότητος ὄλων τῶν νοημάτων. Ὅπως ὅμως καὶ στὲς ἄλλες περιπτώσεις, στὸ Χριστιανισμό, στὸν Ἐγγελο, καὶ στὸ Μάρξ ἡ ἀποξένωσις αἰρεται, ἔτσι καὶ στὸν Καμὺ. Ὁ Ξένος συνειδητοποιώντας, πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του τὴν ἀποξένωσιν καὶ ἀποδεχόμενος αὐτὴ τὴν ὑπερνωκὰ καὶ τὴν ἀναιρεῖ συγχρόνως. Διότι ἡ ἀποδοχὴ ἢ ἡ ἀπόρριψις (ἢ ἡ κατάφασις καὶ ἡ ἄρνησις), ἔστω κα' ἂν εἶναι ἀποδοχὴ τῆς ἀδιαφορίας, εἶναι κάτι πέρα ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀδιαφορία, τὴν ὁποία προηγουμένως ὁ Ξένος οὔτε ἐδέχετο συνειδητὰ μὴ οὔτε καὶ ἀπέρριπτε. Ἡ κατάφασις ἢ ἄρνησις εἶναι ὁ τελευταῖος καὶ βαθύτατος πυρῆνας τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ὁ πυρῆνας τῆς ὑπάρξεως. Ὁ Ξένος μπορεῖ κατὰ ταῦτα νὰ θεωρηθῆ ἕνα σύμβολον τοῦ Εὐρωπαϊοῦ τῶν τελευταίων δύο γενεῶν ποὺ μέσα ἀπὸ τὸ δρόμον τῆς ἀποξενώσεως βρῆκε τὸ βαθύτερον πυρῆνα τοῦ ἑαυτοῦ του, τὴν ὑπαρξὴ. Βέβαια ὁ Ξένος δὲν φτάνει ἀκόμη τόσο ἀποφασιστικὰ στὴν ὑπαρξὴ ὅπως ὁ Ριέ καὶ ὁ Ταρσοῦ (στὴν Πανούκλα), μπορεῖ ὅμως νὰ θεωρηθῆ σὰν μιὰ ἰστορία ἢ φαινομενολογία τῆς ὑπαρξιακῆς συνείδησεως, ποὺ ὀλοκληρώνεται στὴ δίχως Θεὸ ὑπαρξιακὴ ἀγιότητα τοῦ Ριέ.

Η ΜΠΑΛΛΑΝΤΑ ΤΟΥ Γ'Ρ. ΑΥΘΕΝΤΙΟΥΤ

Ἔλα ἔξω, ἔλα ἔξω, νιέ Γρηγόρη
στρατὸς σὲ ζώνει, πρὶν τὸ νιώσης
ἀπ' τὰ θουνὰ προβαίνει ὁ ἥλιος
καὶ μιὰ ζωὴ ἔχεις νὰ γλυτώσης.

Σ' ἔχουν πουλήσει, νιέ Γρηγόρη,
καθὼς κοιμόσουν στὴ σπηλιά,
αὐτός, πὺ φέρνει τοὺς στρατιῶτες,
πλούσια θὰ πάρη τὰ φλωριά.

Ὁ Ἑγγλέζος, δὲν ἀκοῦς, σὲ κράζει,
μιλᾶ στὴ γλώσσα τῆ δική σου,
ψηλά, λοιπόν, τὰ χέρια, ἂν θέλῃς
τὰ μάτια σου τὸν ἥλιο ν' ἀντικρύσουν.

Πέντε ἄντρες βρῖσκονται μαζί,
πέντε ἄντρες, πὺ ψὲς νάθην ἀντρεωμένοι,
μὰ οἱ τέσσερεῖς τοὺς βγήκανε στὸ φῶς
κ' ἓνας στὸ σπῆλιο μόνος μένει.

Εἶσαι κατάμονος, κατάμονος Γρηγόρη,
φίλους δὲν ἔχεις πιά μαζί σου,
τῆ ζωὴ στὴ φυλακὴ διαλέξαν,
τέτοια κάνε κ' ἐσὺ τὴν ἐκλογὴ σου !

«Ἐλάτε μέσα, ἐλάτε», φώναξε
«ἂν σᾶς βαστᾶ' ἐγὼ εἴμ' ἐδῶ :
κ' ἓνας ἂν εἶμαι, μ' ὄπλιον ἓνα
μολὼν λαβέ, σᾶς καρτερῶ !

Ἐξῆντα στέκουν μὲς τὸ φῶς τῆς μέρας
κ' ἓνας μὲς τὸ θυθὸ τοῦ σκοταδιοῦ,
δὲν παραδίνεται ὅμως ὁ ἓνας
κ' οἱ ἐξῆντα δὲν τολμοῦν νὰ μποῦν.

Κ' ἔτσι τὰ ὄπλ' ἀρχίζουν ν' ἀντηχοῦν,
γοργὰ νὰ σκίζη ὁ ἦχος κάθε σφαίρας
κι ὁ νιὸς Γρηγόρης δὲν μπορεῖ νὰ δῇ
τὸ λαμπρὸ μεσουράνημα τῆς μέρας.

Τὸ αἷμα σου τρέχει, τρέχει, νιέ Γρηγόρη,
εἶναι σωστὸ ἓνας πληγωμένος νὰ ἐπιζήση.
Βγὲς ἔξω τώρα δίχως πιά ντροπὴ,
κανένας δὲν μπορεῖ νὰ σ' ἀδικήση.

Μ' ἀκόμα ὁ νιὸς Γρηγόρης πολεμάει
 κ' οἱ στρατιῶτες δὲν μποροῦν ν' ἀναπαυτοῦν
 κ' οἱ ὄρες περνοῦν μὲς τὸ πικρὸ σκοτάδι
 κ' οἱ ἀχτίνες τοῦ ἡλίου πᾶνε νὰ κορυφτοῦν.

Τ' αὐτόματα, οἱ χειροβομβίδες τὸν χτυποῦν
 μὰ καμμιά δύναμη ἔξω δὲν τὸν βγάνει,
 τὸ δακρυγόνο τὸν τυφλώνει ἀπὸ παντοῦ,
 τὸν ἄντρα, ποὺ ποτὲ δὲν θὰ πεθάνη.

Τότε ἀναβρῦζουν τὰ ποτάμια τῆς μεζίνας
 θανατερὰ μὲς' ἀπ' τὰ χέρια τοῦ στρατιώτη,
 τὰνάβουνε μὲ μᾶς οἱ σφαῖρες καὶ τὸ σπήλιο
 τὸ ζώνει μᾶς φωτιᾶς λαμπρότη!

Μ' ἀκόμ' ἀκοῦν οἱ ἐξῆντα τὸ τουφέκι
 τοῦ ἑνός, ποὺ ἀκούραστα μιλάει,
 τὸ φῶς χλωμάζει ἀργὰ μὲσα στὸ δεῖλι
 κ' ἡ μάχη, π' ἄρχισε, δὲν σταματάει.

Γιὰ τοὺς μηχανικοὺς ὥρα τώρα νὰ δουλέψουν.
 Τὸ παραοῦτι καὶ τὰ σύρματα ἑτοιμάζουν
 κ' οἱ ἐξῆντα, ποὺ δὲν χρειάζεται νὰ ρίχνουν,
 σιωπηλοὶ στέκουν μόνο καὶ κοιτάζουν.

Τὸ παραοῦτι κ' ἡ μεζίνα τώρα
 μὲς τὰ βράχια ἔχει γύρω σκορπιστῆ.
 Τὰ σκυλιὰ σὰν ἀποστάσουν στὸ κυνήγι,
 τὸ θήραμα εἴκοლა μπορεῖ νὰ σκοτωθῆ.

Καὶ τὸ χωριὸ στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου
 τράνταξε ἀπὸ τοῦ βρόντου τὸν ἀχό,
 κ' οἱ ἐξῆντα τώρα μπαίνουν μὲς τὸ σπήλιο,
 ποὺ ἀπόμεινε γιὰ πάντα σιωπηλό!

Τότ' ἦρθ' ὁ Κυβερνήτης νὰ τοὺς πῆ,
 πόσο πολέμησαν ὅλοι ἀντρειωμένα
 καὶ στὸ σύνταγμα δῶσαν νέα τιμὴ,
 γιατί οἱ ἐξῆντα σκότισαν τὸν ἕνα!

Μὰ σὰν μιᾷ ἀδελφὸς στὸν ἀδελφὸ
 κι ὁ πατέρας στὸ γιὸ του λόγο κάνει,
 στὴν ἀθάνατη μνήμη τοῦ λαοῦ
 ὁ νιὸς Γρηγόρης, ποτὲ δὲν θὰ πεθάνη.

(Ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα "Tribune" τοῦ Λονδίνου
 τῆς 8ης Μαρτίου 1957).

μετ.: Κ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ
ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ (ΒΟΥΛΗ) ΚΥΠΡΟΥ
ΤΩΙ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΙ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΩΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΙ

Ἐν ᾧ ὁ ἥρωσ τοῦ Κυπριακοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγῶνος Κυριακὸς Μάτσης καὶ πλείστοι ἄλλοι Κύπριοι ἐπαιδεύθησαν καὶ νῦν διατελοῦσι παιδευόμενοι τῆς τε σοφίας καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀρετῆς ἀνέσπερον φῶς ἐξ αὐτοῦ ἀντλοῦντες Ἐπὶ τῇ μετὰ τὴν τῆς Κύπρου ἐκ τῆς Βρετανικῆς Ἀρχῆς ἀπαλλαγὴν καὶ εἰς ἀνεξάρτητον κράτος ἀνακήρυξιν τῇ προσκλήσει αὐτῆς καὶ τῇ εὐμενῇ ἀποδοχῇ τῆς Πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου πρώτη ἐπίσημῳ ἐπισκέψει τοῦ τε Πρυτάνεωσ Καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, Κυρίου Νικολάου Ἀνδριώτου καὶ τοῦ Ἀντιπρυτάνεωσ, Κοσμητῶρων καὶ ἄλλων μελῶν αὐτῆς ἀνδρῶν ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τῇ ἀρετῇ διαπρεπῶν

Πρόφρονα καὶ εὐγνώμονα τοῦ Ἑλληνικοῦ κυπριακοῦ λαοῦ ἀναποσπάστου τμήματος τοῦ Πανελληνίου χαιρετισμὸν πέμπει συναποστέλλουσα μικρὸν δῶρον ἀγγεῖον κυπρίας γῆς.

Ὁ Πρόεδρος
τῆς Ἑλληνικῆς Κοινοτικῆς Συνελεύσεωσ
(Βουλῆς) Κύπρου
Δρ Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ

Ἐγένετο ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου
τῇ ΚΓ' Ἀπριλίου ΑἹΞΓ'.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥ-
ΣΕΩΣ Δρὸς Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΕΝ ΤΩ ΠΑΓΚΥΠΡΙΩ ΓΥΜΝΑΣΙΩ ΣΥΓΚΕΝ-
ΤΡΩΣΙΝ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΚΥΠΡΟΥ
ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΘΕΙΣΑΝ ΥΠ' ΑΥΤΗΣ ΠΡΟΣ
ΤΙΜΗΝ ΤΟΥ ΠΡΥΤΑΝΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕ-
ΛΩΝ ΤΗΣ ΣΥΓΚΛΗΤΟΥ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕ-
ΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙ-
ΚΗΣ ΤΗΙ 23 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1963 ΩΡ. 5 Μ.Μ.

Κύριε Πρύτανη, Κύριοι Συγκλητικοί,

Ἡ Ἑλληνικὴ Κοινοτικὴ Συνέλευσις Κύπρου χαιρετίζει ἐν τῷ προσώπῳ ὑμῶν, τῶν διακεκριμένων ἐπιστημόνων τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, σίμπαντα τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον

τῆς Βορείου Ἑλλάδος, ὅστις ἐξεπλήθησεν ἐκ τοῦ πρὸ τριῶν καὶ πλέον δεκαετηρίδων ἰδρυθέντος Πανεπιστημίου τοῦτου τῆς ἱστορικῆς πόλεωσ Θεσσαλονίκης. Οἱ μακροὶ καὶ ἠρωϊκοὶ ἀγῶνες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς Μακεδονίας, τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένη πρὸς τὰς λαμπροτέρας σελίδας τῆς ὅλης νεωτέρας ἑλληνικῆς ἱστορίας πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ξένου ζυγοῦ, ὅστις εἶχεν ἐπικαθίσει ἐπ' αὐτῆς ἀπὸ 500 καὶ πλέον ἐτῶν, ἐπέτυχον τῇ συνδρομῇ τοῦ ὅλου ἔθνους, ὥστε πρὸ 50 ἐτῶν ἡ ζεῖδωρος αἶψα τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας νὰ πνεύσῃ ὡς παρήγορος ἄγγελος εἰς τὰ αἵμοσταγῇ τῆς χώρας ἐδάφη καὶ ἔκτοτε παρὰ τὰς προσκαίρους περιπετείας, συναρρασμέναι μετὰ τῶν περιπετειῶν ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους, νὰ ἐξακολουθῇ πνεύουσα ζεῖδωρος εἰς αὐτὴν.

Ἡ Κύπρος ἀποτελοῦσα τὸ ἀρχαῖον ὄριον τοῦ συγχρόνου ἑλληνικοῦ κόσμου εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον, ἡ ὅσα ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὸ ἔτερον παρὰ τὴν Μακεδονίαν σκέλος τοῦ Πανελληνίου πρὸς νότον καὶ ἀνατολάς, συνεδέθη πρὸς τὴν ἠρωϊκὴν ταύτην περιοχὴν, ἀφ' ἧς ὁ Μέγας στρατηλάτης βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἀνέλαβε τὴν πρὸς τὴν Ἀνατολὴν σταυροφορίαν τῆς μεταλαμπαδεύσεωσ εἰς τὰς χώρας αὐτῆς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ βασιλεῖς τῆς Κύπρου καὶ ἄλλοι Κύπριοι ἀρχηγοὶ κατὰ τὴν πρὸς ἀνατολάς πορείαν τοῦ Μακεδόνοσ βασιλέωσ ὑπῆρξαν, ὡς γνωστόν, οἱ πρῶτοι σύμμαχοι καὶ βοηθοὶ αὐτοῦ ἀκολουθήσαντες τοῦτον μέχρι τοῦ βάθου τῆς Ἀσίας, ὅπου ὠδήγει αὐτὸν ἡ ἔνθεοσ ἑλληνικὴ αὐτοῦ δέμη. Ἀλλὰ καὶ βραδύτερον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς λαμπροτέρας ἀκμῆσ τοῦ συνόλου τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, ἐννοῶ τῆς Βυζαντινῆσ Αὐτοκρατορίας, οἱ δεσμοὶ μετὰ τὴν Κύπρου καὶ Ἑλληνικῆσ Μακεδονίας ἐσυνεχίσθησαν νὰ ὑφίστανται ἀρραγεῖς καὶ ἀνεπτύχθησαν ἰδίᾳ ἐν τῇ βυζαντινῇ τέχνῃ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς νήσου, ἧτις φέρει ἐν πολλοῖς ἔκδηλον τὴν μακεδονικὴν σφραγίδα.

Σήμερον σύμψας ὁ ἑλληνικὸς κόσμος ἀποβλέπει πρὸς τὰς δύο ταύτας περιοχὰς αὐτοῦ πρὸς βορρᾶν καὶ νότον οὐχὶ μόνον ὡς πρὸς τὰ ἀκεραῖα σημεῖα τῆς ἑλληνικῆσ ζωῆσ, τὰ διατηροῦντα τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν γνησίαν καὶ ἀκαίριφνῃ, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀποτελοῦντα τοὺς δύο πνεύμονας, δι' ὧν ἀναπνέει καὶ ζῆ ὁ ἑλληνικὸς κορμός. Ἀντισταίχως καὶ ἡμεῖς οἱ ἐν Κύπρῳ θεωροῦμεν ἑαυτοὺς παρὰ τὴν ἕλληνισιν τῆσ κρατικῆσ ἐνέσεωσ ὡς τμήμα ἀναπόσπαστον τοῦ ἑλληνικοῦ συνόλου.

Ἐχοντες πλήρη συνείσθησιν τῶν εἰθυνῶν ἡμῶν ἐναντι τῆσ Ἑλληνικῆσ ἱστορίας καὶ τοῦ ὅλου ἔθνους θὰ ἐξακολουθήσωμεν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἡμῶν προσανατολισμοὺς προσβλέποντες,

παρά τὰς δοθείσας ἢ, ἵνα καλύτερον εἶπω, ἐπιβληθείσας προσφωνιάς πολιτικᾶς λύσεις, πρὸς τὴν Ἀρόπολιν, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ ἑλληνικὴ Μακεδονία προσέβλεπε πρὸς αὐτὴν μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς διὰ λαμπρῶν καὶ ἡρωϊκῶν ἀγώνων ἀπελευθερώσεως αὐτῆς.

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι, ὡς ὁ Ἅγιος Δημήτριος, ὁ προστάτης τῆς περικλοῦς πόλεως τῶν Θεσσαλονικῶν, ἐπροστάτευσεν τὴν πόλιν καὶ τροπαιοῦχος παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τὰς ἑλληνικὰς κρατικὰς ἀγκάλας, οὕτω καὶ ἡ ἄπειρος σειρὰ τῶν Κυπρίων ἁγίων καὶ ἡ προστάτις τῆς νήσου Παναγία θὰ προστατεύσῃ τὴν Κύπρον ἀπὸ πάσης ξένης ἐπιβουλῆς καὶ θὰ ὀδηγήσῃ αὐτὴν εἰς τὸν εὐδαίμονα ἔθνον ἡμῶν λιμένα.

Κύριε Πρύταμι, Κύριοι Συγκλητικοί,

Ἀπὸ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κοινοτικῆς Συνελεύσεως ἢ Βουλῆς Κύπρου, τῆς ἐκπροσωπούσης τὸν ἑλληνικὸν κυπριακὸν λαὸν εἰς τὸ πνευματικὰ, ἐκπαιδευτικὰ καὶ τὰ ἐν γένει πολιτιστικὰ ζητήματα καὶ ὑπευθύνως ταῦτα διαχειριζομένης, ἀπευθύνω πρὸς ὑμᾶς θεομωτάτας εὐχαριστίας, διότι εὐηρεστήθητε παρὰ τὰ πολλαπλὰ ἡμῶν καθήκοντα νὰ ἀποδεχθῆτε τὴν πρόσκλησιν ἡμῶν καὶ εὐρισκόμενοι μεταξὺ μας νὰ μεταφέρητε πρὸς ἡμᾶς οὐχὶ μόνον τὴν πνευματικὴν πνοήν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔθνον παλμὸν τῆς σφιζούσης ἀπὸ ἡρωϊσμῶν καὶ ὀργῆς πρὸς πρόοδον ἑλληνικῆς Μακεδονίας. Παρακαλῶ νὰ εὐαρεστηθῆτε καὶ μεταφέρητε ἀντιστόχως πρὸς τὸν λαὸν τῆς ἑλληνικωτάτης ταύτης περιοχῆς τὸν ἔθνον ἡμῶν χαιρετισμὸν ὡς καὶ πρὸς τὸν ἐπιστημονικὸν καὶ πνευματικὸν κόσμον αὐτῆς τὴν ἀμέριστον ἐκτίμησιν καὶ τὸν θαυμασμὸν μας.

Τὸν χαιρετισμὸν τοῦτον, παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε ἀναγεγραμμένον ἐπὶ μεμβράνης μετὰ τοῦ προσφερομένου μικροῦ δώρου ἐκ Κυπρίας γῆς ἀγγείου, ὡς σύμβολον τοῦ ἀρραγοῦς δεσμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου τῆς Κύπρου πρὸς τὴν μητέρα Ἑλλάδα καὶ τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον αὐτῆς, ἰδιαίτερος δὲ τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον τῆς Βορείου Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τοσοῦτον ἐπαξίως ἐκπροσωπεύετε.

**ΥΠΟΔΟΧΗ ΣΥΓΚΛΗΤΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Προσφώνησις ὑπὸ τοῦ κ. Φρ. Π. Βράχα,
Διευθυντοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Κύπρου.

Στὴ σημερινὴ ἑλληνικὴ χαρὰ, ποὺ λαμπρύνει ἡ παρουσία τῆς Πανεπιστημιακῆς Θεωρίας τοῦ ἀκριβοῦς ἑλληνικοῦ Βορῆ, ταπεινὰ προσκομίζει τὴ συγκάνησιν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς καὶ ἡ Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Κύπρου. Θεμελιωμένη ἀπάνω στὶς πρόσφατες θυσίας τοῦ μεγάλου Ἀγῶνα, ἐπωμισμένη τὸ καιρὸ ἐθνικὸ χρέος τῆς στέρεως κατάρτισης τῶν δασκάλων τοῦ τόπου καὶ μὲ ἔντονη τὴ συναισθησὴ τῶν δύσκολων εὐθυνῶν τῆς ἐναντι τῆς ἀνειρήνευτης πάλης γιὰ

ἐπιβίωσιν, προκοπὴ καὶ δικαιοσύνη τοῦ Κυπριακοῦ ἑλληνισμοῦ, νιώθει μέσα τῆς τὴν ἀλήθεια τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονικῆς σὰν τὸν πῶ ἀξιοκάνονα παιδευτικῆς ἀποστολῆς. Τὸ ἐλεύθερο καὶ ἀρχοντικὸ πνεῦμα του, οἱ πρωτοποριακῆς ἐπιστημονικῆς του πραγματοποιήσεις καὶ ἡ φωτισμένη γενικὰ περὶ τοῦ στήν ὑπόθεσιν τοῦ Πολιτισμοῦ τὸ ἔχουν καταστήσει γιὰ ὅλους ἡμᾶς ἐδῶ μοναδικὸν σύμβολο τῆς ἀρετῆς τῆς Φιλῆς. Γιατί, ἡ πρόοδος ποὺ οἰκοδομεῖ δὲν ἔχει περιορισμένον τοπικὸ χαρακτήρα· μέσα στὸ πολυδύναμο ἔργο του πάλαι παρθενικὴ καὶ ὀλοξώνταν ἡ καρδιὰ ὀλοκλήρου τοῦ Νεοελληνισμοῦ. Καὶ μὲ τὴ ζεστασιά τῆς ἀκτινοβολίας του ὀλοένα καὶ περισσότερο ἀτσάλωνει τὴν πίστη σ' αὐτὸ ποὺ εἴμαστε καὶ γινόμεμας, καὶ διαρκῶς καὶ πῶ ἀνένδοτη καὶ ὠραία ἀπλῆζει τὴ θέλησιν γιὰ ὅ,τι ἀναμοχλεύει τὸ ἄνευρον γιὰ ἕνα αἰθριώτερον ἔθνον καὶ ἀνθρώπινον Ἄγγιον.

Μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἡ Μακεδονία ὑψώνεται σὰν τὸ σημαντικώτερον ὄροσημο τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, ἔτσι καὶ τὸ Πανεπιστήμιόν της πυργώνεται σὲν ἡ ἀποφασιστικώτερη ἐπαλξὴ τῆς Παιδείας μας. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀπάνω ξεδιπλώνεται ὀραμαλέα ἡ πνοὴ τοῦ ἀπροσκύνητου ἔθνους τῶν Ἑλλήνων, ποὺ ἀπὸ τῆς αὐγῆς τῆς ἱστορίας του, «μὲ τὸ σπαθὶ ἢ τὴ λύρα», εἶναι τεταγμένον νὰ ζῆ καὶ νὰ δημιουργῆ.

Κύριε Πρύταμι, Κύριοι Συγκλητικοί,

Ἡ Κύπρος, μὲ τὴ μοῖρα τοῦ πορτοφύλακα τῆς Ρωμοσύνης στὴν ἐσχάτη αὐτῆς τῆς Μεσογείου, ἀπεκδέχεται τὴ ζωογόνον πνοὴ τῆς σημερινῆς Μακεδονίας μὲ τὴν ἴδια ὀρθάνοιχτην ψυχὴ ποὺ στὰ χρόνια τὰ παλιὰ ἀγκάλιασε τὴν ἑθνικὴ τῆς σταυροφορία καὶ ποὺ μὲ τὸ λόγο τοῦ Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως ἔδωσε μορφὴ στὸ καινούργιον πνεῦμα ποὺ ὁ Ἀλέξανδρος ἔσπειρε στὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης — μὲ τὸ ἴδιο ἀκριβῶς πάθος ποὺ τὴ συγκλόνισε στοὺς νεώτερος ἀπελευθερωτικῶς ἀγῶνας τοῦ ἔθνους.

Ἀπὸ μέρους τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας καὶ τῶν αἰριανῶν δασκάλων τῆς Μεγαλόνησου παρέχουμεν, τὴν ἐπίσημη τούτη ὠρα, τὴ διαβεβαίωση ὅτι τὴ δικὴ σας Σημαία θὰ τὴν κρατήσωμε καὶ μεῖς ἀλύγιστη στὴν κορφή τῶν συνειδησῶν μας, καὶ ὅτι ἀπὸ πάντα δὲν ζοῦμε καὶ δὲν ἀναπνέομε παρὰ μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Μ' αὐτὸ τὸ ὄραμα, ποὺ εἶναι γιὰ μᾶς περὶφρανο χρέος πνευματικῆς ἄθλησης καὶ ἑθνικῆς ἐργασίας, σὰς ἀπευθύνουμεν καὶ τὸν πῶ ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης μας καὶ τοῦ βαθύτατον σεβασμοῦ μας.

**ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ
ΤΟ ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ κ. Φρ.
ΠΕΤΡΙΔΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΙΝ ΤΩΝ
ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΧΟΛΗΝ
ΤΗΝ 24.4.1963**

Τὸ Παγκύπριον Γυμνάσιον αἰσθάνεται πραγματικὴν χαρὰν διὰ τὴν ἐν Κύπρῳ παρουσίαν τῆς Συγκλήτου τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλο-

νικής υπό την ηγεσίαν του πριτάνεως αὐτοῦ. Ἰδιαίτεροι ἰσχυροὶ δεσμοὶ μεταξὺ τοῦ Πανεπιστημίου τούτου καὶ τοῦ ἡμετέρου σχολείου καθιστοῦσι τὴν χαρὰν ταύτην ἀδελφικὴν ἀγαλλίασιν, διότι τὸ πνευματικὸν κέντρον τῆς Βορείου Ἑλλάδος εἶναι ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ὁ μέγας εὐεργέτης τῆς ἑκατονταετηρητικῆς ταύτης σχολῆς τοῦ ἐθνομάρτυρος Κυπριανοῦ καὶ ἀπὸ δεκάδων ἐτῶν ἡ πνευματικὴ τροφὸς ἑκατοντάδων ἀποφοίτων ταύτης.

Ἄλλ' ἡ παρουσία τῶν κ. συγκλητικῶν μεταξὺ ἡμῶν ἐνέχει σημασίαν πολὺ μεγαλυτέραν ἀπλῆς ἐπισκέψεως καὶ ἀδελφικῆς συναντήσεως.

Ἡ πολυμήνης Θεσσαλονίκῃ καὶ ἡ περὶ αὐτὴν ἑλληνικὴ περιοχὴ ὑπῆρξεν ἡ βᾶσις ἐξομνήσεως ῥωμαλέου ἐθνικοῦ πνεύματος ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον, φραγμὸς ἀκλόνητος ἐπὶ χιλιετηρίδα σχεδὸν κατὰ τοῦ ἀπειλητικοῦ βορρᾶ, προστατεύσας ἀποτελεσματικῶς τὴν ἐλευθερίαν τῆς κυρίως Ἑλλάδος, κιβωτὸς ἐθνικῆ καὶ σωτήριος ἐπὶ αἰῶνας κατὰ τὴν δουλείαν, ὄνειρον τῶν Πανελλήνων μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς τὸ 1912, μαχητὴς ἔκτοτε ἀκατάβλητος κατὰ τῆς δουλείας, ἐργαστήριον προόδου καὶ συνεχοῦς ἀναδημιουργίας, φάρος πνευματικὸς καὶ κανὴν καὶ νέον τοῦ ἑλληνικοῦ.

Τοῦ πνεύματος τούτου φορεῖς καὶ ἐξ Ἑλλάδος σεβαστοὶ θεοροὶ ἀφίκντο εἰς γῆν ἑλληνικὴν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν τοῦ πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ἐν τῷ προσώπῳ ἡμῶν, σεβαστοὶ συγκλητικοί, τὸ σχολεῖον τοῦτο ὑποδέχεται ἐν πνευματικῇ εὐφροσύνῃ τὴν στοργὴν τῆς μητρὸς πατρίδος καὶ τὸ μέγα ἐνδιαφέρον αὐτῆς ὑπὲρ τῆς Κύπρου, καὶ χαιρετίζει ἡμᾶς ἀδελφικῶς. Αἰσθανόμεθα βαθύτατα τὸ δι' ἡμῶν ἀποστελλόμενον πολυσήμαντον μήνημα τοῦ ἑλληνικοῦ βορρᾶ πρὸς τὸν ἑλληνικὸν νότον καὶ ἐνισχυόμεθα τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ὀλοκληρώσωμεν τοὺς τρισχιλιεῖς πνευματικὸς καὶ πολιτιστικὸς δεσμοὺς ἡλείρου καὶ νήσου δι' ἐνώσεως πολιτικῆς, ἥτις μόνῃ αὐτῇ ἱκανοποιεῖ τὸ ἐθνικὸν αἷμα τοῦ ἑλληνικοῦ.

Ἄδελφοί, καλῶς ἤλθετε εἰς γῆν ἑλληνικὴν.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΛΑΜΑ

Εἰσαγωγικὴ Ὁμιλία τοῦ Ἀ. Περνάρη στῆ συγκέντρωση τῆς «Ἐθνικῆς Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου» γιὰ τὰ δεκάχρονα ἀπὸ τὸ θάνατον τοῦ Παλαμά.

Ἡ Ἐθνικὴ Ἐταιρεία Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου ἀποφάσισε νὰ τιμῆσθαι στῆ σημερινῇ τῆς συγκέντρωσι τῆς δυὸ Ἐθνικῆς μας ἑορτῆς, τῆς 25ης Μαρτίου καὶ τῆς 1ης Ἀπριλίου, καὶ μέσῃ στὰ πλαίσια τῶν ἑορτῶν αὐτῶν τοποθετήσῃ καὶ τὸ μνημόσυνον τοῦ Ἐθνικοῦ ποιητῆ Κωστῆ Παλαμά.

Τόσο ἡ 25η Μαρτίου ὅσο καὶ ἡ 1η Ἀπριλίου δὲν εἶναι μῆνες μονάχα εἶναι βιώματα ἐθνικά, πῶς, ἐκινώντας ἀπὸ παλαιότατα χρόνια κ' ἔχοντες ἔρεισμα τὴν παράδοσιν, θρήνημα τὴν τέλει αἰς ἔξαρσὴν τοὺς στῆν ἐθνεγεσίᾳ τοῦ 21 γιὰ τὸ σὺν-

ολο τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ στῆν ἐπανάστασιν τῆς Εὐόκα, γιὰ τὴ μικρὴ αὐτῆ ἀκραία Ἑλλάδα, πῶς λέγεται Κύπρος. Κ' εἶναι βιώματα, πάνω ἀπὸ κάθε ἄλλο πνευματικά. Εἶναι λαοί, πῶς τὴν ἔνοιον «ἐλευθερία» τὴν τοποθετοῦν στὸ πολιτικὸν πεδίον, ἀρκούμενοι νὰ κάνουν ἐλευθερὴν χρῆσιν τῆς ψήφου τοὺς στῆν ἐκλογῇ τῶν Κυβερνησέων τοὺς εἶναι λαοὶ πῶς τὴν τοποθετοῦν στὸ κοινωνικὸν πεδίον ἀρκούμενοι νὰ ζοῦν ἀίματαξὺ τοὺς μὲ ἰσότητα καὶ ἀδελφοσύνη, γιὰ τοὺς Ἑλληνες ὅμως ἡ ἐλευθερία εἶναι αἷμα πνευματικὸ ἀπαιτοῦν νὰ ζοῦν, νὰ σκέφτονται, νὰ μιλοῦν καὶ νὰ ἐνεργοῦν ἐλευθερὰ καὶ ἀνεπ' ῥέαστα ἀπὸ κάθε ξενικὴ ἐπέμβαση καὶ ἀπὸ κάθε συμβάσιον, σύμφωνον μόνον μὲ ὅ,τι τοὺς ἐπιτάσσει ἡ Συνείδησις, ἰδιαίτερα ἡ Ἐθνικὴ. Δὲν ἀνέχονται ἄλλους περιορισμοὺς ἀπὸ ἐκείνους τοῦ αὐτῆ τοὺς ἐπιβάλλει καὶ δεχονται μὴ μόνον ἀνάχα τυραννία, τὴν ἐθνικὴ ἀνάχα.

Οἱ Ἑλληνες εἶναι ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴ βαρεῖα ἐθνικὴ κληρονομία τοῦ ἐλεύθερου πνεύματος καὶ γνωρίζουν ὅτι ἵσπετε δεῖν εἶναι πῶς ἐπικίνδυνον γιὰ τὴ φυλετικὴ τοὺς ὑπόστασι ἀπ' τὴν ἀπεμπόλησιν αὐτῆς τῆς κληρονομίας. Ἀπ' αὐτὴ τὴ γνώση πηγάζει ἡ ἀποφασιστικότητις, πῶς διακρίνει τοὺς ἀγῶνας τοὺς σ' αὐτὴν ὀφείλεται πάντα κ' ἡ νίκη αὐτῆ καταβάλλει τὴν ὀλικὴν δύναμιν πανίσχυρων ἀντιπάλων.

Τὰ 400 χρόνια τῆς σκλαβιάς κυφοροῦσαν τὴν πλήρη ἀνασυνειδητοποίησιν αὐτοῦ τοῦ γεγονότος καὶ γέννησαν τὸ ἄθῆνατον 21. Στρατηγοὶ ἐξετελείσθησαν τότες ἀπὸ κἀκὴ φράχτις, σάν τὸ Μεσολόγγι καὶ τὴ Γραβιά, καὶ ναύαρχοι γελοιοποιήθησαν ἀπ' τῆς σαθρῆς ψαρδοβαρκῆς τῶν μωρλοτιέρηδων μὲ τὰ θυμὰ στήθια, μέσῃ στὰ ὅποια ὅμως ζοῦσε ψυχὴ πλούσια ντυμένη μὲ θεϊκὸ φῶς. Εἶναι ἡ πνευματικὴ ἐλευθερία ἐκείνη, πούδωσε στοὺς σκλάβους τὴ ψυχικὴ ῥώμην καὶ τὴν ἀσταλένια θέλησιν ν' ἀγῶνιστοῦν καὶ νὰ νικήσουν.

Ἡ Κύπρος μας εἶναι ἀξέχῃριστον τμήμα τῆς αἰώνιας Ἑλλάδος κ' ἡ ψυχὴ τῆς εἶναι τμήμα τῆς Ἐθνικῆς ψυχῆς. Τὴν ἴδια βαρεῖα κληρονομία τῶν χιλιετηρίδων τοῦ πολιτισμοῦ μεταφέρουμε κ' οἱ Κύπριοι ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ, γιὰ νὰ καὶ μετέχουν πάντα σὲ κάθε εἰρηνικὸ ἢ πολεμικὸ ἀγῶνα τοῦ ἔθνους. Καὶ τῶν Κυπρίων ὁ πολιτισμὸς εἶναι γέννημα τῆς ἴδιας πνευματικῆς ἐλευθερίας, πῶς τὴν διατήρησαν ὅσο κ' ἂν ὑποχρεώθησαν γιὰ αἰῶνες νὰ δουλέωον σὲ ξένους κατακτητῆς. Γιὰ νὰ διαλάψῃ αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς, πῶς ἀνιστοσάμενη τοῦ ἠθικοῦ νόμου, τῆς ἀνθρωπιᾶς καὶ τῆς ἀλήθειας, ἐσεπλάθηκε πρὶν ὀκτὼ ἀκριβῶς χρόνια, νᾶνος αὐτῆ σὲ ὀλικὴ ἰσχύ, ἐνάντια σ' ἕνα πολιτικὸ καὶ στρατιωτικὸ γίγαντα, τὴ Μεγάλῃ Βρετανία, καὶ τὰ λίγα παλλοκλήσαμεν τῆς Εὐόκα, μὲ τὸ ἀπαράμιλλο μεγαλεῖο τῆς ψυχικῆς τοὺς ἀρετῆς, πέτυχαν τὸ βαθμὰ νὰ κάμψουν τὸν γίγαντα.

Τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἐθνικῆς πνευματικῆς καὶ Κυπριακῆς ἀνεξαρτησίας ἀποτελοῦν γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τοὺς μετῆρχομένους ἐθνικὴ ἐπιταγή. Μᾶς προτάσσουν νὰ ἐξακολουθήσωμε νὰ θεραπεύσωμε τὴν πνευματικὴ ἐλευθερία γιὰ νὰ ὀλοκληρώσωμε τὴ νίκη τοῦ ἠθικοῦ νόμου.

Κατ' ἐξοχὴν δέκτης τοῦ Ἐθνικοῦ αἰτήματος τῆς ἐλευθερίας ἔγινε ὁ ποιητῆς Κωστῆς Παλαμάς τὸ ὕμνησε, τὸ διαλάλησε καὶ διαπαιδαγώγησε μ' αὐτὸ τῆς καινούργιας Ἑλληνικῆς γενιῆς, γιὰ νὰ καὶ ἀξίξει νὰ τιμᾶ τὸ Πανελλήνιον τὴ μῆμιν του. Μᾶς ἐμεῖς οἱ Κύπριοι διπλὰ ὀφείλομε νὰ τὸν τιμοῦμε, γιὰ τὴν εἶναι ὁ ποιητῆς, πῶς ἐκείσε τὸ νῆσι μας βαθιὰ μέσῃ του, ἔνοιωσε τοὺς παλμοὺς τῆς καρδιάς του καὶ τοὺς ἔκανε τραγοῦδι διὰ πῶς τῆς ἐμμονῆς μας στὸ αἷμα τῆς ἐλευθερίας κ' ἔκρουσε

στη λύρα του τὸν ὑπέροχο χαιρετισμὸ καὶ τὴν ὑπέροχη διακήρυξη:

Στὴν Κύπρο τὴν ἀέρινη, στὴ Μακαρία τῆ γῆ,
στ' ὠραίο πολὺπαθο κορμί, ἡ ἀγνή ψυχὴ δὲν
ἔσβησε.

Καὶ ζῆ, καὶ ζῆ, καὶ ζῆ.

Ἡ δις Ἀφροδίτῃ Τσαγγαρίδου διάβασε τὸ παρκατώ ποίημα τοῦ κ. Ἀ. Περνάρη. Ὁ κ. Φρ. Π. Βράχας μίλησε γενικὰ γιὰ τὸν Παλαμά.

ΣΤΟΝ ΠΑΛΑΜΑ

Δάσκαλος τῶν γενιῶν πού ζήσανε
καὶ τῶν γενιῶν πού θάρθουνε Προφήτης,
μὲ τῆς Πατρίδας τὴν καρδιά ἀντρειώθηκε,
γυγάνταψε μαζί μὲ τὴ ψυχὴ τῆς.

Φῶς καὶ φωτιά ὁ τρανὸς ὁ λόγος Του
κύρωνα τὴν Ἰδέα τῆ Μεγάλη
ἢ ἀντάραζε ὀλωνῶν τὰ στήθια, ὀψώνοντας
σὲ νέους βωμούς ἀρχαῖες δόξες καὶ κάλλη.

Σ τὸ καταλόγιασμα ὕστερα ἀπιθάνοντας
φιλι δροσιάς στὰ χεῖλη τὰ φρυμένα,
Γαυνώτικα, Σμυρνιώτικα, Πολιτικά
τραγουδία ἀναθυμῶταν περασμένα,

καὶ στὸ κεντρὶ κοντάστὸ μέλι ἀπόθετε
σὰ μέλισσα, καὶ γλύκαιναν οἱ πόνοι
καὶ τρίλιες ἐρωτικῆς τιτίβιζε
—ἀγρόδι σὲ μυρτιάς ἀσθίνο κλώνι.

Τὸν Ποιητὴ, τὸ Στοχαστὴ, τὸ Γίγαντα
πού τοῦ Ἀπόλλωνα ἔκρουσε ἄξια τὴ λύρα
χτύπησε κ' ἔριψε ἀπνοον ἀπάνθρωπα
ἢ ἀπ' ὄλες πῶ φριχτὴ καὶ ἀπαίσια Μοῖρα.

Μὰ ὁ Στοχασμός, ἡ Ἰδέα, ἡ Πόηση
κ' ἡ Ἀνθρωπιά δὲν εἶναι νὰ πεθαίνουν
γίνονται ἀείφροες πηγές πού πλάθουε
νέους λαοὺς καὶ κόσμους ἀνασταίνουν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΓΙΑ ΤΟ ΛΙΠΕΡΤΗ

Ὁ δρ Κ. Σπυριδάκης μᾶς παρεχώρησε μὲ τὴν
ἀξία τοῦ ἐπιστολογράφου τὴν παρκατώ ἐπιστο-
λή, γιὰ τὴν «Πνευματικὴ Κύπρος». Τὸν εὐχαριστοῦμε.

Ἐντιμον Πρόεδρον
τῆς Κοινοτικῆς Συνελεύσεως
Κον Κον Κ. Σπυριδάκιν,
Λευκωσίαν.

Ἐντιμε κύριε,

Ὁ κότωθεν εὐσεβῶστατος ὑποφαινόμενος Γιάννης
Κτωρίδης ἐκ Βάσης (Κοιλανίου) νῦν δὲ κάτοικος
Βουνὶ Λεμεσοῦ ἀνέγνωσα εἰς τὸν Τύπον μετὰ
μεγάλῃς μου χαρᾶς καὶ ἀπομικῆς συνάμα ἀνακου-
φίσεως, ὅτι τὴν 21 τρέχοντος θά γίνουε στὴν Λευ-
κωσίαν τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς Προτομῆς τοῦ
Μεγάλου μας Ποιητοῦ Δ. Λιπέρτη. Ὁ Ποιητὴς
πέραν τῶν 20 ἐτῶν περνοῦσε τὰς θερινὰς του δια-
κοπὰς στὴν Βάσαν καὶ κατὰ καλὴν μου τύχην μὲ
ἔτιμα διὰ τῆς φιλίας του μάρτυρές μοι πρὸς τοῦ-
το οἱ ἀδελφοὶ Μοδινοί, ὁ κ. Φώτης πού ἐργάζεται
ἀπὸ μακροῦ στὸ Καπνεργοστάσιον Διανέλλου Βερ-
γοπούλου Λευκωσίας καὶ ὁ Μιχαλάκης πού ἐργά-
ζεται στὸ Γραφεῖον αὐτοκινήτων Μερσεντές καθὼς
καὶ ὅλοι οἱ ἐνῆλικες Βασιλάδες. Ἐκαμὰ συντρο-
φίαν τοῦ Ποιητοῦ στοὺς περιπάτους του καὶ τὴν
νύκτα στὸ σπῆτι του καὶ γνωρίζω πολλὰ ἀνέκδοτα
ποιήματα καὶ διηγήματα αὐτοῦ ἀγνωστα στὸ κοινόν.

Τὸ ποίημα «Τὰ μαῦρα μάτια» τὸ ἐνεπνεύσθη
στὴν Βάσαν καθήμενος πλησίον μιᾶς μεγάλης δά-
φνης τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἁγ. Γεωργίου πού
ἔρρισκεται πολὺ πλησίον τοῦ χωριοῦ ἀπὸ τὸ μέρος
αὐτὸ ἀρχίζει ἕνας ἀνηφορικὸς δρόμος ¼ τοῦ Ἁγ-
γλικοῦ μιλιοῦ ὁ δρόμος τῆς λεγομένης «ἀμμου-
διάς». Καθήμενος λοιπὸν παρὰ τὴν δάφνην εἶδε νὰ
κατεβαίνῃ ἀπὸ τὸν δρόμον αὐτὸν μιὰ κόρη μὲ τὴν
μητέρα της «ἠραία εὐειδῆς καὶ περικαλλῆς» κατὰ
τὸν Ποιητὴν, μὲ καλὰθια μὲ σταφύλια πού ἔμαζε-
ψαν ἀπὸ τὰ ἀμπέλια των, ὅταν δὲ ἐπλησίασαν τὸν
Ποιητὴν ἀφ' οὗ ἐχαίρετσαν τοῦ προσέφεραν
σταφύλια. Εἰς ἀνταπόδισιν τοῦ χαιρετισμοῦ τῆς
18 ἐτιδος κόρης ὁ Ποιητὴς ἀπήντησε: «Ἔλα κορὸ
νὰ δοῦμεν τὰ μαῦρα σου τ' ἀμμάτια» καὶ τὴν ἐ-
κράτησε μέχρις ὅτου ἐτελείωσε τὸν πρώτον στίχον
καὶ ἀπὸ τότε ὁ ἀνηφορικὸς αὐτὸς δρόμος ἔγινεν
γιὰ ὅλα τὰ μετέπειτα χρόνια ὁ πρωτῆνος περιπάτος
τοῦ Ποιητοῦ τὸν ὁποῖον ἀνήρχετο τροχάδην σχεδόν
καὶ ἐπέστρεφε μετὰ τὸ ἴδιο θῆμα χωρὶς νὰ σταμα-
τήσῃ ποθενὰ πρὸς μόνον στὸ σπῆτι του. Ὅταν
γιὰ πρώτην φοράν τὸν συνήντησα στὸν δρόμον αὐ-
τὸν καὶ ὑποχρεώθηκα νὰ τὸν τρέχω κατὰ πόδας
τὸν ἠρώτησα γιὰ πού πηγαίνει, μὴ ἀπῆντησε:

«Πάω τζεῖε πὰς τὴν Ἀμμουδιάν, πούν' τὰ
σταφύλια μαῦρα
πέρικ' ἐν τζεῖε πάνω τζεῖε τζεῖα δὴ τὰ μμόδια
τῆς τὰ μαῦρα».

Ὁ Ποιητὴς καὶ νεκρὸς προσέφερε μεγάλως ὑπε-
ρραῖας εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τῆς
Ε.Ο.Κ.Α. ἀγνώστου στοὺς πολλοὺς μέχρι σήμε-
ρον. Δύο ἀντίγραφα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑθνικοῦ Ὑ-
μνου στὴν Γαλλικὴν ὑπὸ τοῦ Γουσταίου Λαφφὸν ἀν-
τίγραφα ἀπὸ αὐτόγραφον τοῦ Ποιητοῦ, ἐδόθησαν
στοὺς στρατιωτικῶν Γάλλους στρατιώτας
τὸ 1957 στὸ Ἀκρωτήρι γιὰ νὰ μᾶ: δάσουν ὄπλα
γιὰ τὸν ἀγῶνα ἔχουε στὴν διάθεσίν σας, Ἐντιμε
Κύριε, τὸ χειρόγραφον αὐτὸ τοῦ Ποιητοῦ γιὰ νὰ
πάρετε φωτοτυπίες. Ὁ ἐνεργὸς ὅμως αὐτῆς τῆς
ὑποθέσεως δὲν ἐπιθυμῆι οὔτε τιμὰς οὔτε δόξας
καὶ θέλει νὰ παραμείνῃ ἀγνωστός, τὸ θεωρεῖ δὲ
ἄρκετόν ὅτι προσέφερε μίαν μικράν, μίαν ἔλαχι-
στην ὑπηρεσίαν στὴν Πατρίδα.

Εἶμαι λοιπὸν εἰς τὴν διάθεσίν σας, Ἐντιμε Κύ-
ριε, γιὰ πάρα πολλὰ διηγήματα, καθὼς καὶ ποιή-
ματα τοῦ Δ. Λιπέρτη παντελῶς ἀγνωστα στοὺς
πολλοὺς. Ἐλάχιστοι εἶναι οἱ γινώστα στοὺς ὁ-
ποίους τὰ ἔχω διηγήθῃ. Σὲ πρῶτον κατὰ λόγον,
Ἐντιμε Κύριε, ὅπως μοῦ ἐπιτραπῆι νὰ παρευρεθῶ
στὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς Προτομῆς καὶ καταθέσω
στέφανον ἀπὸ τὴν δάφνην κάτω ἀπὸ τὴν ὁποῖαν
ἐνεπνέετο ὁ Ποιητὴς. Εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι «ἂν οἱ
ψυχῆς τῶν νεκρῶν ζοῖν κάπου», τότε ἀσφαλῶς ἡ
ψυχὴ τοῦ Δ. Λιπέρτη θ' ἀναγαλιάζῃ καὶ γιὰ τὸ
στέφανόν αὐτὸ πού κατατίθεται στὴν μνήμην του,
ἀπὸ τὴν δάφνην πού ἠγάπησε.

Διατελῶ μετὰ θεοφιλῶν σεβασμῶν ἐν ἀναμονῇ
ἀπαντήσεώς σας.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΤΩΡΙΔΗΣ

Βουνὶ 10.4.1963.

ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

Η ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΔΗΜ. ΛΙΠΕΡΤΗ

Μπορεῖ τὸ μάθημα μ' ὁ χαλκὸς δύσκολα νὰ
προσβάλλονται ἀπὸ τὸ Χρόνον μ' ἔτσι νὰ δια-
τηροῦν γιὰ καιροὺς πολλοὺς τὴ μνήμη γιὰ πρό-
σωπο ἢ πρόσωπα. Ἀλλὰ ἡ μεγαλύτερη μνήμη,
αὐτὴ πού πραγματικὰ δίνει μιὰ ἀθανασία, εἶναι

ό λόγος. Κι' από τὰ δύο εἶδη τού λόγου, ἐκείνο πού δημιουργεῖ, σταθμίζει, ἐπιρραεῖα κι' εἶναι ταυτοχρόνως ἕνα ἀξιοπρόσθετο μέτρο εἶναι ὁ προφορικός λόγος, «ἡ λαϊκή φήμη».

Ὁ «Ἑλληνικός Πνευματικός Ὅμιλος Κύπρου» ἔστησε στό Δημοτ. Κῆπο κοντά στή Χρυσολιωνίτισσα, τήν χάλκινη προτομή τοῦ Δημήτρη Λιπέρη, πού φιλοτέχνησε ὁ κύριος γλύπτης κ. Ἀνδρέας Σαββίδης. Τὰ ἀποκαλυπτήρια ἔκαμε ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος καί Ἐθνάρχης κ.κ. Μακάριος καί προσφώνησε ὁ πρόεδρος τοῦ Ὁμίλου κ. Κ. Σπυριδάκης. Ἐγινε κατάθεση δάφνινων στεφάνων ἀπό τὰ πνευματικά σωματεία καί ὁμίλους. Ἐκπληρώθηκε ἕνα χρέος.

Κι' ὅμως τὸ μεγαλύτερο πνευματικό χρέος ἦταν ἡ σχολιασμένη ἀπό τὸν ΕΠΟΚ ἔκδοση, τὰ «Ἀπαντὰ τοῦ Δ. Λιπέρη», πού εἰτοίμασε με συνεργεῖο εἰδικῶν μελετητῶν. Δυστυχῶς ἡ σιωπή τῶν νομίμων κληρονόμων τοῦ ποιητῆ καί τελευταίως μὴ ἔκδοση τῶν «Ἀπάντων» του ἀπ' αὐτοὺς (εὐτυχῶς πού ἔγινε κι' αὐτὸ κι' ἄς εἶναι ἡ ἔκδοση μὴ συνήθης ἐμπορική καί ἀσχολιάστη στήν πραγματικότητα) ματαιώσανε ἕνα ἔργο ὀφειμένο στὸν ποιητῆ.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ ζητηθῆ μὴ ὑπεύθυνη νομική γνώμη κατὰ πόσον ὁ Ὅμιλος θὰ μποροῦσε νὰ προχωρήσει σὲ μὴ φιλολογική ἔκδοση τῶν «Ἀπάντων». Περάσανε πολλὰ χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ ποιητῆ καί νομίζω πὼς τὸ ἔργο του ἔγινε κτῆμα ὄλων μας. Ἐξάλλου ἡ διαθήκη του μιλά πὸς θᾶνα ὁ κύριος τοῦ πνευματικοῦ του ἔργου; Ἄν πραγματοποιήση τὴν ἔκδοση ὁ ΕΠΟΚ τότε πραγματικά θὰ ξεφλήση τὸ πνευματικό του χρέος πρὸς τὸν ποιητῆ.

Ἡ «λαϊκή φήμη» ἔδωσε πιά, καί πολλὴ δίκαια, τὴν ἀθανασία στὸν ποιητῆ. Ὁ λαὸς τῆς Κύπρου ξόφλησε τὸ χρέος του. Ἐμεῖς;

ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΡΙΚ

Εἴχαμε τὴν τύχη καί τὴν ἀτυχία νὰ παρακολούθησομε τὴν πολυκύμαντη ζωὴ τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Ἰδρύματος Κύπρου (ἢ ὅπως τὸ λέγανε οἱ Ἑγγλέσιοι C.B.C.). Ἡ ζωὴ του εἶναι λιγότερο χρονική. Κι' ὅμως στή λίγη τῆς διάρκειας ἔζησε διακυμάνσεις, δραματικές πολλὲς φορές. Ἀρχισε σάν ἕνα ἀθῶο ἀρνάκι πού καλοῦσε ὅποιους θέλανε νὰ συνεργαστοῦν. Σιγὰ σιγὰ ὑπερίσχυσε (σύμφωνα με τὸ ἀγγλικὸ σχέδιο) μὴ κάποια προτίμηση πρὸς τὸν ἀγγλικὸ πολιτισμὸ. Συνέχεια παρατηρήθηκε μὴ τάση φραγκολεβαντισμοῦ ὑποχρεωτικά γιατί ἀναμείχθηκε τὸ ἑλληνικό, τουρκικό, ἀγγλικό, φιλελεύθερο, κοσμοπολιτικὸ πνεῦμα, μὴ ἀνάμιξη πνὸ ἀποδίδει πάντοτε ἕνα φραγκολεβαντίτικο κι' ἐραφρόδιτο ἀποτέλεσμα. Ἀρχισε ὁ ἡρωϊκὸς ἀγὼνας τῆς ΕΟΚΑ. Πρὸς στιγμή τὸ Ἰδρυμα ἔγινε... χριστιανικό, φιλελεύθερο. Κι' ὕστερα ἔχυνε δηλητήριο ἐπιστρατεύοντας κάθε μέσον γιὰ νὰ... μὴ κατορθώση τίποτε: ἔγινε ἄλλως συχαμερό. Ἀκολούθησε μὴ ἀμείροπος περίοδος ὕστερα ἀ-

πὸ τὴν ἀπελευθέρωση. Τὸ ἴδρυμα παραπάει ὅπως παραπαίει ὅλα τὰ πνεύματα. Ἀρχισε σιγὰ-σιγὰ μὴ προσπάθεια ἀπαγκιστρώσεως ἀπὸ τὸ ἀποικιοκρατικὸ μαχητικὸ πνεῦμα τοῦ δηλητηρίου. Πῆρε τὸ λούστρο ἐνὸς ἀθῶου καί φιλελεύθερου κοσμοπολιτισμοῦ (ἴσως ὑποχρεωτικά ἀπὸ τὴν ἀδυναμία ν' ἀντιληφθῆ τὴ μὴ ἐκκαθαρισμένη ἀκόμη ἀτμόσφαιρα). Κι' ὕστερα συνεχίζοντας τὴν ἀπαγκίστρωση τράβηξε πρὸς μὴ ἀχρωμη οὐδετερότητα, μεταφέροντας σὲ ὅλα τὰ ζητήματα τὸ ἐπικίνδυνο γιὰ μᾶς πολιτικὸ πνεῦμα τῆς οὐδετερότητας.

Τελευταία πιά τὰ πράγματα ξεκαθάρισαν. Ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι ὀλοκάθαρη. Οἱ σκοποὶ καὶ οἱ στόχοι μας σαφεῖς. Ἡ Ἀθήνα εἶναι τὸ κέντρο μας, κομμάτι ἑλληνισμοῦ εἶμαστε, ἐπαρχία ἑλληνικοῦ κράτους. Τὸ πρόγραμμα τοῦ Ραδιοφωνικοῦ μας Σταθμοῦ πρέπει νὰ συμβαδίζει με τὸ ἑλλαδικό. Πολιτικός, ἐθνικός καί πνευματικός μας κόσμος εἶναι μόνον ὁ ἑλλαδικὸς με ὅλα τὰ καλὰ καί τὰ κακά του. Συμμαχίες καί φιλιές μας εἶναι μόνον ἐκεῖνες πού συνδέουν τὸν ἑλλαδικὸ μας κορμό.

Τὸ γενικὸ πρόγραμμα ἀπὸ πολλὴ καιρὸ πῆρε τὸν ἀρμόζοντα νεοελληνικὸ χαρακτήρα. Σὲ μερικὰ μάλιστα σημεῖα ξεπέρασε σὲ στόχο τὸ Ραδιοφωνικὸν Ἰδρυμα Ἀθηνῶν. Ὑστεροῦσε στὸν τομέα τῶν εἰδήσεων. Τὸ δελτίο εἰδήσεων σχεδὸν παρ' ὄλο πὸν ἔδειχνε βραδεία κίνηση ἀπαγκιστρώσεως ἐξακολουθοῦσε τὸν οὐδέτερό του χαρακτήρα. Σὲ ποιὸς λόγους ὀφειλετο δὲν ξέρω, μήτε θέλω νὰ μάθω. Μάλιστα ὁ οὐδέτερος αὐτὸς χαρακτήρας ἔβαζε τὰ πάντα σὲ ἴση μοίρα. Πιθανὸ σ' ἕνα ἐλεύθερο κράτος, ἀνεξάρτητο, ὀλοκληρωμένο, πὸν ξεπέρασε τὸ στάδιο τῶν ἐθνικῶν τὸν ἐπιδιώξων, ὁ οὐδέτερος αὐτὸς χαρακτήρας τῶν εἰδήσεων σὲ μὴ λουφασμένη ἐποχὴ νὰ εἶναι καί φυσικός καί σωστός. Σ' ἐμᾶς ὅμως ἐδῶ με τὰ ἄλλα προβλήματα, με τὶς ἀνολοκληρωτές ἐπιδιώξεις, με κάποιους ἐθνικούς κινδύνους, (ἔστω κι' ἂν αὐτοὶ ἔχουν θεωρητικὸν χαρακτήρα πρὸς τὸ παρὸν καί ἴσως καί γιὰ πάντα) αὐτὸς ὁ «εὐσεβής» οὐδέτερος χαρακτήρας εἶναι καί ἐνοχλητικός καί ἐπικίνδυνος.

Μὲ πολλὴ χαρὰ ἀντιληφθήκαμε πὸς τελευταίως καί τὸ δελτίον εἰδήσεων τοῦ ΡΙΚ ἀπὸ οὐδέτερο ἔγινε νεοελληνικό. Εἶναι πρὸς τιμὴ τῶν ὑπευθύνων αὐτῆ ἡ ἐπιθυμητὴ ἀπὸ ὅλα τὰ ὑγιῆ καί ζωντανὰ μαλακὰ ἀλλαγὴ. Νὰ συνταχίσομε τὸ καθεστὴ μας με τὸν ἑλλαδικὸν κόσμον. Νὰ μετέχομε σὶς χαρὲς καί τὶς ἀνησυχίες τοῦ ἑλλαδικοῦ κορμοῦ. Νὰ ζοῦμε τὸν νεοελληνισμὸ μας ὄχι ξεκομμένοι μὴ με ἐνεργὸ ρυθμὸ.

ΟΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΡΥΠΑΡΗ

Σ' ἕνα παλιὸ μου σχόλιο μιλῶντας γιὰ τὶς μεταφράσεις τοῦ Αἰσχύλου τὶς καμωμένες ἀπὸ τὸ Γρυπάρη σκεφτόμουν πὼς ἂν γινόταν μὴ γλωσσική προσαρμογὴ τους δοκιμαστικῶς μπορεῖ νὰ ἦταν ἐξυπηρετικὴ γιὰ τὸ σύγχρονο νεο-

ελληνικό αυτί. Ἀσφαλῶς μὰ νέα μετάφραση ἀπὸ ἕνα σημερινὸ γνώστη τῶν τωρινῶν ἀπαιτήσεων θ' ἀποτελοῦσε μὰ πῶς λογικὴ καὶ νόμιμη λύση γιὰ τὶς δυσκολίες.

Γιατὶ ὅμως νὰ μὴ γίνῃ κ' ἡ δοκιμὴ; Κι' ὁ μὸς στὸ μεταξὺ ἔγινε μὲ φοβερὴ ἀποτυχία.

Πληροφοροῦμαστε ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Θέατρο» (ἀρ. 1) πὼς ἔγιναν τέτοιες γλωσσικὲς προσαρμογὲς στὶς ἐλεύθερες ἀποδόσεις τοῦ Γρῦπάρη «Ἠλέκτρα» καὶ «Αἰάντας». Φτάσανε μάλιστα οἱ προσαρμογὲς αὐτὲς στὶς παραποιήσεις.

Ἀσφαλῶς δὲν ἐννοοῦσα τίς... παραποιήσεις μιλώντας γιὰ γλωσσικὲς προσαρμογὲς. Ἀλλὰ μὲ ὀριμότερη σκέψη ἀντικρίζοντας τὸ θέμα, νομίζω πὼς ὁ ἴδιος ὁ μεταφραστὴς ἀν ζοῦσε θάπρεπε νὰ δώσῃ μὰ ἐκσυγχρονισμένη μορφή στὴν ἀπόδοσή του. Αὐτὸ εἶναι καὶ τ' ὀρθό. Μὲ ποιὸν δικαίωμα νὰ ἐπέμβῃ ὁ ἄλφα ἢ ἡ βήτα σ' ἕνα πνευματικὸ ἔργο καὶ προπαντὸς ἔργο (ἔστω καὶ μετάφραση ἢ ἐλεύθερη ἀπόδοση) ὑψηλοῦ ἐπιπέδου; Ἄν ὁ διορθωτὴς ἢ προσαρμολογῆς στὸ γλωσσικὸ τομεᾶ ἀνήκει στοὺς δυνατοὺς καὶ ἄξιους τῆς πέννας καὶ τῆς φιλολογικῆς κατάρτισης, γιατί νὰ μὴ δοκιμάσῃ τὴ δύναμή του σὲ μὰ δική του μεταφραστικὴ ἐργασία;

ΕΚΣΚ ΚΑΙ ΟΘΑΚ

Εἶναι τὸ θέατρο ἡ ἀνώτερη πνευματικὴ ἐκδήλωση. Τὸ νὰ ἐπαναλαμβάνουμε τὴν κοινοτοπία αὐτὴ σημαίνει πὼς γιὰ μᾶς ἀκόμα τὸ θέατρο ἢ εἶναι εἶδος «ἀναξήτουμένο» ἢ δὲν ἀντιληφθήκαμε τὴ σημασία του.

Πιστεύω πὼς ἡ μόνη ὑγιὲς μορφή θεατρικοῦ ὀργανισμοῦ εἶναι γιὰ τὸν τόπο μας ἡ κοινοτική. (Δὲν ἔχουμε τίς δυνατότητες δημοτικοῦ θεάτρου καὶ εἶναι ἴσως ἐπικίνδυνος ὁ τύπος τοῦ κρατικοῦ θεάτρου μὲ τὶς ιδιόρρυθμες κρατικὲς συνθήκες μας). Μόνον ἕνας κοινοτικὸς ὀργανισμὸς, πὸν ἐλέγχεται πλήρως καὶ στὸ οἰκονομικὸ μέρος καὶ στὸ ρεπερτόριο καὶ στὶς ἄλλες του ἐκδηλώσεις, μπορεῖ ν' ἀναλάβῃ τὸ λειτουργημὰ τοῦ θεάτρου. Τὸ ξανατόνισα αὐτὸ κ' ἐπανέρχομαι μὲ μεγαλύτερη πίστη στὴν ἄποψή μου.

Αὐτὸ ὅμως δὲ σημαίνει πὼς θ' ἀφθεοῦν στὴν τύχη τους (πὸν εἶναι ὀδυνηρὴ πάντοτε) οἱ ἰδιωτικοὶ θεατρικοὶ ὀργανισμοί, πὸν δὲν εἶναι ἐπιχειρήσεις «θεατρῶν». Οἱ ὀργανισμοὶ κεφαλαιούχων ἄς κινηθοῦν μὲ ἄλλα ὑποργεία. Οἱ ἄλλοι ὀργανισμοὶ τῶν ρωμαντικῶν καὶ ἀφιλοκερδῶν ἀτόμων (ὅπως πιστεύω εἶναι καὶ ὁ ΟΘΑΚ), πρέπει νὰ ὑποστηριχτοῦν μὲ καλὴν ἐπιχορήγηση ἀπὸ τὴν ΕΚΣΚ. Ἡ ἐπιχορήγηση ὅμως αὐτὴ, ἢ ὄχι τυπικὴ ἀλλὰ οἰκονομικῶς οὐσιαστικὴ, θὰ δημιουργοῦσε καὶ κάποιες ὑποχρεώσεις στὸς θεατρικοὺς αὐτοὺς ὀργανισμούς.

Οἱ ὑποχρεώσεις πάλιν νὰ εἶναι οὐσιαστικὲς καὶ ὄχι τυπικὲς. Τὸ νὰ ὀρίσῃ ἢ ἐπιχορηγοῦσα ἀρχὴ ἕνα ἐκπρόσωπό της, πὸν δὲν θὰ λαμβάνωνται ὑπόψη οὐσιαστικά οἱ προτάσεις του, ἀλλὰ ἄπλως θὰ ἀκούωνται μὲ ἑλαφρὸ μείδιμα, νο-

μίζω πὼς βλάβη δημιουργεῖται. Ὁ ΟΘΑΚ π.χ. καὶ μὲ τίς λίγες ἐπιχορηγήσεις (μικρὲς γι' αὐτόν, ἱκανοποιητικὲς ἀν ὄχι μεγάλες γιὰ μᾶς) τί παρουσίασε στὶς μεγάλες ἐθνικὲς μας γιορτές; Ἡ μὲ τὴν εὐκαιρία κάποιων πνευματικῶν ἐκδηλώσεων; 28 Ὀκτωβρίου, 25 Μαρτίου, 1 Ἀπριλίου, Παγκόσμιον Μέγα Θεάτρον, Γιορτὲς Παλαμᾶ εἶναι σημαντικὲς εὐκαιρίες πὸν τὸ παρὸν τοῦ Ὄργανισμοῦ αὐτοῦ θὰ δικαιολογοῦσε τίς ἐπιχορηγήσεις, θὰ κέρδιζε φίλους καὶ ὑποστηρικτὲς καὶ θὰ ξέφευγε ἀπὸ τὰ τυπικὰ πλαίσια ἐνὸς στενοῦ ἐπαγγελματισμοῦ. Ἀσφαλῶς δὲν ζητῶ καταδίκη του. Ἐπισημαίνο ὅμως τὴν ἀδιαφορία του, τὴν ἔλλειψη ἐκτιμῆσεως ὀρισμένων πραγμάτων ἔξω ἀπὸ τίς... διοικητικὲς (τύπου χειρωνακτικοῦ) δραστηριότητές του, τὴν ἔλλειψη θετικῶν προοπτικῶν στὸ καλλιτεχνικὸ μέρος. Τὸ καθετὶ γίνεται σπασμοδικὰ, πνιχτικὰ κ' ἀφήνεται ἢ εὐθύνῃ στοὺς ὅμους ἄλλων, πὸν πολλὰς φορὲς παρεξηγοῦνται ἄδιστα.

Ἄν ἡ ΕΚΣΚ πραγματικὰ σχεδιάζει οὐσιαστικὴ ὑποστήριξη τοῦ θεάτρου ἀς ἰδρῶση τὸ κοινοτικὸ θέατρο. Ὅχι ὅμως νὰ ἐπωμίζεται κάποια βάρη ὀποιουδήποτε θεατρικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἐχει πόρους γιὰ νὰ ἐπιχορηγήσῃ κ' ἄλλες ὁμοιοειδῆς κινήσεις; Νὰ τίς δυναμώσῃ αὐτές. Ἀλλὰ τὸ δικὸ της θέατρο νὰ μὴν ἔχῃ παρελθόν. Μόνον παρὸν καὶ προπαντὸς φωτεινὸ μέλλον.

K. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Δημήτρῃ Δεμερτζῆ — Σπύρου Κοκκίνη: Τὸ Εἰκοσιένα στὴν Εὐβοία. Ἐκδόσεις Δεσμὸς, Χαλκίδα 1962. Σελ. 124+2 ἄ. ἀρ. + εἰκόνες ἐντὸς κειμένου + 1 χάρτης.

Θετικὴν ὑπηρεσία στὶς σπουδὲς γύρω ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση προσφέρουν οἱ δύο νέοι Εὐβοεῖς λόγιοι μὲ τὸ βιβλίον αὐτό, πὸν περιέχει: (α) Πρόλογο, (β) Εἰσαγωγή (σύντομο διάγραμμα τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821 στὴν Εὐβοία) (σ. 9—30), (γ) Τὰ σχολιασμένα ἀπομνημονεύματα, γραμμένα στὸ 1859, τοῦ Ἰωάννη Βελ. Οἰκονόμου σύντομη βιογραφία του, πρώτη φορὰ ἐκδιδόμενα (σ. 31—33 ἢ βιογραφία, 35—43 τὰ ἀπομνημονεύματα), (δ) βιογραφία (σ. 45—47), καὶ τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἀγῶνος τῆς ἐν Εὐβοίᾳ ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 Ἰω. Ἀν. Μαυρομάτη τοῦ ἐκ Χαλκίδος τῆς Εὐβοίας (σ. 48—108) (ἀνατύπωση μὲ σχόλια, ἀπὸ τὴν πρώτην ἔκδοσιν τοῦ 1892), (ε) Ἐπίμετρο (σ. 109—122), δηλαδὴ ἀνέκδοτα ἔγγραφα καὶ καταλόγους [Εὐβοέων] ἀγωνιστῶν τοῦ 21 καὶ (στ') Βιβλιογραφία (σ. 123—124). Ἐπίσης τὸ ἔργο περιέχει εἰκόνες ἐξεχόντων Εὐβοέων ἀγωνιστῶν, φωτοτυπίες ἐγγράφων καὶ ἕνα Χάρτη τῆς Εὐβοίας μὲ τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα καὶ τὴν χρονολογία τους.

Ἡ εἰσαγωγή δίνει μὰ κριτική ἀνασύνθεση τῶν ἐπαναστάσεων στὴν Εὐβοία βάσει τῶν δύο ἐκδιδομένων κειμένων ἀλλὰ καὶ ἄλλη βιβλιογραφία γενικήν καὶ εἰδική, καθὼς καὶ τὴν τοπικὴ πληροφορικὴ, ὡς φαίνεται, συχνά, παράδοση, πού οἱ δύο συγγραφεῖς τὴν γνωρίζουν ὡς Εὐβοεῖς. Δυστυχῶς σπάνια στὶς σημειώσεις τους παραπέμπουν στὶς πηγές καὶ στὰ βοηθήματα ἀπ' ὅπου ἀντλοῦν, περιοριζόμενοι στὴ βιβλιογραφία τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου. Τοῦτο ἀποτελεῖ μεθοδολογικὸ μειονέκτημα ἀσυγχώρητο, κατ' ἐμᾶς, πού πρέπει νὰ τελειώσῃ μὰ γιὰ πάντα στὴν Νεοελληνικὴ Ἐπιστήμη, ὅπως φαίνεται στὴν προκειμένη περίπτωση. Ἀφ' ἑτέρου ἡ βιβλιογραφία τους περιλαμβάνει μόνο Ἑλληνικά ἔργα, καὶ ξένα μόνον μεταφρασμένα στὰ Ἑλληνικά, ἐνὼ ὑπάρχει σήμερα πλούσια ξένη βιβλιογραφία τῆς ἐπανάστασης, πού θὰ ἦταν πολλὰ ὡς χρήσιμη στὴν ἐπεξεργασία τοῦ ὑλικοῦ των.

Ῥότερα οἱ δύο συγγραφεῖς κάνουν κυρίως τοπικὴ ἱστοριογραφία. Πολύτιμη ἐργασία. Ἄλλ' ἡ σύνδεσθαι τῆς μὲ τὰ γενικώτερα πλαίσια ὅπου ὑπάγεται, σήμερα ἀποτελεῖ ἀπαράβατο αἷτημα τῆς σοβαρῆς ἐπιστήμης ἔστω καὶ τοπικῆς. Αὐτὴ τὴν σύνδεση τὴν πετυχαίνουν μᾶλλον σπάνια, καὶ ἔτσι ἡ ἐργασία τους εἶναι μᾶλλον ξεκοφτὴ τοπικὴ ἱστοριογραφία, ἐνὼ ἔπρεπε νὰ συναφθῆ ὀργανικά μὲ τὴν γενικὴν πορεία τῆς Ἐπανάστασης, μὲ βαθύτερη ἀνάλυση καὶ ἀνατομία γεγονότων, μορφῶν, πραγμάτων καὶ καταστάσεων, στρατιωτικῶν, κοινωνικῶν κλπ.

Ῥορισμένες ἀνεπαρκεῖς κοινωνιολογικὲς παρατηρήσεις, χωρὶς documentation, δὲν σώζουν τὴν κατάσταση. Τὸ κολοσσιαῖο φαινόμενο τῆς Ἐπανάστασης, πού ὅσο πάει γίνεται πὺρὸ μεγάλου καὶ πὺρὸ σημαντικοῦ, χρειάζεται πολλὰς τέτοιες τοπικὲς ἱστοριογραφίες: ἀπὸ ἐκεῖ πρέπει νὰ ξαναρχίσῃ ἡ συστηματικώτερη διερεύνησή του, γρήγορα, μὲ Ἐκδόσεις ὑπομνηματισμένες, μὲ ἀκριβολογία καὶ σύστημα, ὅσον κειμένων μένου ἀνέκδοτα καὶ μ' ἐπιανεκδόσεις ὅμοιες σχολιασμένες ὅσον ἀνεπαρκῶς ἐκδόθησαν. Σύγκριση μὲ τὶς Τουρκικὲς, Βαλκανικὲς καὶ Ἀραβικὲς πηγές καθίσταται διαρκῶς ἐπιτακτικώτερο αἷτημα τῆς ἐπιστήμης τοῦ καιροῦ μας. Γι' αὐτὸ ἡ παράλειψη τῆς ἀναφορᾶς τοῦλάχιστον τοῦ ἔργου τοῦ Ν. Μοσχοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἑλλ. Ἐπανάστασης κατὰ τοὺς Τούρκους ἱστοριογράφους ἐν ἀντιπαρολή καὶ πρὸς τοὺς Ἑλληνας ἱστοριογράφους, 1960 ἀποτελεῖ ἀτέλεια τοῦ ἔργου.

Ἄπ' τὶς μορφές Εὐβοέων ἀγωνιστῶν ξεχωρίζουν μέσῳ στοῦ ἔργου ὁ Νικόλαος Κριεζώτης, ὁ Ἄγγελος Γοβγίνας, ὁ Εὐβοῖας Νεόφυτος, ὁ Ἰωάννης Οἰκονόμου, ὁ Ἰ. Α. Μαυροματίτης κ.ἄ. Καὶ τὸ ἔργο τοῦ Οἰκονόμου καὶ τὸ ἔργο τοῦ Μαυροματίτη ἀναγνωρίζουν τὸν ρόλο τοῦ Κριεζώτη. Ἰδίως ὁ τελευταῖος περισφύεται κυρίως γύρω ἀπὸ τὴν γενναίαν μορφήν του, καὶ παραλείπει τὸν Οἰκονόμου γιὰ λόγους πολιτικούς. Ὅμοια καὶ ὁ Οἰκονόμου παραλείπει τὸν Μαυροματίτη στὸν Κατάλογον ἀγωνιστῶν πού συντάξε (σ. 110). Οἱ συγγραφεῖς ἐπιση-

μαίνουν προσεκτικὰ τὶς ἀνακρίβειες τῶν δύο ἀπομνημονοματογράφων ἀγωνιστῶν καὶ τὶς διορθώνουν στὶς σημειώσεις, χωρὶς ὅμως νὰ δίνουν τὶς πηγές ὅπου στηρίζουν τὶς διορθώσεις των. Ἡ ἐμπάθεια καὶ τῶν δύο ἀπομνημονοματογράφων εἶναι σημαντικὴ πηγὴ λαθῶν, ὑπερβολῶν, προθύστερων τοποθετήσεων γεγονότων κ.ἄ. πλανῶν. Ἐν τούτοις τὰ ἔργα τους εἶναι πηγές, προπάντων γιὰ τὴν διάγνωση τοῦ γενικοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἠθικοῦ κλίματος τῆς ἐποχῆς των. Γι' αὐτὸ θὰ μιλήσουμε λεπτομερέστερα ἄλλου, σχολιάζοντας μερικὰ σημεῖα τῶν δύο ἀπομνημονευμάτων.

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΚΥΡΡΗΣ

Ὅλγας Βότση: «Πρῶτη ρίζα», Ἀθήνα, 1962.

Βαθύτητα αἰσιόδοξη εἶναι ἡ ποίηση τῆς κας Βότση. Μέσα σὲ μὰ ἐποχὴ πού ἔχει χάσει τὸν ἑαυτὸ της, σὲ καροὺς χαλεπούς, ὅταν ἡ ποιητικὴ φωνὴ πού ἐπαρτεῖ εἶναι ἡ φωνὴ τῆς Κασσάντρας καὶ τοῦ περκαμένου Τειρεσία, εἶναι ἀπροσδόκητη εὐχαρίστηση νὰ θυθῆσαι μέσα στοὺς στίχους τῆς κας Βότση. Ἡ αἰσιόδοξία της δὲν εἶναι ἡ ἄκριτη αἰσιόδοξία τοῦ «μὴ σκεπτομένου», ἀντιθέτως εἶναι ἡ χαρούμενη αἴσθησις ἐπὶ τῆς πού στὰ κράσπειδα ἐνὸς βαθεῖου ὄραματος διακρίνει τὸ φῶς. Δὲν εἶναι χωρὶς μόχθο πού φτάνει ὁ ποιητὴς σ' αὐτὸ τὸ ὄραμα. Αἰσθάνεται ἡ κ. Βότση μὲγάλου καὶ ὑψηλοῦ τὸν ποιητικὸ στόχο. Τὸν ποιητὴ τὸν βλέπει νὰ μετᾶ τὴν καρδιά τῆς ἀβύσσου, νὰ στέκει «ἠρωϊκός, πονεμένος» στὴ μέση τῶν αἰῶνων «πάνω ἀπ' ὅλα τὰ μνήματα, ἀπ' ὄλους τοὺς ἀνήφορους τῆς καρδιάς» — πάνω ἀπ' ὅλα ἐνὰ μπαίνει σὲ μὰ καινούργια ἀγιότητα τοῦ κόσμου».

Μεταφυσικὴ εἶναι ἡ ποίηση τῆς κας Βότση. Οἱ φωνές πού ἀκούει εἶναι οἱ φωνές τῆς ζωῆς, οἱ φωνές τῆς αἰωνιότητος, οἱ φωνές τῆς καρδιάς, οἱ φωνές τῆς ἀλήθειας. Ἡ μοῖρα πού μᾶς προφταίνει «καὶ τὴν ὄψη μᾶς νίβει» δὲ σφραγίζει μ' ἀπελευθέρωσι τὸ ὄραμα τῆς ποιητρίδος πού ἐπίμονα ἀντλεῖ ἀπὸ τὶς πρῶτες πηγές τῆς ζωῆς, πού ὀδηγεῖται ὡς τὴν πρώτη ρίζα «ρίζα σκοταδιοῦ, ἀγίου κοικουλί στὰ βάθη χωμένο — μεγάλη καρτερίας ἀρχή, φωτὸς ἀνάπαψη στὴν καρδιά μου». Ἡ μοναξιά τοῦ ποιητοῦ εἶναι ἡ μοναξιά αὐτοῦ πού μόνος χαίρεται ἀπὸ τὴ θέαση ἐνὸς κόσμου καλοῦ, αὐτοῦ πού πέραν ἀπὸ τὴν πρόσκαιρη ἀνθρώπινη δυστυχία παρακολουθεῖ μέσα ἀπὸ τοῦ κόσμου τὴ σχισμὴ μὰ ἀπίστευτη ὁμορφάδα «χαμαῖδα τοῦ κόσμου, πού θεϊκὰ ψιθυρίζεις σὰν ὅλα γύρω βουβαίνουν, — κεφάλι καλοσύνη γεμάτο πάνω στῆς ὑπαρξῆς μας τὴ νύχτα, — πού μοῦ ἀνοίγεις πότε - πότε τῆς παρηγόριας σου τὸν οὐρανό, — νῆρομαι λαμὸ καὶ κεφάλι, σὰ σὲ παράθυρο μυστικό, νὰ θυθῆσαι, — τὴ δροσιὰ του νὰ παίρνω, τὴ ζεστασιά σου νὰ πᾶνω!». Μέσ' ἀπ' αὐτὴ τὴ χαμαῖδα ἡ κ. Βότση βρῖσκει τὴ δύναμη νὰ στοχάζεται αἰσιόδοξα, νὰ διαλογίζεται σχεδὸν μ' εὐφροσύνη τὴν αἰωνιότητα νὰ αἰωρῆται, νὰ βλέπει μὲ μάτι φωτεινὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴ ζωή.

‘Η μυστική επίγνωση που έχει της αρμονίας που επικρατεί στο σύμπαν σχηματίζει μ’ άνοιχτά χρώματα και τις πιο σκοτεινές από τις σκέψεις της — σκέψεις που πάντα δίνουν τη θέση τους στην χαρούμενη αίσθηση της τάξης που δε μπορεί να ταραχτεί. “Όταν ακροάζεται τη «ρόδα του κόσμου να γυρίζει» (με άπιστευτη απλότητα, φυσική, σαν να μιλά για τα κοινότερα των πραγμάτων ή κ. Βότση τολμᾶ ν’ ἀγγίξει στις ἀρχές) δεν παρασύρεται από την «όρμη του γιγάντιου φτερού» ἀνκαι την χτυπά «δ’ ἀγέρας ὁ παγερός της ἀβύσσου», δεν ἀφήνεται στην ἐπιθυμία της να κλάψη — πόσο θέλω, πόσο θέλω να σκύψω να κλάψω — ἀλλὰ ἤρεμα ὑψώνει τὸ κεφάλι γιατί «κάθε μέρα τὸ θάνατο νκάς, γιατί κάθε αἰγή με λαχτάρα καινούρια... ὁ θάνατος καταλυέται».

‘Η διάθεση της κας Βότση είναι ἀντίθετη βέβαια πρὸς τὴ διάθεση που επικρατεῖ σήμερα γενικότερα στην ποίηση. Τὸ κλίμα της ἐποχῆς μας εἶναι ἄλλο και καμιά φορά, διαβάζοντας κανείς τις τελευταίες ποιητικές συλλογές μένει με τὴν ἐντύπωση ὅτι ἀπουσίαζε ἀπ’ αὐτὲς τὸ Πρόσωπο — σὰ νᾶνα γραμμένες ἀπὸ τὸ ἴδιο ἄτομο — ἄχρωμο και ἀπρόσιτο. ‘Απὸ τὴν «Πρώτη Ρίζα» — δόξα τῷ Θεῷ — δεν ἀπουσιάζει ὁ ποιητής. Διαβλέπουμε μέσα ἀπὸ τοὺς στίχους ἔντονη τὴν προσωπικότητα της κας Βότση, ἡ εὐκρινεία της μᾶς εἶναι ἀναμφισβήτητη, τὸ ὄραμά της μᾶς συγκινεῖ. Σὰν κλείσουμε τὴ συλλογὴ εἴμαστε εὐτυχεῖς γιὰ μιὰ νέα γνωσιμῶμα — οὐσιαστικὴ — πὸν κάναμε μ’ ἕνα στοχασμένο και συναισθανόμενο ἄνθρωπο. Τὸ μόνο πὸν με ἀφήνει κάπως ἐπιφυλακτικὸ εἶναι ὅτι στίχοι της δεν μένουν μαζί με ὕστερα ἀπὸ προσεκτικὴ ἀνάγνωση. ‘Αναγνωρίζει κανείς και εὐαισθησία και λιτότητα, ὑποπτεύεται ὅμως ὅτι ἀπὸ τὴν ἔκφραση λείπει τὸ μνημειώδες, τὸ ὀριστικὸ πὸν θὰ τοὺς ἐπέρψη να ἐπιβιώσουν, μέσα στο χρόνο. ‘Ίσως σ’ αὐτὴ τὴν κατεύθυνση μένει να στρέψη τὴν προσοχὴ της ἡ κα Βότση γιατί ἡ φωνὴ της εἶναι πὸν προσωπικὴ γιὰ να χαθῆ.

Μελῆ Νικολαΐδη: «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ», Ἀθήνα, 1962.

Καθὼς ὁ τίτλος της συλλογῆς αὐτῆς τῶν διηγημάτων τοῦ κ. Μελῆ Νικολαΐδη δείχνει, κύριο μέλημα τοῦ συγγραφέως στάθηκε ὄχι να πλάσει ἢ να δώσει ἀνθρώπους, ἀλλὰ να ἀναπλάσει μιὰ ἐποχὴ. Δὲ μπορεί λοιπὸν να κριθῆ παρὰ με βάση τὴν ικανότητά του να ζωντανέψη τὴν ἐποχὴ πὸν τὸν ἐνδιαφέρει και τὴν ἀφηγηματικὴ του δύναμη. Αὐτό, ἀν ἀφήσουμε ὅτι οὐσιαστικὰ εἶναι ἡδὴ μειονέκτημα σ’ ἕνα πεζογράφημα, δημιουργεῖ στὴ συγκεκριμένη περίπτωση ιδιαίτερες δυσκολίες. Δὲ ζήλησα ποτὲ τὸ ἔργο ἐκείνου πὸν θέλοντας να ζωντανέψουν τὰ πρῶτα Χριστιανικὰ χρόνια, καθὼς ἐπιδιώκει μ’ αὐτὸ τὸ βιβλίο του να κάμῃ ὁ κ. Νικολαΐδης, βρίσκονται ἀντιμέτωποι εἴτε με τὴν Καινὴ Διαθήκη εἴτε τὴν πλοῦσα πρωτοχρονιανὴ παρὰ-

δοση. ‘Ο πρῶτος ἀλλὰ και ὁ τελευταῖος λόγος γιὰ τὰ πρόσωπα και τὸ πλαίσιο ἐκείνων τῶν χρόνων λέχτηκε ἀπὸ τὰ ἱερὰ κείμενα.

‘Απὸ γράφτηκαν τὰ πὸν πάνω, σπεύδω να δηλώσω ὅτι τιμῶ τὴν προσπάθεια και καταλαβαίνο τις προθέσεις τοῦ κ. Νικολαΐδη. ‘Επιδιώκει να φέρῃ στὸ εὐρὸ κοινὸ ἕνα μήνυμα ἀγάπης, πίστης και θάρρους, νὰ τὸ προσεγγίσῃ σὲ ὑποδείγματα ζωῆς και πρότυπα χριστιανικῆς ἀρετῆς. Τοῦτο τὸ κάμνει σὲ μιὰ ἐποχὴ πὸν ἔχει ἀπομακρυνθῆ πὸν ἀπὸ τὰ πρῶτα ἐκείνα, τὰ ἀνεπανάληπτα και μοναδικὰ, χρόνια, πὸν ὁ χριστιανὸς ἐπίμουε χρησιμοποιε να δοκιμάσῃ τὴν πίστη του στὸ μαρτύριο. Ξεκινώντας μ’ αὐτὲς τις πὸν σεβαστὲς προθέσεις διαλέγει και τὸ κατὰλληλο ὕφος. ‘Απλὸ, ἀνεπιτήδευτο ἀπροβλημάτιστο, εὐθύ, μαυρόασπρο. Χωρὶς ἐξάρσεις, χωρὶς πτώσεις, ὄχι ὅμως γυμνὸ και ἀστόλιστο ὅπως θὰ περιέμενε κανείς. Μιὰ διήγηση πὸν γίνεται με πολλὴ εὐσυνειδησία και προσοχὴ, ἀλλὰ πὸν δε συναρπάει οὔτε φωτίζει οὔτε διεγείρει. ‘Ο συγγραφέας στηρίζεται πὸν στὴ δύναμη πὸν διαθέτουν τὰ γεγονότα πὸν διηγείται, ἐνῶ ἡ ἀντίστοιχη δύναμη λείπει ἀπὸ τὴν ἀφήγηση, πὸν δε στερεῖται πάλι ἐνδιαφέροντος.

Τὴ συλλογὴ ἀποτελοῦν τρεῖς διηγήματα, τρεῖς ἀφηγήσεις θᾶλεγα. Θέμα και στίς τρεῖς εἶναι ἕνα μαρτύριο. (Στὴν πρῶτη τὸ μαρτύριο τοῦ Στεφάνου, στὴ δεύτερη τοῦ Πολυκάριου, στὴν τρίτη τοῦ Δημητρίου και τῶν περὶ αὐτόν). Ταυτοχρόνως κ’ ἕνας θείαμβος. ‘Η μεταστροφή τοῦ Σαῦλου διαφαίνεται στὴν πρῶτη ἀφήγηση, στὴ δεύτερη ὁ προσηλυτισμὸς τῶν φρουρῶν τοῦ ἀδύναμου γέροντα με τὴν πανίσχυρη ψυχὴ» και στὴν τρίτη ἡ νίκη «τοῦ πνεύματος τοῦ Χριστοῦ πάνω στὸ σῆμολο τῆς Ἔλης». ‘Ο συγγραφέας ἐπιτρέπει στὸν ἑαυτὸ του και μερικὲς ἱστορικὲς ἐλευθερίες (ἀνκαι κανονικὰ φροντίζει να δίνει μιὰ πιστὴ εἰκόνα τῶν χρόνων πὸν περιγράφει, χωρὶς αὐτὸς να εἶναι ὁ πρωταρχικὸς σκοπὸς του) πὸν δε δικαιολογούνται ἐπαρκῶς οὔτε και φαίνεται να χρησιμεύουν σὲ τίποτε. ‘Η παρουσία λ.χ. τοῦ ἁγίου Μηνᾶ στὸ ἴδιο κελλί με τὸ Δημήτριο — πὸν ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας σὲ ὑποσημείωση ἀναφέρει ὅτι δεν στηρίζεται στὰ γεγονότα — δεν ἐξυπηρετεῖ κανένα ιδιαίτερο λόγο, ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ διάθεση «συσσώρευσης».

Γενικὰ θὰ ἔλεγα ὅτι τὸ «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ» δε θᾶπρεπε να κρίνεται σὰ λογοτέχνημα περισσότερο, γιατί τότε ἴσως να τὸ ἀδικούσε κανένας, ἀλλὰ σὰ μιὰ χριστιανικὴ συμβολὴ πὸν τῆς ἀξίζει κάθε τιμὴ, με τις ἐπιφυλάξεις πὸν ἀναφέραμε στὴν ἀρχὴ.

Νώντα Σακελλαρόπουλου: «Ἀντίλαλο», Ἀθήνα, 1962.

‘Ο ἐνθουσιασμὸς βρίσκεται στὴ βάση της ποιητικῆς συλλογῆς τοῦ κ. Σακελλαρόπουλου. Πρόσωκος ὅμως και ἠρχὸς, δε μετουσιώνεται σὲ ἀληθινὴ ποίηση. Τὰ λόγια δε γίνονται λόγος, τὰ αἰσθήματα δε μεταμορφώνουν τὸ στί-

χο, πού δὲ συγχνεῖ καθόλου. Τὰ ποιήματα τοῦ κ. Σακελλαρόπουλου κυρίως ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν πατρίδα καὶ τὸ πατριωτικὸ αἶσθημα, ὅμως ἡ ἔμπνευση εἶναι ἐπιδερμικὴ καὶ ἡ ἀπόδοση στὸ λόγο εἶναι ζήτημα ἂν τοποθετῆται στὸ στάδιο τῶν ἐλπίδων γιὰ τὸ μέλλον.

Μαρίας Παττίχη: «Λυρικά Ξεσπάσματα», Ἀθήνα, 1962.

Τὰ «Λυρικά Ξεσπάσματα» τῆς κας Παττίχη εἶναι τὰ πρῶτα τῆς ποιήματα, δείχνουν ὅμως πολλὴ εὐαισθησία καὶ κάποτε διάθεση γιὰ λιτότητα καὶ πυκνὴ ἔκφραση. Κι' ἂν σ' ἀρκετοὺς στίχους παρατηρεῖται κάποια ἀδεξιότης, σὲ μερικοὺς βρῖσκει κανεῖς τὰ στοιχεῖα μᾶς γνήσιας φωνῆς πού μὲ ἐπίμονη καλλιέργεια εἶναι δυνατὸ ν' ἀποδόσει καλοὺς καρπούς. Σημειώνω ἐνδεικτικὰ τοὺς στίχους ἀπὸ τῆ «Μητέρα»: «Ὁ ἀέρας σφύριξε στὰ σπασμένα — τῆς στέγης κεραμίδια... — Τὸ νερὸ τῆς βροχῆς τρῦπωνε ἀπ' τὶς ρωγμὲς — τῶν τοίχων. — Μὰ τὰ ροῦχα ἦταν ζεστά — ἀπ' τὴν ἀγάπη σου, Μητέρα» σὰν καλύτερο δείγμα γραφῆς τῆς κας Παττίχη, ἐνὸς οἱ στίχοι τῆς «Γιαγιάς μου» ἔχουν πολλὴ χάρα καὶ συγάνηση λεπτῆ.

Ἄνθου Λυκαύγη: «Σχεδιάσμα γιὰ ἄνθρωπο», Ἀθήνα, 1962.

Τοῦ κ. Λυκαύγη τὸ «Σχεδιάσμα γιὰ ἄνθρωπο» εἶναι ἡ δεύτερη κι' ὄχι ἡ πρώτη ποιητικὴ συλλογὴ, καθὼς στίς δύο προηγούμενες περιπτώσεις συνέβαινε. Ἡ πρώτη του συλλογὴ «Κραυγὲς» κυκλοφόρησε τὸ 1961 κι' ἔγινε δεκτὴ μ' εὐμενὴ ἐπιείκεια. Ἡ δεύτερη τώρα συλλογὴ δείχνει μὰ πρόοδο πὸ δικαιολογεῖ νὰ στηρίζωνται προσδοκίες στὸ νέο αὐτὸ ποιητῆ. Ὅχι πὼς οἱ ἀτέλειες καὶ τὰ ψεγάδια δὲν εἶναι φανερά. Ἀλλὰ γιατί διακρίνει κανεῖς καὶ ἀρετὲς στῆ συλλογὴ τοῦ κ. Λυκαύγη. Ἀνθρωπιὰ καὶ ἀνησυχίες καὶ στοχασμὸ πὸν μεταφράζεται σὲ «δονοῦμενο» αἶσθημα, στιχουργικὴ ἰκανότητα καὶ σχετικὴ εὐχέρεια στὸν παραδοσιακὸ δεκαπεντασύλλαβο, πὸν δείχνει καὶ μαθητεία στὴν ποίηση, πρᾶγμα πὸν δὲν εἶναι οὔτε καὶ προϋπόθεση μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα οὔτε ἄρα καὶ ἀξιοκαταφρόνητο πρόσον. Ὁ δεκαπεντασύλλαβος τῶν τετραστίχων τοῦ κ. Λυκαύγη δὲν εἶναι βέβαια ἀξιόλογο ἐπίτευγμα, δὲ χαρακτηρίζεται ὅμως ἀπὸ εὐκολία καὶ προχειρότητα. Πάντως προσεγγίζει περισσότερο τὴν ποίηση ὁ κ. Λυκαύγη μὲ ποιήματά του σ' ἐλευθέρου στίχο σὰν τὰ «Σχήματα» καὶ τὸ «Ἀπόθεμα» πὸν δικαιώνουν τὶς πρῶτες αὐτὲς ἀναζητήσεις τοῦ νέου ποιητοῦ. Θὰ περιμένουμε τὴ συνέχεια πὸν θαλθῆ — ἀσφαλῶς — γιὰ νὰ μιλήσουμε ἐκτενέστερα καὶ κάπως πὸν ὀριστικὰ γιὰ τὴν προσφορά τοῦ κ. Λυκαύγη.

Νίκης Λαδάκη: «Ἄτονα», Λευκωσία, 1963.

Καὶ τῆς δ. Λαδάκη ἡ συλλογὴ «Ἄτονα» εἶναι ἡ δεύτερη παρουσία στὰ γράμματα τοῦ τόπου. Ἡ πρώτη συλλογὴ τῆς «Δρόμοι ἀγάπης»

κυκλοφόρησε στὰ 1960 κι' εἶχε μερικὰ στοιχεῖα ἀξιοπρόσεκτα. Στὸ διάστημα πὸν μεσολάβησε ὡς τὴ δεύτερη συλλογὴ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ δὲ διαμορφώθηκαν σὲ ὕφος προσωπικὸ κι οὔτε καλλιεργήθηκαν ὅσο θὰ περιέμενε κανεῖς. Κάποια ἐλεγειακὴ διάθεση σημειώνει κανεῖς, εἰλικρίνεια σ' ἀρκετοὺς στίχους, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἀνεπεξέργαστους κι' ἀμετουσίωτους. Ἡ φωνὴ τῆς δ. Λαδάκη δὲν εἶναι ἀκόμα εὐδιάκριτη καὶ σαφῆς, σὲ μερικὰ σημεία τὴν ἀκούει κανεῖς νὰ ψιθυρίζη — σπάνια ὁ τόνος τῆς δ. Λαδάκη ὑψώνεται, κι' αὐτὸ δὲν τὸ γράφω γιὰ μειονέκτημα — αὐτὸς ὅμως ὁ ψιθυρὸς σπάνια φτάνει ὡς τὴν καρδιά, τοῦτο δὲ ἰδίως συμβαίνει ὅταν εἶναι ἐρωτικὸς. Χρειάζεται ἡ ὥρα τῆς ὠριμότητος ἀκόμα, νομίζω δὲ ὅτι πρέπει νὰ περιμένουμε ὡς τότε γιὰ νὰ δοῦμε τί ἀξιώσεις ἔχει στὴν ποίηση ἡ δ. Λαδάκη. Σημειώνουμε τὴν πρωτοτυπία τῆς ἔκδοσης ἀπὸ τὴν ὁποία λείπουν ἐντελῶς τὰ πνεύματα καὶ οἱ τόνοι. Φαίνεται ὅτι ἡ ἔλλειψη δὲν ἦταν ἀπλῶς ἐφαρμογὴ γλωσσικῶν θεωριῶν ἀλλὰ κι' ἓνα σύμβολο ἰδεολογικῆς καὶ συναισθηματικῆς στάσης. Ἐξηγοῦμαι παραθέτοντας τοὺς πρώτους στίχους τῆς συλλογῆς. «Ἄτονα τῆς καρδίας τα σημαντρεα λαλου — ατονα τα αισθηματα μες τη ζωη παλαιου — κι αν με φακο ανθρωπινο ερευνησεις — τα παντα φαινονται ατονα να ζουν — κι ατονα να πεθαινουν — στη καθημερινη του ηλιου δυση.» Μήπως αὐτὴ ἡ ἔλλειψη τόνων εἶναι ἀφορμὴ ἢ δικαιολογεῖ τὴν ἔλλειψη τόνου; Ἄν οἱ τόνοι μοροῦν νὰ λείφουν, ὁ τόνος πάντα χρειάζεται, πρὸ παντὸς ὁ προσωπικὸς.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

Πέτρου Μαρκάκη: Κώστας Οὐράνης, I, Βιβλιογραφία (1908—1961), Ἀθήνα, 1962.

Ἐνας πὸν δούλεψε στὸν τομέα τῆς βιβλιογραφίας μορεῖ νὰ καταλάβῃ τὸν ἄθλο τοῦ Πέτρου Μαρκάκη. Γιὰ τὸ βιβλίον «Κώστας Οὐράνης I Βιβλιογραφία» εἶναι ἓνας βιβλιογραφικὸς ἄθλος πὸν ἐπισημαίνει μὰ ἐποχῆ. Μ' αὐτὸ δὲ σημαίνει πὼς ἀρνιέται τὴν ἀξία τοῦ πρωτεργάτη καὶ πραγματικοῦ πατέρα τῆς νεοελληνικῆς βιβλιογραφίας τοῦ Γ. Κατόμπαλη. Ἀπεναντίας, μὲ τὴ δὴλωσή μου αὐτὴ καταξιώνω τὴν δουλειὰ του τὴν κάποτε παρεξηγημένη ἀπὸ τοὺς φυγόπονους καὶ ἀσυστηματοποιήτους σ' ἐπιστημονικὴ ἐργασία μικρολόγους τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς, ἀφοῦ ἡ δουλειὰ του αὐτὴ βρῆκε θιασῶτες πὸν τὴν ἀνέβασαν σὲ ἀπροσδόκητα γιὰ τὸν τόπο μας ὕψη. Μήτε μὲ τὴ δὴλωσή μου αὐτὴ θίγω ἄλλες βιβλιογραφικὲς ἐργασίες στοὺς ἄλλους τομεῖς τῆς ἐπιστῆμης. Ἀλλὰ γιὰ ἓνα χτεσινὸ νεοέλληνα μὲ ἓνα πλατὺ ἔργο (κι' ὄχι μὴ σερὰ ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν δημοσιευμένων στὸ λίγο ἐπιστημονικὸ μας τύπο), πὸν ἔζησε πολλὰ χρόνια, πὸν ὑπόγραφε τὶς ἐργασίες του καὶ μὲ διάφορα ψευδώνυμα καὶ προπαντὸς πὸν δημοσίευε πολλὰ στὸν ἡμερήσιο τύπο, δὲν εἶναι τόσο εὐκόλο ἡ

βιβλιογράφησή του.

‘Ο Μαρκάκης στην «Εισαγωγή» του γράφει με λεπτομέρεια τὸ πὼς ξεκίνησε τὴ δουλειά του, ποιὲς δυσκολίες συνάντησε στὴν πολύχρονη αὐτὴ ἐργασία του ἀφοῦ δὲ βρῆκε στοιχειώδεις βιβλιογραφικὲς εὐκολίες ἀκόμα καὶ στὶς κρατικὲς μᾶς βιβλιοθήκες. Εξωριστὰ κάνει ἐντύπωση πὸσο πίσω βρισκόμαστε στὸ κεφάλαιο αὐτό. Μιὰ ἱστορικὴ τῆς νεοελληνικῆς βιβλιογραφίας ἀνασκόπησή του ὅπως κι’ οἱ προτάσεις του γιὰ νὰ πληρωθῆ τὸ φοβερὸ κενὸ μᾶς Γενικῆς Βιβλιογραφίας στὸν τόπο μας πρέπει νὰ προσεχτοῦν ἰδιαίτερος. Προσωπικὰ μοῦ ἔκαμε κατάλληλη ἡ δραματικὴ ἀναζήτησή του στὶς σελίδες τῶν ἐφημερίδων, μὰ πνευματικὴ περιπέτεια πὸν ξεπνᾷ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστη καὶ τὸν ἀποσπᾷ ἀπὸ τὴ ψυχρὴ συνοφύωση τῆς μελέτης πρὸς τὸν κύκλο τοῦ συνασθήματος.

Νομίζω πὼς θάταν ματαιοπονία ν’ ἀναλύσω τὸ καθετὶ τοῦ πολυσέλιδου αὐτοῦ βιβλίου. ‘Ομολογῶ πὼς ἔκανα ἔλεγχον τῶν ἀναφορῶν στὸν Κυπριακὸ Τύπο κι’ ἔβριμα ἀπολύτως ἰκανοποιημένους γιὰ τὴν εὐσυνειδησία τοῦ βιβλιογράφου. Ἐπὶ πλέον διαπίστωσα τίς κατὰ τὸν βιβλιογράφο ἀρετὲς τῆς καλῆς βιβλιογραφίας: τὴν πληρότητα, ἀκριβεία, εὐχρηστότητα. Θεωρῶ, λοιπὸν τὸ βιβλίο αὐτὸ κατάκτηση τοῦ βιβλιογραφικοῦ κλάδου καὶ ἄξιο συστάσεως γιὰ ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ τὴ νεοελληνικὴ φιλολογία.

Τέλος, ξεχωριστὰ πρέπει νὰ τιμῶσω τὴ γυναίκα τοῦ Οὐράνη Ἀλκῆ Θρούλου γιὰ τὴ συγκινητικὴ στάση της ἀπέναντι στὴ μνήμη τοῦ συζύγου της καὶ ἀπέναντι στὸ ἔργο τοῦ βιβλιογράφου του. Ὅταν διάβαζα τὰ προλογικὰ τοῦ Π. Μαρκάκη τὰ σχετικὰ μὲ τὴ βοήθεια καὶ τὴν κατανοητικὴ τῆς Θρούλου μοῦ ἐρχόταν στὸ μυαλὸ ἡ εἰκόνα τῆς γυναίκας τοῦ Σοῦμαν. Τὴ συγχαίρω.

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΝΝΕΑ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΓΙΟΓΡΑΦΩΝ

‘Η ἐκθεση τῶν Ἐννέα Συγχρόνων Ἑλλήνων Ἀγιογράφων πὸν διοργανώθηκε τελευταία στὸ Παλαιὸ Μέγαρο τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἀπὸ τὸ Τμήμα Πνευματικῆς — Πολιτιστικῆς Ἀναπτύξεως, ἀποτελεῖ γεγονός πὸν δὲ μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ μέσα στὰ στενὰ ὅρια μᾶς οἰασδήποτε αἰσθητικῆς προσφορᾶς, ἀλλὰ ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της παίρνει ἰδιαίτερη θέση καὶ συγχρόνως ἐγείρει προβλήματα σχετιζόμενα καὶ μ’ αὐτὴν ἀκόμα τὴν ὑπόστασιν τοῦ περιεχομένου της. Γιατὶ ἔξω ἀπὸ τὸ ἰδιαιτέρο καὶ μᾶλλον εἰδικὸ περιβάλλον πὸν ὑποβοηθεῖ στὴ δημιουργία τῆς ἀναγκαίας ψυχικῆς καταστάσεως γιὰ τὴν ἐπιτεξὴ τοῦ σκοποῦ τῆς ὑπάρξεώς του, τὸ εἰκόνημα χάνει γιὰ τὸν πιστὸ τὸ πρωταρχικὸ νόημα καὶ τὴν ἐκφραστικὴ του δύναμη καὶ μεταμορφώ-

νεται ὡς πρὸς τὸν παρατηρητὴ εἰς ἀπλὴ ζωγραφικὴ ἔτσι κατέχεται εἰς ἐπίπεδο ἐπιδεχόμενον σύγκριση μὲ ἔργα ἄλλων σχολῶν καὶ τεχντροποιῶν. Φαίνεται ὅμως πὼς ἡ προβολὴ τῶν εἰκονισμάτων ὑπὸ μορφήν ἐκθέσεως ἦτο ἀναγκαία, γιατί μόνο μὲ τέτοιον τρόπο θὰ ἔφθανε στὸ εὐρύτερο κοινὸ τὸ μήνυμα τῆς ὁμάδας αὐτῆς τῶν Ἑλλήνων Ἀγιογράφων, πὸν ἔχουν τάξει σὰν σκοπὸ νὰ ξαναζωντανέψουν τὰ ἀρχαία ὀρθόδοξα πρότυπα, ἀπαλλοσθησάνας ταυτοχρόνως τὴν ἀγιογραφία ἀπὸ ξένα πρὸς αὐτὴ στοιχεῖα καὶ ἐπιδράσεις.

Γιὰ πολλὰ χρόνια τώρα ἡ αἰσθητικὴ πλευρὰ τῶν εἰκονισμάτων παραμελήθηκε ἐντελῶς ἀπὸ τοὺς ἀγιογράφους: στὸ φιλόθρησκο κοινὸ προσεφέρθησαν ἀνυχα ἀντίγραφα γλυκερῶν, δυτικῶν στὶς περισσότερες περιπτώσεις προτύπων, ἔργων φθνοῦ, ξεπερασμένου συνασθηματισμοῦ, πὸν ταπεινώνουν τὴν ἱερότητα τοῦ ἀπεικονιζομένου θεοῦ προσώπου καὶ ἐκ παραλλήλου ὀδηγοῦν στὴ δημιουργία ἐντελῶς λανθασμένων αἰσθητικῶν χριτηρίων. Μὲ τὴν ἐκθεση τοποθετεῖται μπροστὰ στὸ κοινὸ μὰ διαφορετικὴ μορφή ἀγιογραφίας, βασισμένης στὴ γνήσια ὀρθόδοξη παράδοση.

‘Η προσπάθεια δι’ ἀναβίωση μορφῆς ἀγιογραφίας, πὸν κατὰ κάποιον τρόπο θὰ συνεχίσει τὴ Βυζαντινὴ Τέχνη εἶναι κίνηση πρόσφατη. Ἰδιαίτερος πρέπει νὰ ὑπογραμμισθῆ τὸ γεγονός ὅτι τὸ ξεκίνημα ἔγινε ἀπὸ σπουδασμένους ζωγράφους: δὲ θὰ φανῆ ὅμως τοῦτο τόσο παράδοξο σὰν ἔχουμε ὑπ’ ὄψιν ὅτι «ἡ αἰσθητικὴ ἄξια τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης ἀναγνωρίσθηκε παγίως μὲν κατὰ τὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια, σὰν ἀποτέλεσμα τῆς δημιουργικῆς ἐργασίας ἀνακαινιστῶν καλλιτεχνῶν, πὸν μὲ τὴν πρωτότυπη παραγωγή των ὑπόσκαψαν τὴ βαθεῖα ριζωμένη πίστη στὴν ἀπόλυτη ἄξια τῆς Κλασσικῆς καὶ Κλασσικίζουσας Τέχνης», πλάτυναν τοὺς ὀρίζοντες τοῦ κοινῦ καὶ τὸ κατέστησαν ἰκανὸν νὰ ἐκτιμῆται καὶ τὴν ἰδιάξουσα μορφή τῆς Τέχνης αὐτῆς. Στὴν Ἑλλάδα ἦτο φυσικὸ ἡ ἀποδοχὴ νὰ γίνῃ πρὸ ἄμεσα καὶ μαζί νὰ φέρῃ διὰ τῶν σπουδασμένων ζωγράφων τὴν ἀναβίωση, γιατί ἡ διὰ τῆς θρησκείας ἐπαφὴ τῶν ὀρθόδοξων μὲ τὴν ἀσκητικώτερη μορφή τῆς ἀγιογραφίας δὲν διακόπηκε, μὰ καὶ στὶς ἐκκλησίες ἀφθονοῦν ἀκόμα τὰ ἀρχαῖα εἰκονίσματα. Στὶς ἀντίστοιχες ὀρθόδοξες χώρες ἡ ἀποδοχὴ ἔφερε μελέτη καὶ ἐκτίμηση γιὰ τὴ Βυζαντινὴ Ἀγιογραφικὴ Τέχνη, γιὰ λόγους ὅμως γνωστούς, ὄχι καὶ ἀναβίωση.

‘Ολοι σχεδὸν οἱ πίνακες τῆς Ἐκθεσῆς φαίνονται νὰ ἀποτελοῦν συνέχεια στὴ μορφή πὸν πῆρε ἡ Ἀγιογραφικὴ Τέχνη κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς δουλείας τοῦ ἔθνους. Ἐχουν δηλαδὴ χρησιμοποιηθῆ σὰν πρότυπα ἡ τεχντροπία, ἡ τεχνικὴ καὶ τὰ ἔργα τοῦ τελευταίου «σταδίου ἐξελιξέως» τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης. Γιατὶ, παρ’ ὅλον ὅτι «ἡ Βυζαντινὴ Τέχνη ἔταξε σὰν σκοπὸ νὰ διαιωνίσῃ ἐαυτὴν χωρὶς τὴ ψευδαίσθησιν ἐξελιξέως», μὰ καὶ ἐπιδιώκει μὲ τὴν διὰ ἐπαναλήψεως ὁμοιότητα τῶν ἀπεικονιζομέ-

van αγίων προσώπων να υποβάλει εις τὸν πιστὸ τὴν πίστην εἰς τὴν αἰωνιότητα τῶν θεῶν, ἐν τούτοις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μακροαἰωνῆς ἱστορίας τῆς ἀναφαινόμεναι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸ ξεινάγματα καὶ «ἀναγεννήσεις» ποὺ ἀντικατοπτρίζουν τὶς περιπέτειες τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Πρὸς τὴν τελευταία λοιπὸν ἐξέλιξιν τῆς ἀγιογραφίας, τῆ μοναστικῆς, ἀσκητικῆς, σοτεινόχρωμης, ἐξπρεσιονιστικῆς καὶ ἀποκοσμῆς, στρέφεται ἡ σημερινὴ κίνησις γὰρ νὰ βοηθῆ πρότυπα. Τέτοια ὅμως ποὺ ἦτο τότε ἐξέφραξε μὲ ἀκρίβεια τὸ ἄγχος τοῦ υποδοῦλου ἔθνους καὶ τὴν φυγὴν τοῦ πρὸς τὰ θεῖα γὰρ παρηγοριά. Θὰ σημερινοῦ τάχα μὲ τὴν ἀρχαία ἐκείνη μορφήν νὰ ἐπιβίωσιν μέσα στὴν ταυραγμένη καὶ πληθωρικὴ ἐποχὴ μας; μποροῦν τὰ χρώματα, σχήματα, θέματα, στυλιστικοὶ ἐξορμητισμοὶ κλπ., τὰ ἐκφραστικὰ δηλαδὴ μέσα μᾶς σοτεινῆς ἐποχῆς γειμάτης θλίψεως καὶ ἀπόγνωσις νὰ ξαναμλήσουν στὸν ἐντελῶς διαφοροτικὸν ἄνθρωπον τοῦ σήμερα, ἢ μήπως ἡ ἀγιογραφία θὰ χάσῃ τὸν πρωταρχικὸν ὄλο τῆς καὶ θ' ἀπομείνῃ ἀπλὴ διακόσμησις τῶν ἐκκλησιῶν, γλώσσα ἄγνωστη τοῖς πολλοῖς, χωρὶς τῆς δύναμιν νὰ μεταδώσῃ; ἡ ἀπάντησις σ' αὐτὴ τὴν ἐρώτησιν εἶναι συνηραμένη μὲ τὸ πλατύτερον θέμα ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὰ κοινὰ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων δυὸ διαφοροτικῶν ἐποχῶν.

Εἶναι μερικὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῆς τῆς μορφῆς ἐκφράσεως ποὺ κατὰ κάποιον τρόπο φαίνονται νὰ ξενίζον τὸ σημερινοῦ ἄνθρωπον γὰρ παραδειγμα, ἡ καλλιγραφικὴ ἰδιότητα, τὸ ἀνατολίτικον στοιχεῖον τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης, ποὺ ὀδηγεῖ τὸ χεῖρ τοῦ τεχνίτη σὲ ἀνήσυχους, νευρικοὺς ἀρροβιατισμοὺς ποὺ παραμορφώνουν τὴν ρεαλιστικὴ ἀναπαράστασιν τῶν μοτιῶν. Εἶναι ἀκόμα τὸ πλουσιώτατον χρῶμα, μὲ τὸ βαθύ συμβολικὸν του χαρακτῆρα καὶ τὶς μυστικὰς ἀποχρώσεις ποὺ δὲν ἀντιπροσωπεύουν τὸν ὀπτικὸν ἐρεθισμὸν ποὺ μεταδίδει ἡ ἐπιφάνεια τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων, ἀλλὰ σοφὰ τοποθετημένους ἢ μὰ δίπλα στὴν ἄλλην μετουσιάζονται σὲ ὕμνον πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὸ χρῶμα κατόρθωσαν οἱ μεγάλοι τεχνίτες τῆς ἀγιογραφίας, γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοι, νὰ δείξουν τὴν προσωπικότητά των δίνοντας μεγαλύτησιν ἐκφραστικὴν δύναμιν στὸ ἔργον των. Μὲ τὸ μέσον αὐτὸ βοηθῶν εὐκαιρία νὰ δώσουν «ὄλο τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀγνότητα καὶ εὐγένειαν τῆς ψυχῆς του, τὸ βάθος τῆς σκέψεως καὶ τοῦ αἰσθηματός του». Ἀκόμα, στὴν ἀγιογραφίαν δὲν ἐπιτρέπεται ἡ παράστασις ἀτόμων ἀλλὰ ἐπιδιώκεται ἡ ἀπεικόνισις τύπων καὶ ψυχικῶν ιδιοτήτων ἢ καταστάσεων ὅπως εἶναι π.χ. ἡ ἀγαθότης, ἡ μακροθυμία, ἡ ἀγνότητα, ἡ πίστις κλπ. Τέτοιον εἶδος ἀπεικόνισιν δὲν συναντᾶται καθόλου μέσα στὴν «κοσμικὴ» ζωγραφικὴ τῆς ἐποχῆς μας· ἀντιθέτως τοῦτο εἶναι κάτι ποὺ ἀνήκει καθ' ὄλοκληρίαν εἰς τὸ παρελθόν καὶ μάλιστα πρὶν ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγέννησις στὴ Δύση. Τέλος ἡ ἀγιογραφία σὺν πράξει δόγματος διέπεται ἀπὸ αὐστηροὺς κανόνες ποὺ σὺν κλοῦς περιορίζουν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ καλλιτέ-

χην καὶ τὸν ἐμποδίζουν νὰ δώσῃ προσωπικὸν τόνο εἰς τὸ ἔργον του, πλὴν, ὅπως ἔχει ἀναφερθεῖ, τοῦ χρώματος, τὸ ὅποιο ὅμως σὺν ἀφηρημένην μᾶλλον ἰδιότητα δὲν ξανοίγει εὐκόλα καὶ εἰς ὅλους τὰ μυστικὰ του.

Τὸ ἐν γένει πνεῦμα τῆς Ἀγιογραφικῆς Τέχνης εἶναι λοιπὸν διαλογιστικὸν καὶ ἐπομένως ἔξενον πρὸς τὴν ἀνησυχίαν καὶ βιασίνην τοῦ σήμερα, ἰδιότητες ποὺ κληρονομήσαμε ἀπὸ τὴ Δύση.

Ὡστε, πέρα ἀπὸ τὴν ἀπλὴ ἀναγνώριση τῆς αἰσθητικῆς ἀξίας τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης ποὺ προσήλθε, ὅπως εἶπαμε, ἀπὸ τὴν ἰκανότητα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου νὰ ἔχῃ καθολικώτερα ἀλλὰ κατὰ κάποιον τρόπο ποὺ ἐπιφανειακὰ ἐνδιαφέροντα καὶ προτιμήσεις, πέρα ἀπὸ μὴ ἀναβίωσιν ποὺ ξεινᾷ σκόπιμα καὶ μᾶλλον προσφέρεται ἐκ τῶν ἄνω, ἀπομένει ἀκόμη νὰ ἀποδειχθῇ ἡ ἰκανότητα τῆς ἀγιογραφίας νὰ ἐπιβίωσιν μέσα στὸ καταλυτὴν χρόνον.

A. ΧΡΥΣΟΧΟΣ

Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

M. Κονσταντινούπολις καὶ X. Ἄγκ: Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ θάλασσα, Τηλ. σκην. Γ. Μισίδη.

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου «Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ θάλασσα» δὲν ἔχει τίποτα τὸ ξεχωριστό. Προσπαθεῖ νὰ δημιουργήσῃ κάποιο ἐλκυστικὸν μυστήριον καὶ νὰ προσδώσῃ ἓνα συμβολισμὸν στὸ φάντασμα. Οἱ διάλογοι εἶναι ἀρκετὰ φτηνοὶ μὲ μὴ τῆσιν κοινότητις καὶ ξόδευσις φιλοσοφίας πάνω στὰ ζητήματα διαφορίας στὸ γάμο (καὶ μάλιστα τὶς πρώτες μέρες τοῦ γάμου) χωρὶς ποθεν νὰ διαβλέπῃ καὶ τὴν ἐλαφρότερη διάθεσις ἐξήγησις. Ἀπλῶς λίγος κοινότοπος διδασκαλισμὸς δείχεται στὴ σκηνὴ μὲ τὸ φάντασμα τοῦ πατέρα, ποὺ μᾶλλον σὲ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸν προβληματισμὸν καὶ τὸν στοχασμὸν.

Ἡ σκηνοθετικὴ ἐργασία τοῦ Μισίδη ἔκαμε ὑποφερτὴ τὴν κοινοτοπία τοῦ ἔργου. Ὁ Μισίδης ἔδωσε ἀτμόσφαιρα μὲ τὴν παρεμβολὴ σκηνῶν (φεγγάρι καὶ ἀλαφροκύμαντη θάλασσα), μὲ τοὺς κατάλληλους φωτισμοὺς καὶ τὸ πολὺ καλὸ σκηνοκ. Ἡ ἐπιτόνησις τοῦ παραθύρου ἦταν πρῶτον γματικὸν εἶρημα. Ξεχωριστὰ τονίζω τὸ πόσο καλὸς ἦταν οἱ γωνίες λήψεως καὶ ἡ σύνθεσις τῶν εἰκόνων.

Ἡ ἐρμηνεία τοῦ Ἀντρέα Φαντίδη στὸ ὄλο τοῦ πατέρα ὡς φαντάσματος θὰ μοῦ μείνῃ ἀξέχαστη. Ἡ στάσις, ὁ φωτισμὸς, ὁ τόνος τῆς ὀμιλίας, αὐτὸς ὁ φυσικὸς σχηματισμὸς τοῦ προσώπου του υποβάλλανε. Δυστυχῶς ὁ Ἀντρέας Ζεμπύλας ὑπῆρξε ἄτονος. Σὲ καλύτερη μοῖρα στέκει ἡ ἐρμηνεία τῆς Ξένιας Ἀρτεμίου (παρόλο ποὺ σ' ἓνα δυὸ σημεία ἔδειξε κάποια ὑποτονία) καὶ τῆς Βάνιας Κωνσταντίνου.

P. Κατσελλῆ: Ὁ ἀνάξιος, ΟΘΑΚ, σκην. Θ. Σακέττα, τηλ. προσαρμογὴ Χαρίλ. Παπαδόπουλου.

Τὸ ἔργον «Ὁ ἀνάξιος» τῆς Ρήνας Κατσελλῆ

ἔχει ἀρχετές ἀδυναμίες ἀλλὰ καὶ μερικά προσόντα. Ἡ σκηνοθετικὴ ἐργασία τοῦ Θ. Σακέτα καὶ οἱ ἀπαραίτητες ἀποκοπές μερικῶν σκηνῶν δόσανε μιὰ κάποια θεατρικότητα στὴ δεύτερη καὶ τρίτη πράξη (ἡ πρώτη ἦταν ἐξαρχῆς δυνατὴ καὶ καλὴ). Στὴν τηλεόραση λιγότερε ἢ κακὴ ἐντύπωση ἀπὸ τὴν ἀδυναμία στὴν τακτοποίηση τῆς σκηνῆς (μόνο ἂν ὑπῆρχε περιστροφικὴ σκηνὴ θὰ μπορούσε ν' ἀποφευχθῆ ἡ ἀδυναμία πὺ ἐχε στὸ σανίδι). Φανερώθηκε ὁμως τὴν ἀδυναμία στὴν ἐρμηνεία. Τὸ ἔργο, παρόλες τὶς ἀποκοπές κλπ., ἀπὸ τὸ τέλος τῆς πρώτης πράξης καὶ ὕστερα δὲν ἔχει θεατρικὴν οἰκονομία. Τὸ βάρος πέφτει πάνω στοὺς ὤμους τῶν ἡθοποιῶν. Δυστυχῶς μονάχα ὁ Παναγιώτου (Ἀνάξιος) καὶ ὁ Μούστρας (Παῖς) ἀνταποκρίθηκαν καὶ σταθῆκαν σὲ ψηλὸ ἐπίπεδο ἐρμηνείας. Ὁ Τσελέπας (ἀντάτοχος) ἀπλῶς ἦταν καλύτερος ἀπὸ τὸ ὅτι ἦταν στὴν σκηνή.

Ἡ τηλεοπτικὴ προσαρμογὴ ζήμωσε τὸ ἔργο. Μὲ αὐτὴ πρῶτον φανερωθῆκανε οἱ ἐρμηνευτικὲς ἀδυναμίες τῶν πλείστων ἡθοποιῶν. Καὶ δεύτερον τὰ ἐμφὰ πὺ χρησιμοποιηθῆκανε δὲν βοηθοῦσαν τὶς πὺ πολλὰς φορὲς τὴν ἐρμηνεία. Μόνο ἡ εἰκόνα τῆς ἀναμονῆς γιὰ τὴν ἀνατίναξη, πὺ ὁ Παναγιώτου τὴν ἀπέδωσε πολὺ καλά, θὰ μπορούσε νὰ ξεχωρίση ἀλλὰ κ' αὐτὴ ἡ ἐντύπωση καταστράφηκε μὲ τὸ ἀνατίναγμα τῶν παιδιῶν αὐτοκινήτων.

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΘΕΑΤΡΟ ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΩΝ

Κ. Χρυσάνθη : Γρηγόρης Αὔξεντιου, Θίσαος Ἐρασιτεχνῶν Λύσης, σκην. Μ. Σιακαλλῆ.

Μέσα στὰ πλαίσια τῶν τοπικῶν ἐορτῶν τῆς Παγκυπρίου Ἐορτῆς Νεότητος ἀναβιβάσθηκε τὴν νύκτα τῆς 6ης Ἀπριλίου στὸ κινηματοθέατρον «Ἡλύσια» Λύσης τὸ δραματικὸ ἔργο τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη «Γρηγόρης Αὔξεντιου» ἀπὸ θίασον ἐρασιτεχνῶν Λύσης κατὰ σκηνοθεσία τοῦ κ. Μήτσου Σιακαλλῆ καὶ μὲ σκηνικὰ πῶν κ.κ. Μένικου Παπαπέτρου καὶ Προκόπη Γεωργίου.

Ἡ παράσταση αὐτὴ ἦταν πράγματι πολὺ ἐπιτυχῆς καὶ ξεπέρασε πολὺ τὰ ὅρια τῆς ἀπλῆς ἐρασιτεχνικῆς παραστάσεως. Σὲ τοῦτο συνετέλεσαν πολλοὶ παράγοντες καὶ πρῶτα - πρῶτα τὸ ἴδιο τὸ ἔργο. Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἔργο τοῦ κ. Χρυσάνθη τὸ δραματικὸ αὐτὸ ἔργο ἔχει μιὰ ξεχωριστὴ δραματικὴ ὕψη, μιὰ πολὺ καλὴ ἀρχιτεκτονικὴ δομὴ καὶ μιὰ ιδιαίτερη ζωντάνια. Ἰδιαίτερα στὴν δευτέρη καὶ τρίτη πράξη ὁ συγγραφέας κατορθώνει νὰ διαγράψῃ πολὺ καλά τοὺς ἥρωες του καὶ νὰ κινήσῃ τὸ ἔργο του μὲ πολὺ ζωντανὲς δραματικὲς συγκρούσεις, τόσον ἐξωτερικὲς ὅσον καὶ ἐσωτερικὲς, ψυχικῆς.

Ὁ συγγραφέας δὲν ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν, μὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειες καὶ ὅλα τὰ σχετικὰ γεγονότα. Ἔτσι τὰ κύρια πρόσωπα τοῦ ἔργου εἶναι οἱ φίλοι καὶ

συναγωνιστές τοῦ Αὔξεντιου, Παπαδόπουλος, Αὔγουστης, Συμεωνίδης καὶ Στυλιανου καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ ἀγωγιάτης τοῦ Μοναστηρίου, ὁ ὁποῖος ἦταν καὶ ὁ καταδότης τοῦ Αὔξεντιου. Οἱ ἥρωες τοῦ ἔργου ἀπεδόθησαν μὲ πολλὴ πειστικότητα, ὁ καθένας μὲ τὰ ἐνδιαφέροντά του, τὸν ψυχικὸ του κόσμον, τὶς συγκινήσεις, τὶς ἀναμνήσεις, τὴ βιοθεωρία του. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ὁ θεατὴς ξαναζῆ τὶς τελευταῖες δραματικὲς μέρες τοῦ Γρηγόρη Αὔξεντιου, τοῦ μεγάλου ἥρωα μὲ τὴν μεγάλη καρδιὰ καὶ τὴν ἀπέραντη καλωσύνη.

Ἡ παράσταση τοῦ ἔργου αὐτοῦ στὴ Λύση, τὴ γενέτειρα τοῦ Αὔξεντιου, μὲ τὰ σκηνικὰ πὺ παρουσίαζαν πολὺ πειστικὰ τὸ μέρος ὅπου ἐξετυλίχθηκε τὸ δράμα, μὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειες του (τὸ βουνό, τὴν μονή, τὴ μάνδρα τοῦ προδότη, τὶς ἀνθισμένους μυγδαλιές), καὶ περισσότερο ἀκόμη μὲ τὴ παρουσία τῶν γονέων καὶ τῆς γυναίκας τοῦ θρυλικοῦ ἥρωα καθισμένων στὴν πρώτη σειρὰ ἐμεγάλων ἀκόμη πὺ πολὺ τὴ ζωντάνια καὶ τὴν ἀλήθεια τοῦ ἔργου.

Οἱ νεαροὶ ἐρασιτέχνες τῆς Λύσης ὑπὸ τὴν ἱκανὴ καθοδήγησιν τοῦ Μήτσου Σιακαλλῆ, φανατικοῦ θεατρόφιλου καὶ παλιοῦ ἡθοποιῦ, ἀπέδωσαν πολὺ καλά τὸ ρόλο τους. Ἰδιαίτερα ξεχωρίσαμε τὸν Κόκκινο στὸ ρόλο τοῦ Αὔξεντιου, τὸν Κουσιάπα στὸ ρόλο τοῦ Κώστα καὶ τὸν Ἀ. Κόκκινο στὸ ρόλο τοῦ Ἄγγλου ἀνακριτοῦ.

Τελειώνοντας θὰ ἤθελα νὰ πῶ δυὸ λόγια γιὰ τὴ συμβολὴ τῶν ἐρασιτεχνικῶν θιάσων τῶν χωριῶν μας στὴ κοινωνικὴ, πνευματικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἐξύψωση τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου. Τὸ θέατρο τῶν χωριῶν, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο σημερινὸ θέατρο, διατηρεῖ τὸν ἀρχικὸ σκοπὸ τοῦ θεάτρον, τὸ σκοπὸ νὰ διδάξῃ, νὰ συγκινήσῃ καὶ νὰ συμβάλῃ στὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἐξύψωση τῶν ἀκροατῶν. Τὸ ἔργο αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνῃ, ὡς ἓνα βαθμὸ, καὶ μὲ τὸν κινηματογράφον. Συχνὰ ὁμως ἀποτυγχάνει μὲ τὸ μέσον αὐτὸ γιὰ τὴν κριτήρια ἐπιλογῆς τῶν ἔργων ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου εἶναι κατ' ἀνάγκην ἐμπορικὰ. Γιὰ τὸ θέατρο ἐρασιτεχνῶν ἡ ἐμπορικὴ ἐπιτυχία δὲν παίζει κανένα ρόλο. Κριτήριον ἐπιλογῆς ἔργων γιὰ αὐτὸ εἶναι ἡ ποιότητα, ἡ ἀξία τοῦ ἔργου καὶ ἡ πιθανὴ ἀνταπόκριση ἀπὸ μέρους τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ.

Γιὰ αὐτοὺς τοὺς λόγους τὸ ἔργο τῶν ἐρασιτεχνικῶν θιάσων στὰ διάφορα χωριά εἶναι πραγματικὸ λειτουργημα. Τὸ περισσότερο ἐνδιαφέρον μάλιστα στὴ περίπτωσιν αὐτὴ εἶναι ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν νοιώθουν τὴν ἀξίαν τοῦ θεάτρον, γιὰ αὐτὸ καὶ προσέρχονται ἀθρόοι στὶς παραστάσεις. Ἀντίθετα μὲ ὅτι συμβαίνει στὶς πόλεις ὁ ἀνθρώπος τοῦ χωριοῦ πιστεῖει ὅτι στὸ θέατρο θὰ βρῆ ἐλλεικτὴ πνευματικὴ τροφὴ πὺ δὲν μπορεῖ νὰ βρῆ ἄλλου. Γιὰ αὐτὸ καὶ τὸ ὑποστηρίζει ὀλόθεσμα.

Ἔτσι οἱ ἡθοποιοὶ τῶν χωριῶν καὶ οἱ σκηνοθέτες γίνονται οἱ ἀφανεῖς ἐργάτες τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἐξυψώσεως τοῦ λαοῦ μας. Νὰ γιὰ τὸς ἀξίζει κάθε ἔπαινος.

Π. ΠΕΡΣΙΑΝΗΣ

Προμηθευθήτε τις διμηνιαίες εκδόσεις

«ΛΥΡΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ»

Τόμοι 1958, 59, 60, 61, 62

Γράψετε στο περιοδικό
«Πνευματική Κύπρος».

Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ Κ. ΜΟΝΤΗ

συλλογή ποιημάτων

Γράψετε στο περιοδικό
«Πνευματική Κύπρος».

Ἡ «ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ»

1963

ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ
ΟΜΙΛΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

σελίδες 248 (μεγάλο σχήμα) £1,000

ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕ-
ΡΩΤΙΚΟ ΜΑΣ ΑΓΩΝΑ 1955—59

ΚΡΗΣΦΤΓΕΤΟ

ΗΤΑΝ ΟΛΟΙ ΤΟΤΣ ΑΝΤΡΕΙΟΙ

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΑΤΞΕΝΤΙΟΥ

Η ΠΡΟΔΟΣΙΑ

Γράψετε στο περιοδικό
«Πνευματική Κύπρος».

ΓΕΝΙΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ.

Ἰδρυτής: ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ.

Κεντρικά Γραφεία :
Ἀκίνητα Τραπεζίης Κύπρου,
ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Τηλ. Διεύθυνσις διὰ Κεντρικόν
καὶ ὅλα τὰ Ὑποκαστήματα GENSURANCE

Ὑποκαστήματα ἐν: ΑΜΜΟΧΩΣΤΩ — ΛΑΡΝΑΚΙ — ΛΕΜΕΣΩ
ΠΑΦΩ — ΚΥΡΗΝΕΙΑ — ΜΟΡΦΟΥ
Τηλ. 4444

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ

★ ΖΩΗΣ

★ ΠΥΡΟΣ

★ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

★ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ

★ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ

★ ΚΛΟΠΗΣ

Μία
λιχουδιά
πού
δυναμώνει

Στό φωμί, με τὸ κουταλάκι, ἢ στό ποτήρι, τὸ Γάλα ΒΛΑΧΑΣ εἶναι ἓνα ἐξαιρετικὸν δυναμωτικόν.

Προσφέρει εἰς τὸν ὀργανισμὸν τοῦ παιδιοῦ ὄλα τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα διὰ τὴν ἀνάπτυξίν του, ἤτοι: λιπαράς οὐσίας, πρωτεΐνας, βιταμίνας, ἀνόργανα ἄλατα.

Ἄκόμα καὶ τὰ πιὸ δύσκολα παιδιὰ λατρεύουν τὸ Γάλα ΒΛΑΧΑΣ στό φωμί τους. Εἶναι μιά λιχουδιά πού «κάνει καλό».

ΓΑΛΑ ΒΛΑΧΑΣ

Πηγὴ φυσικῆς ἐνεργείας - Προϊὸν Νεστέ

Ἵπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθης.
Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεία ΖΑΒΑΛΛΗ, Λευκωσία-Κύπρος.